

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE TEK DÜNYA
DEVLETİ OLUŞUMU DÜŞÜNCESİ
VE
SOSYO-EKONOMİK BOYUTUNUN MODELLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU PEKİNCE

KOCAELİ-2018

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI**

**DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE TEK DÜNYA
DEVLETİ OLUŞUMU DÜŞÜNCESİ
VE
SOSYO-EKONOMİK BOYUTUNUN MODELLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EBRU PEKİNCE

DOÇ. DR. ŞEVKET ALPER KOÇ

KOCAELİ-2018

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT POLİTİKASI BİLİM DALI

DİNAMİK OYUN TEORİSİ YAKLAŞIMI İLE TEK DÜNYA DEVLETİ
OLUŞUMU DÜŞÜNCESİ
VE
SOSYO-EKONOMİK BOYUTUNUN MODELLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ebru PEKİNCE

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 27.06.2018/17

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Şevket Alper Koç

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Evren Denктаş

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Hakkı Cenk Erkin

KOCAELİ 2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER TABLOSU	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÜNÜMÜZ DÜNYASI VE DÜNYA GELECEĞİ.....	3
1.1 GÜNÜMÜZ DÜNYASI İÇİN İSTATİSTİKSEL BİR ANALİZ.....	3
1.1.1. Gelişen Dünya Teknolojisi.....	4
1.1.2. Dünya Açlığı ve Aşırı Tokluğu	5
1.1.3. Dünya Sağlığı ve Savunması.....	6
1.1.4. Dünya Geliri ve Gelir Paylaşımı	7
1.1.5. Dünya Özgürlüğü ve Adaleti.....	11
1.1.6. Dünya Geleceği	13

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLK İNSAN VE İLK İNSANDAN GÜNÜMÜZE YÖNETİM ŞEKİLLERİ..	15
2.1 İLK İNSAN VE DEVLET OLUŞUMU	15
2.1.1. Geçmişten Günümüze Dünya Nüfusu	17
2.1.2. Yönetim Şekilleri	19
2.1.2.1. Androkrasi (Fallokrasi)	19
2.1.2.2. Anarşizm	19
2.1.2.3. Aristokrasi.....	21
2.1.2.4. Cumhuriyet.	22
2.1.2.5. Demarşi	23
2.1.2.6. Demokrasi.	24
2.1.2.7. Despotizm.....	26
2.1.2.8. Diktatörlük.....	26

2.1.2.9. Etnokrasi.....	27
2.1.2.10. Faşizm.....	27
2.1.2.11. Federasyon	28
2.1.2.12. Feodalizm	30
2.1.2.13. Gerontokrasi	31
2.1.2.14. Jüritokrasi.....	31
2.1.2.15. Kleptokrasi.....	31
2.1.2.16. Komünizm.....	33
2.1.2.17. Konfederasyon	34
2.1.2.18. Kratokrasi	35
2.1.2.19. Kritarşi	36
2.1.2.20. Logokrasi.....	36
2.1.2.21. Mediokrasi	36
2.1.2.22. Meritokrasi	36
2.1.2.23. Meşrutiyet (Parlamenter Sistem).....	37
2.1.2.24. Monarşi	37
2.1.2.25. Oligarşi	39
2.1.2.26. Otokrasi.....	39
2.1.2.27. Otoriteryanizm	40
2.1.2.28. Plütokrasi	41
2.1.2.29. Stratokrasi.....	42
2.1.2.30. Sosyalizm ve Sosyal Devlet	42
2.1.2.31. Talassokrasi	44
21..2.32.Teokrasi.....	44
2.1.2.33. Teknokrasi	45
2.1.2.34. Timokrasi	46
2.1.2.35. Totalitarizm	47
2.1.3. Hükümet Sistemleri.....	48
2.1.3.1. Başkanlık Sistemi	49
2.1.3.2. Yarı Başkanlık Sistemi.....	49
2.1.3.3. Parlamenter Cumhuriyet	50
2.1.3.4. Parlamenter Monarşi.....	50
2.1.3.5. Mutlak Monarşi.....	50
2.1.3.6. Teokrasi.....	50
2.1.3.7. Tek Parti Rejimi	51
2.2. Yönetimlerin İşleyişi ya da İşleyemeyişi	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. OYUN TEORİSİ	58
3.1 OYUN TEORİSİ TARİHİ.....	58
3.2 OYUN TEORİSİ NEDİR?	60
3.3 EKSİK BİLGİLİ DİNAMİK OYUNLAR	63
3.3.1. Mükemmel Bayesyen Nash Dengesi	63
3.3.2. Sinyal Oyunları.....	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.OYUN.....	73
4.1 OYUNA GİRİŞ.....	73
4.1.1. Yönetici Tiplerinin Belirlenmesi	73
4.1.2. Dünyadaki İyi ve Kötü Yöneticilerin %50-%50 Olduğu Durum..	79
4.1.3. Dünyadaki İyi Yöneticilerin %70 ve Kötü Yöneticilerin %30 Olduğu Durum.....	92
4.1.4. Dünyadaki İyi Yöneticilerin %30 ve Kötü Yöneticilerin %70 Olduğu Durum.....	97
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA	107

ÖZET

Binlerce yıldır düşündüren bir konu ve süregelen bir tartışma: Toplumlar nasıl yönetilmeli? İnsanlık toplumları oluşturmaya başladığından beri bu soru hep varlığını sürdürmüştür. Oluşan devletler günümüze kadar birçok yönetim tipine hayat vermiş, insanlık epey zorlu yollardan geçmiştir.

Bu çalışma bu soruya cevap bulamayacak belki ama toplumların yönetim şeklinin nasıl olması gerektiğinden ziyade dünyanın tek bir toplum haline gelerek yönetilmesi gerektiği savını desteklemeye çalışacaktır. Çalışma amacı, hangi yönetim şeklinin doğru olduğunu tartışmaktan öte, dünyada var olan birçok yönetim sisteminden ve farklı uygulamalardan vazgeçerek tüm insanların bir devlet altında tek bir toplumun çıkarı için çabaladığı bir yönetimin var olduğu dünyayı tartışmaktır.

Dünyanın tek bir devlet olarak yönetilmesi fikri gündeme gelecek olsa bu durumda ülkelerin yöneticilerinin ve halklarının seçimlerinin ne olabileceği ve nasıl tepkiler vereceği oyun teorisi dinamikleri ile irdelenecektir. Ayrıca oyundaki koşullar farklılaştırılarak da sonuçlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tek dünya devleti, dünya yönetimleri, eşit toplum, adalet, özgürlük, oyun teorisi, dinamik oyun

ABSTRACT

How should societies be managed? This is a suggestive topic and ongoing discussion for thousand years. This question has held on since humanity has created societies. States which have been created by humans, constituted lots of various governance till that time and humanity has faced lots of challenges.

Maybe this study will not give an answer for this question but try to support a world which consists of just one state. Aim of this study is not to discuss which system is correct governance. There are lots of systems for governance in the world but we will deal with the world which consists of just one state. If the idea of governing world as a just one state comes up, what will be reactions of executives and societies? This question will be scrutinised with game theoretical dynamics. Also conditions in this game will be diversified away and the new game results will be interpreted.

Keywords: One world state, world governments, equal society, fairness, independence, game theory, dynamic game

TABLO VE ŞEKİL LİSTESİ

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.3.1.1: 2016 Yılı Savunma Harcamaları İlk 10 Ülke	6
Tablo 1.1.4.1: 2016 Yılı Dünyanın En Çok Kazanan İlk 10 Şirketi.....	7
Tablo 1.1.4.2: Kişi Başı Gelirde SGP'ye Göre İlk 10 ve Son 10 Ülke.....	8
Tablo 1.1.4.3: Toplam Küresel Kişisel Servet Yüzdeleriyle İlk 10 Ülke.....	9
Tablo 1.1.4.4: Servet Eşitsizliği Yüzdeleriyle İlk 10 Ülke.....	10
Tablo 1.1.4.5: 2015 Yılı Gini Katsayılarıyla İlk 10 Ülke.....	11
Tablo 1.1.5.1: Gelişime Göre Dünya Nüfusu Oranları.....	13
Tablo 2.1.1.1: Geçmişten Günümüze Dünya Nüfusu.....	17
Tablo 2.1.1.2: Nüfusun En Fazla Olduğu İlk 10 Ülke.....	17
Tablo 2.1.1.3: Yönetim Şekilleri.....	18
Tablo 2.3.1.1: Günümüzde Uygulanan Resmi ve Resmi Olmayan Yönetim Şekilleri.....	48
Tablo 2.1.3.2: Başkanlık Sistemi İle Yönetilen Ülkeler.....	51
Tablo 2.1.3.3: Yarı Başkanlık Sistemi İle Yönetilen Ülkeler.....	52
Tablo 2.1.3.4: Parlamenter Sistem İle Yönetilen Ülkeler.....	53
Tablo 2.1.3.5: Mutlak Monarşi İle Yönetilen Ülkeler.....	54
Tablo 2.1.3.6: Teokrasi İle Yönetilen Ülkeler.....	54
Tablo 2.1.3.7: Tek Parti Rejimi İle Yönetilen Ülkeler.....	54
Tablo 2.1.3.8: Yönetim Sistemi Belirsiz Olan Ülkeler.....	55
Tablo 2.1.3.9: Yönetim Sistemleri Nüfusunun Dünya Nüfusundaki Payı.....	55
Tablo 3.3.1.1: 1. ve 2. Oyuncu İçin Kazanç Tablosu.....	65

Tablo 4.1.1: Yolsuzluk Algı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 2017.....	75
Tablo: 4.1.2: İşsizlik Oranları 2016-2017 Değişimine Göre Ülke Sayısı.....	76
Tablo: 4.1.3: Eğitim Harcamaları GSYH İçindeki Payı, 2013-2014 Değişimin Ülke Sayısı.....	76
Tablo: 4.1.4: İnsani Gelişme Endeksi, Gelişmişliklere Göre Ülke Sayısı, 2015.....	77
Tablo 4.1.5: Dünya Mutluluk Raporuna Göre 2008-2010 ile 2018-2017 Dönemi Mutluluk Oranlarındaki Değişim İçin Artış ve Azalış Yaşanan Ülke Sayısı.....	78
Tablo Sonuç-1: %50-50 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları.....	103
Tablo Sonuç-2: %70-30 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları.....	104
Tablo Sonuç-3: %30-70 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları.....	105

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil-3.3.1.1: Örnek-1.....	64
Şekil-3.3.2.1: Örnek-2.....	68
Şekil-4.1.2.1: Oyun.....	80
Şekil-4.1.2.2: Oyun.....	84
Şekil-4.1.3.1: Oyun.....	92
Şekil-4.1.4.1: Oyun.....	97

GİRİŞ

"Özgürlük demeye layık biricik özgürlük, başkalarını mutluluklarından yoksun bırakmaya ya da onların mutluluğa ulaşma çabalarına engel olmaya kalkışmadığımız sürece, kendi iyiliğimizi kendi bildiğimiz yolda arama özgürlüğüdür" John Stuart Mill

" En iyi yönetim, en az yönetendir" Henry David Thoreau

Dünyanın hızla gelişip ilerlediği, bilim ve teknolojinin hızına yetişilemeyecek bir süratle durmadan yol almaya devam ettiği bir zaman diliminde yaşamaktayız. Tıbbi ve teknolojik ilerlemeler ile artık insanların somut yoksunlukları ve varoluşsal eksiklikleri bile kapatılabilmektedir (Yapay kollar, bacaklar vb. organlar ile yaşam uzatma, gençleşme vb. gibi). Bugün yaşananlar ilerde yaşanacak şeylerin de habercisidir elbette. İlerde günümüz için mucize denebilecek devrimler gerçekleşeceği muhakkaktır bilim açısından. Yönümüzü gelecekte ilk insanın oluşumundaki en geçmişe çevirirsek eğer; dünyanın, bilim ve teknolojinin, insanların ve medeniyetlerin binlerce yıldır ne denli büyük bir değişim ve dönüşüm geçirdiği, evrildiği ve evcilleştiği ve bunun yanı sıra da bilim gücü ile dünyaya hükmettiği görülecektir. Bu binlerce yıl boyunca hiç durmadan ilerleyen insanlık medeniyeti ne yazık ki eşit bir toplum yaratmayı başaramamıştır. Toplumların nasıl yönetilmesi gerektiği sorunu varlığını bugüne kadar hep korumuş, birçok filozof tarafından da bu soruya cevap aranmıştır. Dünyada halen barışın, mutluluğun, huzurun; özgürlük, eşitlik ve adaletin tüm toplumlara eşit bir şekilde dağıtıldığı bir yönetim anlayışı hayat bulamamıştır. Tersine dünya ilerledikçe ve güçlendikçe, demokratik toplumlarda bile varlıkların çoğu belli kesimin elinde toplanmakta ve gelir ve yaşam koşullarının insanlar arasındaki adaletsiz dağılımı artmaktadır.

İnsanlık eski çağlardan beri milletler olarak bölünüp kendi devletlerini kurmuş ve kendi kültürlerini oluşturarak birbirlerinden başkalaşmış, sınırlar çizerek birbirlerine yasaklar koyup savaşmışlardır. Oysa ki kat edilen milyonlarca yıllık yolculukta bu kadar farklılaşmanın ve ayrışmanın gereği yoktur. Bütün insanlar tek bir toplumu oluşturabilir ve herkese daha medeni bir yaşam sunulabilir. İlk insandan beri diğer insanlarla beraber toplumsallaşan insanlığın, başkalarının çıkarına el koyarak kendi çıkarını artırma çabasını bir an önce terk ederek; gelişen toplumsal

hisleri yok olmadan evvel kendi çıkarı yanında başka insanların çıkarı için de çalışmayı artık öğrenmesi gerekmektedir. Böylece eğitilmiş daha ahlaki bir toplumun oluşturulmasıyla, güç ve para elde etme hırsının ve bir anlamda başkalarının sırtından geçinme düzeni olan kapitalist sistemin önüne geçilebilir (Silier, 2017: 35)¹. Bu düşünceler doğrultusunda bu çalışmada amaç dünyanın tek bir toplum haline gelerek tek bir devlet olarak daha erdemli yönetilmesi anlayışını işlemektir.

Çalışmanın ilk bölümünde dünyanın günümüze kadar ne denli gelişme gösterdiğine ya da gösteremediğine dair istatistiki verilerle desteklenmiş genel bir analiz yer alacaktır. Dünyanın teknolojisi, dünya açlığı ve gelir paylaşımı ile özgürlük ve adalet konuları ile ilgili ufak çaplı değerlendirmeler yapılarak dünya geleceği için de nelerin beklendiğine dair öngörülere yer verilecektir.

İkinci bölümde ise ilk insan ve ilk devlet oluşumundan bahsedilecek olup, insanoğlunun medeniyete olan modernizasyon evrimiyle açtığı kapılar ya da düştüğü çukurlar tartışılacaktır. Daha sonra geçmişten günümüze var olduğu ve uygulandığı bilinen yönetim sistemleri tanıtılacak ve hükümet sistemlerine değinilecektir.

Her insanın ve insandan öte her canlının, olması gerektiği gibi eşit yaşam koşulları hakları ile adaletli bir dünyada yönetilme hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu yüzden bu çalışmadaki temel inanç, tüm insanların farklı devletler ve farklı yönetimler ile birbirleri ile rekabet etmekten ziyade tek bir güç olarak tüm dünyada varlığını göstermeleri ve tüm insanlığa gelebilecek herhangi bir tehlikeye karşı her koldan savunmacı ve kollamacı olmaları gerektiğidir. Çalışmanın ilk iki bölümünde verilen temel bilgiler ışığında, üçüncü bölümde bahsedilecek olan oyun teorisinin genel işleyişi ve uygulamaları birleştirilerek dördüncü bölümde tüm dünya halklarının birleşerek tek bir devlet oluşturduğu ve bu devletin de tüm insanları yönettiği farazi bir dünyada oyuncuların olası tercihleri ve kazançları tartışılacaktır. Konusu stratejik davranışları incelemek olan oyun teorisinin, dünya yönetimi ve politik davranışları incelemede teorik değerlendirmelerden birini yapacağı düşünülmektedir.

¹ John Stuart Mill' in Mayıs 2017 tarihli, 1. Basım ve Selin Aktuyun tarafından çevrilen Faydacılık eserindeki Sunuş kısmında yer alan Yıldız Silier' in makalesinden alıntılanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÜNÜMÜZ DÜNYASIVE DÜNYA GELECEĞİ

1.1 GÜNÜMÜZ DÜNYASI İÇİN İSTATİSTİKSEL BİR ANALİZ

Dünya var olduğundan beri yaşamış birçok insan, birçok topluluk geçmişten günümüze hep aynı sorunlarla karşılaşmış, hep aynı şeyleri dert etmiştir. Açlık, yoksulluk, kölelik, ayrılık, ölüm gibi acılarla mücadele etmiş; yaşadığı bu hayattan özgürlük, adalet, refah ve mutluluk istemiştir. İnsanlar çoğaldıkça ve birbirleriyle yaşamaya başladıkça hep bu sıkıntılar insanoğlunun yakasına yapışmış ve peşini bırakmamıştır. Medeniyetin ilerlediği yaşam olarak adlandırılan günümüz çağı ile binlerce yıl önceki insanların yaşadığı eski çağların tüm istek ve şikayetlerinin halen ortak olması çağlar atlayan toplumlarda ve dünyada, esasında ilerleme zannettiğimiz hiçbir gelişmenin insanoğlunu medenileştiremediğinin bir göstergesi kabul edilebilir. Dünyada insanların yaşam koşulları arasında meydana gelen uçurum kimilerine göre ülkelerin yönetiminde dahi söz hakkına sahip olabilecek ultra zengin insan takımının eseri, kimilerine göre kapitalizmin beklenen sonucu, kimilerine göre de değiştirilemeyecek bir dünya kanunu, bir kaderdir.

Dünya ülkelerini ve toplumları açlık, refah, işsizlik, eğitim, adalet sağlık vb. yaşamsal zorunlulukların ne durumda olduğunu yansıtan istatistiklerle irdelediğimizde karşımıza çıkan tablo gerçekleri göz önüne sermektedir. Modern yaşamımızda bizlere günlük hayatta kolaylık sağlayan tüm teknolojik ilerlemeler aslında aynı dünyada bizden başka evrende yaşayan bazı toplulukların en temel yaşamsal mecburiyetlerini bile elinden almak anlamına gelmektedir. Sokakta yürürken susadığımızda bir pet şişe suyu kolayca satın alıp susuzluğumuzu giderebilmemiz için başka evrende başka insanlar susuz kalabilmektedir. Ya da

üzerimize giyindiğimiz kıyafetler, kullandığımız çantalar, ayakkabılar, evlerimizdeki A' dan Z' ye mobilyalar, telefonlar, bilgisayarlar daha ucuza üretilsin ve firma sahiplerinin karı daha çok artsın diye o başka evrendeki başka insanlar gününün yarından fazlasını çalışarak geçirmelerine rağmen aç karınlarını bile doyuramamaktadırlar.

1.1.1. Gelişen Dünya Teknolojisi

Tüm dünyada kullanımı epeyce yaygın olan ve en çok satan Apple firmasının akıllı telefonu I Phone modelleri 30 farklı ülkede yer alan 600'den fazla tedarikçiden elde edilen parçaların 18 montaj fabrikasında birleştirilmesiyle oluşmaktadır. ABD'de 73 tedarikçi ve 2 montaj fabrikası vardır. Kalan tedarikçilerin ve montaj fabrikaların ise büyük bir çoğunluğu Çin 'de bulunmaktadır. Elbette ki ekonomik sınırların olmadığı bir dünyada başka ülkede üretim yapmak ve yaptırmak gayet normaldir. Normal olmayan ya da normal algılanmaması gereken şey Çin'deki fabrikalarda uzun saatler çalışan işçiler (günde 16 saat çalıştırıldıkları iddia edilmektedir) ve yasa dışı olarak çalıştırılan çocuk işçilerdir (çocuk işçilerin günde 11 saat çalıştırıldıkları iddia edilmektedir). İşçilik maliyeti 4 Dolar olan telefonların üretiminde işçilere verilen ücret ise aylık Çin yerel parasıyla 2020 Yuan yani yaklaşık 319 Dolarken; üretilen telefonların ise Çin'deki satış fiyatı 6488 Yuan, yaklaşık 1024 Dolardır. Kapitalist sistem öyle bir üretim süreci yaratmıştır ki, artık emeğiyle üretime katılan insanı kendi elleriyle ürettiği ürünleri satın alamaz hale getirmiştir. I Phone fabrikasında çalıştırdıkları işçilerin intihar ettikleri haberleriyle de gündeme gelen dünyanın dev markası Apple'ın çalışanlarının gününün 3/4'ünde ağır şartlarda çalışması ve buna rağmen asgari geçimini sağlayabilecek ücretlere sahip olamaması günümüz vahametini daha ne kadar açık gözler önüne serebilir? Bu koşullarda çalışan çok sayıdaki insan yeterli beslenemeyecek, sağlıklı olamayacak ve verimli bir nesil yetiştiremeyecektir. Amacı çalışan sınıfın refahını değil de tüketicilerin satın alma ihtiyaçlarını artırmak olan kapitalist bir dünya düzeninde beklenen sonuçlar yaşanmaya devam etmektedir (Lafargue, 2016: 42).

1.1.2. Dünya Açlığı ve Aşırı Tokluğu

Dünyanın küçük bir kesimi teknolojik ürünlerle rahat bir yaşama sahipken geriye kalan büyük bir kitle de bu küçük kesimin daha rahat yaşaması için gerekli olan ürünleri üretmekle ömürlerini geçirmektedir. Gelişmiş ülkelerde tüketilen birçok ürün Uzak Doğu ya da Afrika'da henüz oyun çağındaki küçücük ellerin eseridir (Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) araştırma verilerine göre, 152 milyon çocuk çalışma hayatındadır ve bu da yaklaşık dünyadaki her on çocuktan birinin çalıştığı/çalıştırıldığı anlamına gelmektedir. 72,1 milyon çalışan çocuk ile dünyadaki çalışan çocuk sayısında en yüksek orana sahip bölge Afrika'dır. Afrika'yı Asya ve Pasifik (62 milyon), Amerika kıtası (10,7 milyon), Avrupa ve Orta Asya (5,5 milyon) ve Arap Devletleri (1,2 milyon) izlemektedir²).

Dünyada 2016 yılı yetersiz beslenme sorunu ile mücadele eden insan sayısı 815 milyon olarak tahmin edilmektedir ve bu rakam küresel nüfusun % 11'ini oluşturur. Dünya açlığı 2015 yılında 777 milyon olarak tahmin edilmişti³. Açlıkta meydana gelen % 4 oranındaki artışı akılda tutmakta yarar vardır; çünkü diğer yaşamsal ve ekonomik göstergelerdeki artış oranları ile karşılaştırma yapmak faydalı olacaktır.

2016'da, 18 yaş ve üzeri 1.9 milyar yetişkinin fazla kilolu olduğu, 650 milyondan fazla yetişkinin ise obez olduğu tahmin edilmiştir. 5-19 yaş arasındaki 340 milyon ergen ve çocuğun ve 5 yaşın altındaki 41 milyon çocuğun aşırı kilolu ya da obez olduğu tahmin edilmektedir. Tahminlere göre dünyadaki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun %49'u aşırı kilolu, % 13'ü ise obez idi⁴. 2015 yılında 604 milyon olan obez insan sayısı 2016 yılında %7 oranında artmış görünüyor. Bu demek oluyor ki dünya aşırı tokluğu dünya açlığından neredeyse iki kat hızla yükseliyor. Dünyadaki açlığa çare bulunamayıp artışı önlenemediği gibi dünyadaki aşırı şişmanlıkla mücadele eden insan sayısı daha hızlı artış göstermektedir. Buradaki asıl soru neden obezite sorunun arttığı değil, obezite sorunu bu kadar hızlı artarken neden açlığın hiç azalmadığıdır?

² http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_574717/lang--en/index.htm#1

³ <http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/>

⁴ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/>

Bir başka soru da şöyle olabilir örneğin. Kesin olmamakla birlikte dünyada kozmetiğe harcanan paranın senelik 200 milyar dolar, sadece futbol oyunu için dönen paranın ise 600 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir. UNICEF'e göre tüm dünyanın temiz suya ulaşabilmesi için ihtiyaç duyulan miktar 2,1 milyar dolardır. Yani aslında kozmetik sektörüne harcanan paranın % 1'i ya da futbol oyunu sektörüne harcanan paranın % 0,3'ü ile tüm dünyanın temiz suya ulaşması sağlanabilecektir.

1.1.3. Dünya Sağlığı ve Savunması

Tablo 1.1.3.1

Savunma Harcamaları, 2016

Ülke	Savunma Harcaması, 2016, milyar dolar
1. ABD	611,186
2. Çin	215,176
3. Rusya	69,245
4. S. Arabistan	63,673
5. Hindistan	55,923
6. Fransa	55,745
7. İngiltere	48,253
8. Japonya	46,126
9. Almanya	41,067
10. G. Kore	36,777

Kaynak: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-2015-USD.pdf> Erişim tarihi: 01.05.2018

Dünya üzerindeki tüm ülkelerin savunma için ne kadar harcadıklarına bakılırsa, Tablo 1.1.3.1'de görüldüğü üzere ABD'nin 2016 yılı savunma için harcadığı miktar 611,186 milyar dolar ile zirveyi kaptırmadığı görülmektedir. ABD'nin tek başına savunma harcaması bütçesi, ilk ondaki diğer dokuz ülkenin harcamasının toplamı kadardır. Tüm dünyanın 2016 yılında savunma için harcadığı para ise 1,643789 trilyon dolardır⁵.

⁵ <https://www.sipri.org/databases/milex>

Aynı dünya 2015 yılında sağlık için toplam 7,25 trilyon dolar harcama yapmıştır. Eğer ki dünya 2014 yılında yaptığı 1,66 trilyon dolar savunma harcamasını sağlık harcamaları için kullanmış olsaydı, 2016 sağlık harcamaları ve dolayısıyla sağlık imkan ve hizmetleri % 22,8 oranında artacaktı. Bu dünya geneli düşünüldüğünde hiç de azımsanamayacak bir sayıdır⁶.

1.1.4. Dünya Geliri ve Gelir Paylaşımı

Dünyadaki tüm ülkelerin GSYH toplamı 2016 yılı için yaklaşık 76 trilyon dolardır⁷. Tablo 1.1.4.1’de 2016 yılında dünyanın en çok kazanan ilk ondaki şirketlerin listesi verilmiştir. İlk ondaki şirketlerin 2016 yılı elde ettiği gelirin toplamı yaklaşık 3 trilyon dolardır. Bu şirketler, 2016’da tüm dünyanın elde ettiği gelirin % 3,76’sına sahip olmuştur.

Tablo 1.1.4.1

Dünyanın En Çok Kazanan On Şirketi, 2016

Dünyanın En Büyük On Şirketi, 2016	Elde Edilen Gelir, 2016, milyar dolar
Walmart	482,130
State Grid	329,601
China National Petroleum	299,271
Sinopec Group	294,344
Royal Dutch Shell	272,156
Exxon Mobil	246,204
Volkswagen	236,600
Toyota Motor	236,592
Apple	233,715
BP	225,982

Kaynak: <http://www.fortuneturkey.com/dunyanin-en-buyuk-500-sirketi-aciklandi-36515> Erişim tarihi: 01.05.2018

Ülke bazında gelirler irdelendiğinde ise çok daha acı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Tablo 1.1.4.2’de de görüleceği gibi ülkelerin kişi başı gelirlerinde uçurum denebilecek boyutta farklılık mevcuttur.

⁶ <https://www.sipri.org/databases/milex>, <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SHA>

⁷ <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

Tablo 1.1.4.2'ye göre SGP'ye⁸ göre hesaplanmış 2016 yılı kişi başı gelir değerlerinde en düşük gelirli 10 ülkenin tamamının Afrika ülkeleri olduğu görülmektedir. 2016 yılında bir kişinin ortalama en yüksek gelire sahip olduğu Singapur'da yaşayan bir kişi, dünyanın en düşük gelirine sahip Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan bir kişiden senelik 121,7 kat daha fazla gelir elde etmektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti gibi Afrika ülkelerinde ve düşük gelirli diğer ülkelerde yaşayan insanlar birçok temel ihtiyaçlardan bile yoksun kalmaktadır. Refah seviyesi yüksek ülkelerde ise her türlü lüks tüketim hemen hemen her insanın ulaşabileceği seviyededir.

Tablo 1.1.4.2

Dünya Ülkeleri Kişi Başı Gelirde İlk On ve Son On Ülke(Satın Alma Gücü Paritesine Göre)

ÜLKE	Kişi Başı Gelir, 2016, dolar (SGP' ye Göre)
1. Singapur	85190
2. Kuveyt	83310
3. Brunei Darussalam	83170
4. Birleşik Arap Emirlikleri	72980
5. Lüksemburg	70430
6. İsviçre	63660
7. Norveç	62550
8. ABD	58700
9. İrlanda	56870
10. Suudi Arabistan	55860
214. Madagaskar	1450
215. Togo	1370
216. Sierra Leone	1330
217. Mozambik	1190
218. Malawi	1140
219. Nijer	970
220. Kongo Demokratik Cumhuriyeti	790
221. Burundi	770
222. Liberya	710
223. Orta Afrika Cumhuriyeti	700

Kaynak: <http://databank.worldbank.org/data/download/GNIPC.pdf> Erişim tarihi: 01.05.2018

⁸ SGP: Satın Alma Gücü Paritesi, ülkelerin kişi başı gelirlerinin satın alma gücünü karşılaştırabilmek için ülkelerin farklı para birimleri kullanmasından doğan karşılaştırılabilirlik engelini ortadan kaldıran bir dönüşüm aracıdır. Örneğin Türkiye ve Amerika arasında domates ürünü karşılaştırmak için Türkiye elma kg fiyatı 2 TL ve Amerika elma kg fiyatı 4 USD olduğu varsayılırsa elma için 1 ABD Doların Satın Alma Gücü Paritesi;

$$SGP(\text{Tür}/\text{ABD}) = \frac{2 \text{ TL}}{4 \text{ USD}} = 0.50 \text{ TL}/\text{USD}$$

olarak hesaplanır. Bu değer elma için ABD' de harcanacak her bir dolara karşın Türkiye' de 0,50 TL harcanacağı anlamına gelir. Sadece elma ürünü için yapılan örnek hesaplama, uluslararası karşılaştırma yapılabilmesi için ülkelerin ortak bir mal ve hizmet sepeti fiyatlarından genel bir satın alma gücü oranı elde edilerek yapılır (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1065).

Burada asıl sorulması gereken sorular şöyle olmalıdır: Singapur'da doğan bir çocuğun Orta Afrika Cumhuriyeti'nde doğan bir çocuktan farkı nedir? Singapur'da yaşayan bir kişinin dünyaya Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayan bir kişiden ne kadar fazla faydası vardır ki onlarca kat fazla gelir elde etmektedir? Bunu gerçekten hak etmekte midir? Daha adilane bir gelir dağılımının mümkün olması çok mu imkansızdır?

Adaletsizliğe uğramak sadece düşük gelirli bir ülkede doğmuş olmakla gerçekleşmez. Örneğin ABD'de doğmuş olsanız fakat evsiz ve işsiz sokakta yaşıyor olsanız sizin için ABD'de yaşamak cazip gelir miydi? Muhakkak ki ben o ülkede olsam çok çabalar, her türlü şansı değerlendirir ve bir gün köşeyi mutlaka dönerdim diye düşünülebilir. Maalesef orada yaşayan tüm insanlar için bu o kadar da kolay değil. Bu köşeyi dönme inancı halen devam ediyor olsa da, bir zamanlar insanların hayallerinin ve hayatlarının satın alındığı Amerikan rüyası⁹ hüsrani gibi yaşanan hüsraneler ile zayıflamaya başlamıştır.

Tablo 1.1.4.3

Toplam Küresel Kişisel Servet Yüzdeleriyle İlk On Ülke

ÜLKE	Yüzde
1. ABD	41,6%
2. Çin	10,5%
3. Japonya	8,9%
4. İngiltere	5,6%
5. Almanya	3,9%
6. Fransa	3,5%
7. Kanada	3,0%
8. İtalya	2,9%
9. Avustralya	2,0%
10. Güney Kore	1,6%

Kaynak: <http://fortune.com/2015/09/30/america-wealth-inequality/> Erişim tarihi: 01.05.2018

⁹ Amerikan Rüyası (American dream) terimini ilk defa 1931 Amerikalı tarihçi Truslow Adams tarafından kullanılmıştır fakat Amerikan rüyasının 1. Dünya Savaşı sonuçlarına dayanan bir gelişim evresi vardır. 1929 Büyük Bunalım'ından sonra özünde mantıklı olan şöyle bir ülke pazarlamıştır Amerika: Sınıf farklılığı gözetilmeksizin herkese fırsatlar sunulur, beceri ve çalışma azmi doğrultusunda da çalışan herkes güzel bir ev, güzel bir araba ve dolgun ücret sahibi olarak bir zenginliğe ulaşır. Birçok zengin olma hayali sahibi insanın başarısızlıkları sonucu rüya hüsrana dönmüştür. 19. yy itibarıyla de daha kolay zenginleşme fikri yayıldığı için Amerikan rüyası fikri zayıflamıştır (Çakırtaş ve Gülüstür, 2013: 2-4).

Allianz'ın 2015 Küresel Servet Raporu'nun Tablo 1.1.4.3'te derlenmiş verilerine göre, ABD dünya servetinin % 41,6'sı ile en üst sırada yer almaktadır; mamafih küresel servetin neredeyse yarısına sahip olan ABD, bu rapora konu olan 55 ülke içinde Tablo 1.1.4.4'ten de anlaşılacağı üzere en büyük servet eşitsizliğine sahip ülkedir.

Tablo 1.1.4.4

Servet Eşitsizliği Yüzdeleriyle İlk On Ülke

ÜLKE	Yüzde
1. ABD	80.56
2. İsveç	79.90
3. İngiltere	75.72
4. Endonezya	73.61
5. Avusturya	73.59
6. Almanya	73.34
7. Kolombiya	73.18
8. Şili	73.17
9. Brezilya	72.86
10. Meksika	70,00

Kaynak: <http://fortune.com/2015/09/30/america-wealth-inequality/> Erişim tarihi: 01.05.2018

Yani ABD eşitsizlikte de en zengin ülke olmanın yanı sıra çok büyük servetlerin çok az insanın elinde bulunduğu ülkedir. Eşitsizlik araştırmacıları Thomas Piketty, Emmanuel Saez ve Gabriel Zucman gibi isimlerin bulunduğu 2018 Dünya Eşitsizlik Raporu'na göre, ABD'deki gelir sahibi en zengin % 1'in toplam gelir içindeki payı 1980'den 2016 yılına kadar %10'dan % 20'ye yükselmiştir. Aynı dönem için en alttaki %50'lik kesimin toplam gelir içindeki payı ise % 20'den % 13'e düşmüştür¹⁰. Tablo 1.1.4.5'te verilen Gini katsayıları¹¹ dağılımından da görüleceği üzere dünyanın en çok GSMH'sine ve kişisel servetine sahip olan ülke olan ABD'nin OECD ülkeleri içinde gelir eşitsizliğinde beşinci sırada olması da buna örnektir. Gelir dağılımındaki en zengin %1'lik kesiminin ABD ekonomik büyümesinde en büyük rolü oynaması, orta sınıfı küçülten ve ABD'yi gelir dağılımı

¹⁰ *World Inequality Report, 2018*. Erişim Adresi: <http://wir2018.wid.world/>

¹¹ Gini katsayısı: Bir ülkedeki milli gelirin ne kadar adaletli dağıldığını ölçen ve 0 ile 1 arasında değer alan bir katsayıdır. 0' a yaklaştıkça gelir dağılımı adaleti , 1' e yaklaştıkça ise gelir dağılımı adaletsizliği artar (http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2016_107_20161013.pdf).

eşitsizliğindeki beklenen sonucuna taşıyan asıl sebeptir. Bill Gates daha çok kazandığında ABD kişi başı geliri artar; fakat bunun yanında gelir dağılımı eşitsizliği de giderek artar (Stiglitz, 2016: 71-75).

Bununla birlikte 553.742 evsiz insanın yaşadığı çok gelişmiş ülkede yaklaşık bin kişiden ikisinin de evsizlik sorunu yaşadığı gerçeğini de gözler önüne sermekte fayda vardır¹².

Tablo 1.1.4.5

2015 Yılı Gini Katsayılarıyla İlk On Ülke

ÜLKE	Gini Katsayısı, 2015
1. Güney Afrika	0,62
2. Kosta Rika	0,48
3. Şili	0,45
4. Türkiye	0,40
5. ABD	0,39
6. Litvanya	0,37
7. İngiltere	0,36
8. İsrail	0,36
9. Letonya	0,35
10. İspanya	0,34

Kaynak: <http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm> Erişim tarihi: 01.05.2018

1.1.5. Dünya Özgürlüğü ve Adaleti

Elbette ki ülkeler ve insanlar arasındaki yaşamsal farklılık sadece kişilerin elde ettikleri gelirle alakalı değildir. Dünyadaki tüm insanların eşit gelire sahip olması sağlanmış olsa bile eğitim, sağlık, adalet, özgürlük vb. gibi insan olarak yaşamanın getirdiği temel zorunluluklar bile ülkeden ülkeye çok büyük farklılıklar arz etmektedir. Örneğin Finlandiya gibi eğitim alanında inanılmaz yenilikler getirmiş ve çok büyük başarılar elde etmiş bir ülkede doğacak çocuk muhtemelen diğer ülkelerde doğanlara nazaran çok daha şanslı olacaktır. Finlandiya'nın eğitim alanındaki ilerlemesini diğer ülkelerin çok geriden takip etmesi günümüz dünyasında

¹² <https://endhomelessness.org/homelessness-in-america/homelessness-statistics/state-of-homelessness-report/>

dert edilmesi gereken bir konudur. Diğer ülkelerin bu başarıya ulaşmasını engelleyen şey nedir? Düşük gelirli ülkelerde bunun sebebi gerekli maddi imkanlardan yoksunluk olabilir fakat geliri yüksek ve hatta gelişmiş ülkelerde bunun sebebi ne olabilir? Ülkeyi yönetenlerin bu konu üzerinde yeterince kafa yormaması mıdır?

Eğitim alanındaki bu örnek elbette ki pek çok alanda genişletilebilir. Dünyada 19 ülkede eşcinsel evlilik yasal iken 23 ülkede de eşcinsel evliliğe idam cezası uygulanmaktadır. Tecavüz suçu içinse bazı ülkelerde birkaç yıldan başlayan hapis cezaları hükmü verilirken kimi ülkelerde ise idam cezası hükmü verilir. Bu farklı uygulamaların sebebi ise insanların geçmişte coğrafik olarak yaşadığı koşullara uyum sağlamaya çalışırken farklılaşması olabilir. Zamanla da toplumlar birbirlerinin farklı uygulamalarını yanlış bulmaya ve yargılamaya başlamıştır.. Oysaki günümüzde farklı uygulamalardan ziyade insan özgürlüğünü ve tüm insanlara sağlanacak adaleti kısıtlamadan tek bir uygulamaya gidilmesi geçmiş zamanlardan çok daha kolaydır. Tüm bu örneklerle oluşacak temel düşünce; dünyadaki sınırların kaldırılması ile her insanın eşit imkanlara sahip olabileceği inancıdır.

Yeryüzündeki gelir ve adalet dağılımı dengesizliğini matematiksel bir ifade olan Pareto ilkesiyle¹³ de açıklamakta fayda vardır. Tablo 1.1.5.1’de bulunan dünya 2016 yılı nüfus verilerine göre, 1,263 milyar insan çok gelişmiş ülkelerde, 6,273 milyar insan ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Çok gelişmiş ülkelerde yaşayanlar dünya nüfusunun % 17’sini oluştururken az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşayanlar ise dünya nüfusunun % 83’ünü oluşturmaktadır.

¹³ Pareto İlkesi: Matematiksel analizleri iktisat teorilerine uygulayan İtalyan iktisatçı ve sosyolog Vilfredo Pareto, “Olayların öyle bir %20’i vardır ki, sonucun %80’ini etkiler ve öyle bir %80’i vardır ki sonucun %20’ sini etkiler” hipotezini ortaya atmıştır. Bu hipotezin çıkışı Pareto’ nun kendi ülkesi olan İtalya’ da yaşayan nüfus ile İtalya’ nın sahip olduğu serveti irdelemesi ile olmuştur. Çalışmaları sonucu Pareto, İtalyan servetinin % 80’ ine İtalyan nüfusunun % 20’ sinin sahip olduğunu görür. Bu tespitinden sonra bu oranın doğruluğu başka ülkeler için test edilir ve doğrulanır. Tespitlerinden sonra doğa olayları gibi birçok birbirinden bağımsız veride de 80/20 sistematik dengesizliğini görür. George K. Zipf ve Joseph Moses Juran ise önemli azınlık (%20) ve önemsiz çoğunluk (%80) arasındaki ilişkiyi Pareto İlkesi olarak adlandırır (Şeker, 2014: 35-36; Yılmaz, 2005: 1-3).

Tablo 1.1.5.1

Gelişime göre Dünya Nüfusu Oranları

	Nüfus, 2016, milyar	Dünya Nüfusundaki Payı
Gelişmiş Ülkeler	1,263	17%
Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler	6,273	83%
Dünya	7,536	

Kaynak: PRB (Population Reference Bureau) verilerinden derlenmiştir. Erişim adresi: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2017/2017-world-population-data-sheet.aspx> Erişim tarihi: 01.05.2018

Dünyanın yaklaşık % 20'lik kısmı refah içinde yaşarken, yaklaşık % 80'lik kısmı ise refah seviyesi düşük hatta yetersiz koşullarda yaşamaya çalışmaktadır. Bunun yanında gelişmiş ülkeler dünya kaynaklarının % 80'ini tüketirken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ucuz kaynak, ucuz işçilik vb. sebeplerden ötürü işlerin % 80'ini yapar. Dünyadaki çocukların % 80'i eğitim olanaklarının yalnızca % 20'sinden faydalanabilmektedir.

1.1.6. Dünya Geleceği

Elbette ki bahsedilen örnekler epeyce uzatılabilir ama dünyadaki yaşamın dengesizliğinin ve kaynaklar ile imkanların ne kadar adaletsizce paylaşıldığının anlaşılabilmesi açısından verilen örnekler bile yeterli olacaktır. Bu konu için günümüz örneklerinin yanı sıra gelecekte nasıl bir dünyanın bizi beklediğine de odaklanmak gerekmektedir.

Milyarlarca yıldır yaşamın var olduğu kainatta günümüze kadar tüm canlılar dünyada var olmuş ve yaşamı son bulana kadar da hayatını devam ettirmiştir. Ölümsüzlük icat olana kadar da tüm canlıların hayatı bir noktada son bulacaktır. Yaşamdaki en elem verici nokta olan ölüm için aranan çareler günümüzde hiç de yadsınamayacak seviyededir. Günümüzde insanların günlük hayatına bile yön veren yapay zekalar, en üst teknoloji insansı robotlar tüm transhümanizm düşünce yapısının ve çabalarının boşa olmadığını göstermektedir. Gelecekte vaat edilen yarı robot yarı insan oluşumu ile insan ölümsüzlüğüne ilk adımın atılacağı

düşünülmektedir. ABD’li fütürist Ray Kurzweil, aktarılan insan beyni ile oluşturulacak bir yapay zekanın ölümsüz olacağını iddia etmekte ve hatta bunun için 2045 yılı olarak zaman dahi belirtmektedir (Saka, 2016: 241-242). Günümüzde var olan ve gelecekte de devasa boyutlara tırmanacak olan tıp ve teknoloji alanındaki gelişmeler artık toplumun ***bilimle uğraşan akademik kesimi ile parasal gücü elinde bulunduran üst tabakası*** dışındaki insanların yetişemeyeceği boyutlara ulaşmıştır. Bu anlamda öyle büyük buluşlar gerçekleşmektedir ki, belki gelecekte insanların suç işleme genleri yok olacak ve insanların ölüm ya da yaralanmasına sebep olan her türlü kazaya sebep olabilecek olası hiçbir tehlike dünya üzerinde var olamayacaktır. Kimse hasta olmayacak ve engelli insan ile sağlıklı insan arasındaki yaratılış farkı, tüm insanlar için yaşam koşullarının azami koşullarda iyileştirilmesi sebebiyle sıfıra indirilebilecektir. Bu beklentiler gerçekleşebilir ya da ütopya olabilir. Bu tür gelişmelerin olacağı varsayımı altında acaba gelecekte bizi nasıl bir devlet anlayışı beklemektedir?

Tüm bu teknolojik gelişmelerin ışığında devlet olgusunun ve yapısının da farklı olmasını beklemek oldukça akla uygun olacaktır. Belki de kollarında çiplerle kimliklendirilen insanların oluşturduğu bir toplulukta günümüzde var olan anlayışta bir devlet yapısı beklenemez. Muhtemelen sistematik ve sorunlara anında çözüm bulan ve hatta bir sorun çıkmadan önce o sorunu öngörüp sorun çıkma ihtimalini bile ortadan kaldıran, oldukça gözetilen bir yapıda devlet olması beklenir. Globalleşen ve ekonomik, sosyal, kültürel tüm sınırların ortadan kalktığı bir dünyada bilimsel ilerlemeler sonucu oluşan toplulukta ülkelerin birbirlerinden uzaklaşıp sınırlar çizmek yerine birbirlerine daha çok yaklaşmak mecburiyetinde kalacağı ve farklılıkların ortadan kalkacağı düşünülmektedir. Böylece gelecekte tek bir dünya devleti oluşumu ise oldukça muhtemeldir. Böyle bir öngörü ışığında, bu çalışmanın amacı dünyadaki tüm ülkelerin tek bir devlet olarak birleşmesi ve tüm insanların tek bir idare ile yönetilmesinin ülkeler arasında oluşan maddi ve manevi yaşamsal farklılıkları ortadan kaldıracağı iddiasını eksik bilgili dinamik oyun teorisi ile göstermektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. İLK İNSAN VE İLK İNSANDAN GÜNÜMÜZE YÖNETİM ŞEKİLLERİ

2.1. İLK İNSAN VE İLK DEVLET OLUŞUMU

Tüm insanlığın hikayesi 13,5 milyar yıl önce Big Bang (Büyük Patlama) ile atılan evrenin temellerinin oluşmasıyla başladı. Küçük bir noktadan ibaret olan evren genişledikçe yeni oluşumlar ve yeni yaşamlar meydana geldi. İlk insan ise 2,5 milyon yıl önce bir maymun türü olan “*australopithecus*” cinsinden evrimleşti. Dünyadaki tüm canlılardan farklı olan “*homo sapiens*” yani insan türünün ilk akıllı örneği ise 70 bin yıl önce ancak varlığını gösterdi. 12 bin yıl önce gerçekleşen tarım devrimi ile insanın göçebe yaşamdan çıkıp yerleşik hayata geçmesi ve topluluk olarak yaşama mecburiyetinin temel adımları atılmıştır. İnsanlar tarım öncesi yaşamda avcı-toplayıcı olarak var olmuş, kabile kursalar bile yiyecek ararken ya da mevsimsel etkilerden ötürü sürekli bir yerden ve birbirlerinden ayrılarak göçebe olarak yaşamışlardır. Binlerce yıl boyunca insanlar doğadaki hiçbir düzene müdahale etmeden sadece buldukları ve avladıkları ile beslenerek yaşamıştır. İlk tohum ekildikten sonra, sulanıp artırılan çayırlarla evcilleştirilen hayvanları beslemeleri, kendi beslendikleri bitkileri yetiştirip çoğaltmaları sonucu tarıma ilk adım atılmıştır. Tarıma atılan adımla birlikte sahip olunan ve işlenen toprak ile hayvanların bakımı için bunların başında bulunma mecburiyeti sebebiyle ilk yerleşik hayatlar başlamıştır. Tarıma geçişle besin maddesinin bolluğu nüfusun artışı hızlandırmıştır. Ne var ki bolluğa bakabilmek için insana daha çok çalışma mecburiyeti gelmiş, ürünlerini ve hayvanlarını korumak için barınaklara ve aletlere daha çok ihtiyacı artmış ve mevsimsel etkilerle hasatının zarar görmesi veya hayvanlarının telef olması ihtimaline karşılık da yıllık ihtiyacından daha çok üretmeye başlamıştır. Böylece insanoğlunun özgürlüğünden kopup toprağa, mala, mülke ve lükse olan köleliğinin ilk adımları atılmıştır (Harari, 2015: 17- 114).

“Gerçekten de tarım, insanlığın kölece çalışmasının ilk tezahürüdür. Kitabı Mukeddes’in rivayetine göre ilk canı olan Kabil bir çiftçidir” (Marx ve Engels, 2017: 14).

Tarım devrimi ve nüfusun artışıyla MÖ 8500 yılları civarında oluşan küçük köy toplulukları zamanla büyümüş, MÖ 5000 yıllarında şehirleşme başlamış, MÖ 3100’de Mısır Krallığı’nın kurulmasıyla Firavunlar yüz binlerce insanı yönetmişlerdir. MÖ 2250’de bir milyondan fazla nüfusu olan Akkad İmparatorluğu kurulmuştur. MÖ 1000-500 yılları arasında Asur, Babil ve Pers İmparatorlukları ile MÖ 221’de Çin ve bu tarihten sonra da Roma İmparatorluğu kurulmuştur. Köylüden toplamış oldukları vergiler ile tarih sahnesinde öne çıkan bu imparatorluklar, aynı köylüleri ve kölelerine meşhur saraylarını, sunaklarını, amfi tiyatrolarını ve şehirlerini inşa ettirmişlerdir (Harari, 2015: 17- 114).

Tarım devrimi bilim insanlarına göre insanın uygarlığa açılan kapısıdır. Tarımla birlikte insanlığın medeni yaşama adım attığı düşünülmektedir. Oysa ki uygarlık olarak görünen insanlığın her ilerlemesi insanları kendi türündeki eşitsizliğe bir adım daha yaklaştırmıştır. “İnsanları uygarlaştıran ve insan türünü bozan şey ozana göre altın ve gümüş, ama filozofa göre demir ve buğdaydır” (Rousseau, 2016: 53).

İnsanlar avcı-toplayıcı iken geleceği dert etmek ya da çoğalan nüfusu nasıl doyuracağını düşünerek daha fazla çalışmak zorunda değillerdi. Tamamen yolda bir ömür olan tarım öncesi yaşamda, insanlar avlayarak ve buldukları meyvelerden de olabildiğince çok yiyerek tekrar acıkıncaya kadar herhangi bir şey için telaş etmeden doğa ile uyumlu biçimde yaşamışlardır. Oysa ki tarımla birlikte çiftçi olan insanlar tabiata müdahale etmeye başlamış, bitkileri ve hayvanları kendi ihtiyaçlarına göre kullanmaya başlayıp birçok türün bozulmasına ve yok olmasına sebep olmuş ve hatta barınaklar yapmak için ve tarım alanları açmak için ormanları yakarak ilk yok etmelerine başlamıştır.

Yıllar geçtikçe toplumları ve devletleri meydana getiren kalabalıklaşan nüfus için artık nasıl ve kim tarafından yönetileceği en derin meselelerden biri olmaya başlamıştır. Dünya var olduğundan beri bugüne kadar yaklaşık 108 milyar insan yaşamıştır. Şu an dünyada 7,5 milyar insanın yaşadığı tahmin edilmektedir. Dünyada

var olduğundan beri bu milyarlarca insan, binlerce yıldır hep farklı sistemlerle dünya üzerinde yönetilmiştir.

2.1.1. Geçmişten Günümüze Dünya Nüfusu

Tablo 2.1.1.1

Geçmişten Günümüze Dünya Nüfusu

YIL	M.Ö. 8000	M.S. 1	1200	1650	1750	1850	1900	1950	1995	2011	2017
NÜFUS	5 milyon	300 milyon	450 milyon	500 milyon	795 milyon	1,265 milyar	1,656 milyar	2,516 milyar	5,760 milyar	6,987 milyar	7,536 milyar

Kaynak: PRB(Population Reference Bureau), Erişim adresi 1:
http://www.prb.org/pdf17/2017_World_Population.pdf, Erişim adresi
2:<http://www.prb.org/Publications/Articles/2002/HowManyPeopleHaveEverLivedonEarth.aspx>
Erişim tarihi: 01.05.2018

Günümüzde dünya üzerinde kabul edilen 193 ülke vardır. BM tarafından tanınmayan devletlerin de dahil olduğu listede ise bu sayı 206 olarak karşımıza çıkar. Afrika Kıtası'nda 54, Asya Kıtası'nda 37, Avrupa Kıtası'nda 47, Amerika Kıtası'nda 48 ve Avustralya Kıtası'nda 12 ülke varken Antarktika Kıtası'nın iklim koşulları insan yaşamına uygun olmadığı için bu kıtada ülke bulunmamaktadır.

Tablo 2.1.1.2

Nüfusun En Fazla Olduğu İlk On Ülke

Ülkeler	Nüfus
Çin	1,387 milyar
Hindistan	1,353 milyar
Amerika Birleşik Devletleri	325 milyon
Endonezya	264 milyon
Brezilya	208 milyon
Pakistan	199 milyon
Nijerya	191 milyon
Bangladeş	165 milyon
Rusya	147 milyon
Meksika	129 milyon
Toplam	4,368 milyar
Toplam nüfusa göre yüzde	57,96178344

Kaynak: PRB (Population Reference Bureau) 'den elde edilen verilerden derlenmiştir. Erişim adresi:
http://www.prb.org/pdf17/2017_World_Population.pdf Erişim tarihi: 01.05.2018

Tablo 2.1.1.2’de en çok nüfusa sahip ilk 10 ülke listesi verilmiştir. Bu listeye göre bu 10 ülke toplam nüfusun yaklaşık % 58’ini oluşturmaktadır. Yani dünyadaki 206 ülkenin toplam nüfusunun yarısından fazlasını 10 ülke oluşturmaktadır. Dünyanın üçte birini Çin ve Hindistan oluşturmaktadır.

Günümüzde dünyada ülkelerin en çok hangi yönetim sistemiyle yönetildiğine geçmeden önce yönetim sistemlerinden bahsetmekte yarar vardır. Geçmişten günümüze dünya üzerinde uygulanmış ve halen uygulanmakta olan yönetim biçimleri Tablo 2.1.1.3’deki gibidir.

Tablo 2.1.1.3

Yönetim Şekilleri

1. Androkraşi (Fallokraşi)	13. Gerontokraşi	25. Oligarşi
2. Anarşiizm	14. Jürítokraşi	26. Otokraşi
3. Aristokraşi	15. Kleptokraşi	27. Otoriteryanizm
4. Cumhuriyet	16. Komünizm	28. Plütokraşi
5. Demarşi	17. Konfederasyon	29. Stratokraşi
6. Demokraşi	18. Kratokraşi	30. Sosyalizm ve Sosyal Devlet
7. Despotizm	19. Kritarşi	31. Talassokraşi
8. Diktatörlük	20. Logokraşi	32. Teokraşi
9. Etnokraşi	21. Mediokraşi	33. Teknokraşi
10. Faşizm	22. Meritokraşi	34. Timokraşi
11. Federasyon	23. Meşrutiyet (Parlamentar Monarşi)	35. Totalitarizm
12. Feodalizm	24. Monarşi	

Kaynak: Tabloda yer alan yönetim şekilleri listesi olabildiğince kaynak araştırılarak en geniş listeyi elde etmeye çalışılarak derlenmiştir. Listede eksik olan yönetim şekli olabilir.

2.1.2. Yönetim Şekilleri

2.1.2.1. Androkrasi (Fallokrasi)

Erkek cinsinin yönetimde egemen olduğu ve yönetimin yanı sıra ahlaki, hukuksal, bilimsel, kültürel vb. her alanda kadın cinsi üzerinde otoriter rollere büründüğü ataerkil toplumsal yönetim şeklidir (Gülüm, 2015: 101).

Günümüzde halen bu tarz uygulamaların görüldüğü ülkeler, kurumlar ve toplumsal örgütler mevcuttur.

2.1.2.2. Anarşizm

Anarşizm kelime anlamı olarak “kargaşacılık ve devletin ortadan kaldırılmasına çalışılan öğreti” şeklindedir.¹⁴ Fransızca kökenli “*anarchisme*” kelimesi tarihsel olarak eski Yunancadan gelmektedir ve “*an*” ön eki olumsuzluk anlamı bildirirken “*arche*” yönetici, hükmedici anlamını vermektedir (Uğur, 2010: 137).

Anarşizmin doğuşu 18. yy sonlarına doğru İngiliz ve Fransız işçi hareketleri ile olmuştur. 19. yy ikinci yarısından sonra anarşizme düşünürlerce ilgi yoğunlaşır. Devletin varlığı ve amacı yüzyıllardır sosyolojik, ekonomik, felsefi ve daha birçok açıdan tartışma konusu iken aslında en son tanımlanması gereken olgu belki de anarşizmdir; çünkü anarşizm devlet tanımını yani varlığını tamamıyla reddeder. Anarşizm kendi içerisinde birçok farklı düşünce kollarına ayrılrsa da genel anlamda anarşizme göre özel mülkiyet insanlar üzerinde baskı oluşturur nitekim devlet de bu baskının aracısı görüldüğünden anarşizmde özel mülkiyet ve devlet oluşumunun ortadan kalkmasıyla insanın özgürleşeceğine inanılır. Anarşizme göre her türlü otorite insan doğasına aykırıdır (Çuhadar, 2007: 83).

¹⁴ Anarşizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=15765

Anarşizmi sosyalizmin hükümsüz hali olarak yorumlayan anarşizm kuramcısı Peter Kropotkin, anarşistlere yasalara güvenmemeleri ve örgütlenerek işçinin birikmiş emeği¹⁵ olan sermayeye karşı gelmeleri konusunda çağrıda bulunur (Kropotkin'den aktaran Erol, 2011: 38). Esasında anarşizm devlet karşıtı değil hiyerarşi ve otorite karşıtı bir olgudur ve bu yüzden devletin hiyerarşik yapısını benimsemez. Bu bağlamda anarşizme göre devletsizlik olgusu ile basiretsiz yöneticilere uygulanan baskılar sonucu tekelleşen kurumların önüne geçilir. Kapitalist sistemin dayattığı tüketim alışkanlığı ile gereksinimine göre değil de satın alıp tükettikçe özel olduğuna inanan, sürekli lüks ve mülk sahibi olmaya çalışan insanların oluşturduğu bir toplum yerine toplumdaki her bireyin ihtiyaçlarının belirli seviyede eşit karşılandığı sistemi yaratır. Bu sistemde de toplumların gönüllü oluşan örgütler tarafından yönetilmesi gerektiğine inanılır (Çuhadar, 2007: 88).

Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da bulunan Christiania kasabası, 1971 yılında bir grup anarşist gencin kapatılan NATO üssü sonucu boşalan kışla binalarına gelip yerleşmesiyle başlayan bir komünken Danimarka Hükümeti'nin önceleri rest çekip daha sonra kendi haline bırakması sonucu günümüzde kendi bayrağı, anayasası olan anarşist komün olarak yönetilen ve ütopyanın gerçekleştiği şehir olarak nitelendirilen, bin kişiye yakın nüfusa sahip özgür bir şehirdir¹⁶. Daha güvenli olsun diye giderek insanların özgürlüklerinden daha yoksun bırakıldığı günümüz dünyasında¹⁷ bu kasaba kim bilir belki umut yeşertecek belki de bir kaosla sonuçlanacaktır. Yine de özgürlüğün bitişini izlemeyeceklerdir.

¹⁵ Marx hammadde ve makinelerden oluşan sermayeyi, birikmiş emeğin yarattığı ürünler olarak tanımlar (Marx, 1976: 194).

¹⁶ Gia Dergi (Gia Dergi, ırkçılığa, cinsiyet ayrımcılığına, türcülüğe ve betonlaşmaya karşı, doğadan ve doğaldan yana yaşamı savunan alternatif bir platformdur. Ekoloji, sürdürülebilir yaşam, yeşil felsefe, kadın hakları, LGBTİ hakları, insan hakları, hayvan hakları, kültür-sanat, dünya kültürleri ve bilim ve teknoloji alanında haberler ve röportajlar yapan görsel ve yazılı bir haber kaynağıdır). Erişim Adresi: <https://gaiadergi.com/kopenhagin-ortasinda-yeseren-bir-utopya-ozgur-kasaba-christiania/>

¹⁷ (Bach, 2017; 147).

2.1.2.3. Aristokrasi

Kelime anlamı “soylu erki, soyluluk sistemi” anlamına gelen aristokrasi esasında ilk kez Atina’da kullanılmış bir Antik Yunan terimidir¹⁸. Türkçe’ye Fransızca “*aristocratie*” sözcüğünden geçen “*aristokratia*” kelimesi en iyi anlamına gelen “*aristo*” ve güç anlamını ifade eden “*kratia*” sözcüklerinden meydana gelir.

Eski Yunan kent devletleri, ilk demokrasi tohumlarının atıldığı topraklardır. O dönemde ilkel topluluklar dahi, kendi içinde demokratik bazı anlayışlara sahipti. Birbirine ekonomik anlamda bağımlılığı olan bu topluluklarda bir sorunla karşılaşıldığında kentlerinin en yaşlıları ve en soylularının karar verdiği bir meclis bulunurdu. Kral ve yönetimdekiler bu yaşlı ve soylu meclisi reislerinin görüşlerinden önemli derecede etkilendiği için bu toplulukların soylu meclisi aristokrasinin ilk oluşumunu gerçekleştirmiştir. Daha sonra geniş toprak sahibi olan bu soylular kralın yönetimine ortak olmuş ve ilerleyen zamanlarda yüksek mevkilere getirilmiştir. Zaman içerisinde ise kral bu soylu kesimin seçimiyle gelen bir yönetici vasfına bürünmüştür (Kışlalı, 1984: 64).

Aristokrasi yönetimin soylu diye adlandırılan seçkin sınıfın elinde bulunmasıdır. Demokrasiye ve hatta monarşiye karşıtlık mevcuttur. Meritokrasi, oligarşi, otokrasi, plütokrasi, timokrasi gibi yönetimler ise aristokrasinin bir başka türevleri gibidir.

Platon ve Aristoteles kendi dönemlerinde aristokrasinin kuvvetli savunucuları olmuşlardır. Onlara göre toplumun en ahlaklı ve en bilge üstün kesimi toplumu yönlendirmelidir. Platon demokrasiye direkt karşı çıkar. Platona göre demokrasi siyasal gücün zorla ele geçirilip kötüye kullanılması anlamına gelen tiranlığı doğurur¹⁹. Aristoteles de aristokrasiyi krallıktan sonra en iyi yönetim şekli olarak nitelendirir²⁰. Aristoteles, insanların birebir eşitliğinden ziyade gerçek adaletin var

¹⁸ Aristokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=20450

¹⁹ Platon, *Yasalar*: XXIV

²⁰ Aristoteles, *Politika*, Kitap 3, Bölüm 8: 81

olabilmesi için insanın yaradılışından var olan eşitsizliğin göz önünde bulundurulması ters orantılı eşitlik dağıtımını savunmuştur (Kışlalı, 1984: 75).

Aristokrasi Ortaçağ Avrupası'nda yaygın biçimde kullanılmış olsa da Aydınlanma Çağı'nda benimsenen herkes eşittir düşüncesi bu sistemin çöküşünü hazırlamıştır. Fransız Devrimi'yle özgürlük ve eşitlik anlayışlarının yerleşmesi yönetilen halklara aristokratların kendilerinden farklı olmadığı bilincini yerleştirmiştir. Günümüzde uygulanabilirliğini yitiren bir sistem olsa da birçok Avrupa ülkesinde aristokratik unvanlar hala geçerliliğini korumaktadır.

2.1.2.4. Cumhuriyet

Cumhuriyetin kelime anlamı “milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi” şeklindedir²¹.

Latince “*respublica*” kelimesinde gelen cumhuriyet, soya bağlı olmaksızın seçilen yetenekli bir başkanın devleti yönettiği liyakatli, eşitlikçi ve özgürlükçü bir sistem olarak tanımlanmıştır. Tarihteki ilk cumhuriyet tanımı ise Yunanlıların aksine halkın söz sahipliğini ve eşitliğini bir nebze ileri götüren M.Ö. 396 yılında Romalıların kurduğu hükümette kullanılmıştır (Polat, 2007: 97).

Gerçek anlamda cumhuriyetin doğuşu ise 18. yy a uzanır. O yıllarda soylu ve yönetici sınıfın dışında Fransız halkının okuyup bilinçlenmesi toplumsal gelişimin bir dönüm noktası olmuştur. Yönetimde söz sahibi olmak isteyen ve krala karşı gelen halk burjuva sınıfının da desteğiyle kanlı bir ihtilal ile devrim yapmıştır (Güner, 2006: 43). Düşünür ve siyaset kuramcısı J. J. Rousseau aristokratlara ve sınıf farklılıklarına savaş açarak sosyal eşitlikten yana bir tavır sergilemiş, hem devrime hem de devrimden sonra kurulan ülkelerin siyasal ve toplumsal yapılarına etki etmiştir. Rousseau, toplumun farklı çıkarlarının ortak noktasında bir egemenliğin var

²¹ Cumhuriyet, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsvekelime=cumhuriyetveuid=9409veuid=TDK.GTS.588d3f49ca4f50.09316290

olabileceğini ve bu egemenliği de ancak toplumun kendisinin temsil edebileceğini savunur (Rousseau, 2016: 23). Rousseau'nun düşüncelerinden oldukça etkilenen M. Kemal Atatürk'ün Nutuk eserinde ve 1921 Anayasası maddelerinde bunun izlerini görmek fazlasıyla mümkündür. Rousseau'dan farklı olarak Atatürk modern Türkiye'de o dönemin koşullarıyla kapitalizmin kapılarını aralasa da iktidarı egemen sınıf eline asla bırakmamıştır²². Atatürk'e göre demokrasinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını temin eden hükümet şekli, cumhuriyettir (İnan, 1969: 32).

1.Dünya ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye, Almanya, Bulgaristan, Çin gibi cumhuriyetler kurulmuştur. Krallıkla yönetilen ülkeler ise yöneteni halk seçse bile (demokrasi mevcutken) devlet başkanı kral olduğundan bu ülkeler cumhuriyet değil meşruti monarşi halini almıştır. İngiltere, Hollanda, Belçika ve İskandinav ülkelerinden Norveç, İsveç ve Danimarka bu sisteme örnektir.

2.1.2.5. Demarşi

Demokrasiye tepki niteliği taşıyan demarşi, demokrasinin yönetsel eksikliği ve uygulamasındaki hataları ile demokrasinin teorik ya da felsefi olarak mükemmellikten uzak ve uygulanabilirliğinin imkansız olduğu görüşünden doğmuştur. Demokrasinin uygulamasında var olan kusurlardan 20. yy ekonomist ve sosyal bilimcisi Friedrich A. von Hayek'e göre en önemlisi demokrasinin sınırsızlığıdır (Akıncı, 2014: 84-86). Hayek, demokraside gücün halktan alındığını fakat gücün sınırının belli olmadığından yakınır. Sınırsız gücün bireyin özgürlüğü için tehlikeli olduğu, sınırsız yetkili parlamentonun bu gücü çıkar amaçlı gruplara satması, sınırsız güçle seçkinlerin taleplerinin karşılanmasından sağlanan faydanın halka ödetilmesi, demokrasi adı altında konu olan taleplerin tehlike saçtığı, demokrasinin ana anlamı dışında yan anlamlarının daha güçlenerek kelimenin

²² Mustafa Kemal Atatürk ve J. J. Rousseau'nun Düşüncelerinin Karşılaştırılması, *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih ve Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi*, Erişim adresi: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-40/mustafa-kemal-ataturk-ve-j-j-rousseauunun-dusuncelerinin-karsilastirilmesi>

anlamının boşaltıldığı vb. uygulama hataları Hayek'i sınırsız güç yerine sınırlı güç tanımı yapmaya itmiştir. Hayek, halk anlamına gelen “*demos*” ile kaba güç olduğunu savunduğu “*kratos*” yerine, “*demos*” ile halkın bilgisine sunulup konulan daimi yasalarla sınırlı yönetim anlamına gelen “*archein*” kelimelerinin birleşiminden meydana gelen “*demarşi(demrachy)*” tanımını yapmıştır. Modern demokrasi sisteminde halkın temsilcilerinin gücünün sınırlarının korunması ve yetkilerini kötüye kullanmasının önlenmesi mümkün değilken egemenliğin halkın seçmiş olduğu temsilcilerin elinde olmasının yanı sıra bu temsilcilerin gücünün ve yetkilerinin sınırlı olması demek olan demarşi, anayasal bir demokrasi yönetimidir (Aktan, 2015: 89-95).

2.1.2.6. Demokrasi

Demokrasinin kelime anlamı “halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi” şeklindedir²³.

Demokrasi Yunanca halk anlamına gelen “*demos*” ile iktidar anlamındaki “*kratos*” kelimelerinin birleşmesinden oluşur. Kimi görüşlere göre halk anlamına gelen “*demos*” kelimesi Eski Yunan'da halkın tamamını değil de halkın zengin kesimi dışında kalan insan topluluğunu ifade eder. Yani halkın iktidarı ifadesi, halkın düşük gelirli ve avam kesiminin yüksek konum, gelir ve imkanlara sahip havas kesimi yönetmeye cüret etmesi gibi alaylı bir ifade taşır. Aristoteles'in polis devletini savunması ve Platon'un demokrasinin sonunun tiranlık olduğunu öne sürmesi bu alaylı ifadeyi destekler niteliktedir (Bayoğlu, 2012: 58-61).

Bilinen ilk demokrasinin görüldüğü Atina'da modern demokrasinin aksine halkın yönetime doğrudan katıldığı demokrasi şekli vardır. Halkın her bir üyesi mecliste söz hakkına sahiptir ve hatta makam ve görevler halk arasında dönüşümlü yürütülür. Doğrudan demokrasinin uygulanabilmesi için nüfusun az ve her bireyin tartışma ve oylamalara katılabilecek zaman ve imkanının olması gerekir. Günümüzde

²³ Demokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlisveview=yanlisvekelimez=100

doğrudan demokrasi kısmi olarak İsviçre’de uygulanmaktadır (Bayoğlu, 2012: 18-20).

Modern demokratik sistem ise 1215 yılında İngiltere kralı Yurtsuz John (Jean)’in yetkilerinin kısıtlandırıldığı Büyük Özgürlük Fermanı “Magna Carta” ’yı yürürlüğe koymasıyla başlar. 1265 yılında ise ilk seçimle parlamento oluşturulmuştur. 1628 yılında kral I. Charles’in parlamentoyu lağvetmesi sonucu parlamento yanlıları ile monarşi yanlıları arasında meydana gelen bir iç savaş zuhur eder. Parlamento yanlılarının savaşı kazanması sonucu da ilk siyasi partiler tarih sahnesine çıkar (Tuzcuoğlu, 1996: 280-281).

Yunan Devletleri’nin çöküşüyle beraber yeni kurulan devletlerin tekleşen yönetimlerinin yanında demokrasi fikirleri ve uygulamaları azalmıştır. Fransız Devrimi ile 18 yy’da halk egemenliği düşüncesi güç kazanmış ve gün geçtikçe aşağı tabakalar ve kadınlar halk egemenliğine katılabilmek için savaşımlar, devrimler ile oy hakkı elde etmişlerdir (Heywood, 1997: 108-109). 19. yy’da dünyadaki ülkelerin birçoğu demokrasi sistemini benimsemiş ya da benimsemek zorunda kalmıştır. Günümüzde düzenli işleyen demokrasi sistemi birkaç ülke haricinde varlığını devam ettirmektedir.

Tarihte birçok kavga, zulüm ve savaşlara karşı yapılan başkaldırmalar sonucu devrimler meydana gelmiş, halk egemenliği düşüncesi eski baskıcı ve erkil siyasal yönetimleri sonlandırmıştır. Dünyada yönetilen ülkelerde demokrasi fazlasıyla yerleşmiştir fakat halk egemenliği ile demokrasiyi birbirine birebir eşit tanımlar olarak kabul etmek mümkün değildir (Touraine, 2015: 117-119). Rousseau gerçek demokrasinin hiçbir zaman var olamayacağını, insanların böyle yetkin bir yönetim sistemini beceremeyeceklerini ve ancak Tanrıların devletinin demokrasi ile yönetilebileceğini savunur (Rousseau, 2016: 63-64). Rousseau Atina’daki doğrudan demokrasiden ilham alırken yaşadığı dönemde uygulanan İngiltere temsili demokrasisi için “İngiliz vatandaşları parlamento üyelerini seçerken özgür ve fakat seçer seçmez köledir” söyleminde bulunur (Heywood, 1997: 108-113).

2.1.2.7. Despotizm

Despotizmin kelime olarak “despotluk ya da istibdat” anlamını taşır²⁴. Yönetim şekli olarak ise despotizm siyasi gücün tek bir otoritenin elinde olması ile halka hükmedilmesidir. Montesquieu’ya göre despotizm, bir kişinin keyfince ve zorbaca toplumu yönetmesidir. Zorbaca yönetimde ise en temel ilke, korku ile mutlak itaat zorunluluğu yaratarak köle ruhlu insanlar meydana getirmektir (Montesquieu’dan aktaran Göze, 2000: 185).

2.1.2.8. Diktatörlük

Diktatörlüğün kelime anlamı “egemen ve mutlak siyasi bir gücün, bir veya birçok kişinin oluşturduğu bir yürütme organınca, denetimsiz olarak yürütüldüğü siyasi düzen” şeklindedir²⁵.

Diktatörlüğün kelime kökeni ise Eski Roma’dan, “*dictatura*” kelimesinden gelir. Bir çeşit despotizm, otokrasi ya da otoriteryanizm ve hatta Eski Yunan’da siyasal gücü zorla ele geçirip onu kötüye kullanma anlamını taşıyan tiranlık olarak da nitelendirilebilir. Eğer bir ülkede iktidar kimseyle paylaşılmadan keyfince kullanılıyorsa, iktidarın hukuki bir denetleyicisi yoksa, temel insan hakları ve özgürlükleri kısıtlanıyor hatta yok sayılıyorsa, zorbaca siyasal ve toplumsal bir yönetim mevcutsa o ülke yönetiminde diktatörlük mevcuttur. Demokrasinin zayıflaması ve hukuk kurallarının işlevselliğini yitirmesi sonucu ekonomik, toplumsal krizler ve dış güçlerin baskıları gibi tetikleyicilerle ülke yönetimi veya

²⁴ Despotizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a3135868c27c7.15380464

²⁵ Diktatörlük, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a31399fa5a766.96020464

kurumları diktatoryal hale getirir. Hitler ve Mussolini rejimleri diktatörlük örnekleridir (Haspolat, 2003: 84-87).

2.1.2.9. Etnokrasi

Etnokrasi yönetsel olarak bir demokrasi çeşididir ve demokraside olduğu gibi etnokraside de düzenli seçimler yapılır ve kuvvetler ayrılığı mevcuttur. Demokrasiden farklı olarak etnokrasi yönetiminde, ülke yönetimi azınlık bir etnik nüfusun elindedir ve bundan dolayı yönetimde olan azınlık etnik sınıf dışındaki diğer etnik gruplar zarar görür(Çakmak, 2014: 107-108).

Günümüzde etnokrasi yönetimi bulunmasa da bazı diplomatik ilişkilerde etnokrasi emsalleri görülür. Örneğin İsrail kendi ülkesine göç eden Yahudilere hiçbir koşul koymadan vatandaşlık hakkı tanırken, Yahudi olmayan tüm insanlara vatandaşlık için bir İsrail vatandaşı ile evli olmayı şart koşmuştur²⁶ (Çakmak, 2014: 107-108).

2.1.2.10. Faşizm

Faşizmin kelime anlamları:

1. “İtalya’da 1922-1943 yılları arasında etkinliğini sürdüren, meslek kuruluşlarına dayanan, devlet sınırlarını genişletmeyi amaçlayan, yetkinin, tek partinin elinde toplandığı düzen
2. Demokratik düzenin yerine aşırı bir ulusçuluk ve baskı düzeni kurmayı amaçlayan öğretisi” şeklindedir.²⁷

²⁶ İsraili politika danışmanı olan Asad Ghanem bile Estonya hükümetini, Estonya toplumunun yaklaşık %30’unu oluşturan Rus azınlıklara, İsrail hükümetini ise İsrail toplumunun yaklaşık %18’ini oluşturan Filistinliler’e vatandaşlık vermediği için ve siyasal haklarından mahrum bırakmakla suçlar (Çakmak, 2014: 107-108).

²⁷ Faşizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a328e72785330.34822845

Roma İmparatorluğu'nda otoriteyi anlatan, demet anlamındaki “*fascēs*” sözünden türeyen ve İtalyanca “*fascio*” teriminden gelen faşizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da Mussolini ile ortaya çıkmış olup kimine göre 20. yy ideolojisi, devlet rejimi veyahut da dünya görüşüdür (Con, 2008: 6-7).

1919 yılında Mussolini ve bir takım yönetici grup I. Dünya Savaşı'nda kazanılan zaferi milli çıkarlar için desteklemek amaçlı bir hareket başlatmış fakat bu faşist hareket Ulusal Faşist Partisi adıyla siyasi hayata girmiş ve devlet rejimi halini almıştır (Con, 2008: 6-7).

Faşizm kendinden önce var olan ideolojilere göre daha fazla inanca ve fiiliyata dayanır. İtalyan düşünür, siyasetçi ve sosyalist kuramcı Antonio Gramsci'ye göre faşizm İtalya'ya özgü bir oluşum olmayıp tüm dünyada boy gösteren kapitalizmin bir sürecidir. Devrimci yapısı ile benzeşmesine karşın faşizmin sosyalizme karşı aldığı en büyük cephe, sınıf çıkarlarına karşı olması ve devlet yapısı altında tüm sınıfların tek çatıda toplanması gerektiği fikridir. Sınıf çatışmalarından bıkmış işçi sınıfı ise hiyerarşik yapıya sahip ve tabiri caizse ne yapması gerektiğini söyleyen faşizme sevgiyle sarılır. Faşizm, tenevvüre ve kendi geleceğini seçip kurabilen akılcı bir topluma karşı olan, diktatörlüğün kısmen daha işlevsel halidir (Gramsci'den aktaran Erdem, 2015: 302).

2.1.2.11. Federasyon

Federasyonun kelime anlamları:

1. “Savunma ve dış politika alanında dayanışma amacıyla birden fazla devletin bir birlik devleti içinde birleşmesi
2. Aynı alandaki çeşitli kuruluşları bir arada toplayan dayanışma birliği”

şeklindedir²⁸.

Federasyon ya da federal devlet kendi içinde özerk devletlerin coğrafi yapılarına göre bir araya gelerek diğer devletlerle ilişkilerinde merkezi bir otoriteye bağlı olduğu devletler topluluğudur. Federal devlete üye devletler “federe devletler” olarak adlandırılır (Gözler, 2004: 74).

Federasyon oluşumunda devletlerin ortak olmasının yanında sınırlı olmayan menfaatleri söz konusudur. Federasyonu yani federal devleti oluşturan federe devletlerin her birinin kendine özgü anayasası olmasına rağmen federal devletin anayasası tüm federe devletlerin anayasasından üstündür ve federal devlet, federe devletlerin adına karar verebilir (Kuzu, 1991: 40).

ABD, Almanya, Kanada, İsviçre, Arjantin, Belçika gibi ülkeler federal yapıya sahiptir. Devletler konfederasyonundan meydana gelen Almanya günümüzde federasyon niteliği taşımaktadır. Üniter devlet niteliğinde kurulan Belçika ve nitekim Kanada da günümüzde federal devletlerdir. İspanya ve ABD ise federal yapılarından önce konfederasyon devletlerdi. Günümüzde ABD federal yapısını sürdürürken İspanya 17 siyasi özerk bölgeden oluşur. İspanya parlamenter demokrasili monarşinin olduğu siyasi otoritenin ve yönetimin tek merkezden yapıldığı üniter devlet modeli ile federal devlet arasında kalmış, bölünmez bir ülke içinde bölgesel özerliklerin tanındığı bir bölgesel devlettir²⁹ (Erece ve Metin, 2016: 691-699, Muratoğlu, 2014: 294-295).

²⁸ Federasyon, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=121561

²⁹ İspanya'nın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi:
<http://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

2.1.2.12. Feodalizm

Feodalizmin kelime anlamı “derebeylik sistemi” şeklindedir³⁰. Derebeylik ise kelime olarak üzerinde yaşayanlarla birlikte toprakların derebeyine ait olduğu, elde edilen ürünün bir kısmının kendisine verildiği, buna karşılık onun da toprağı üzerinde yaşayan insanların güvenliğini sağladığı ortaçağdaki toprak düzeni anlamını taşır³¹.

Feodalizm esasında Kavimler Göçü neticesinde Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra merkezi devlet yapısının bozulup bağımsız üretim örgütlenmelerinin oluşmasıyla köylü ve kölelerin de kendini koruma amaçlı toprak sahibi olan güçlü kişilerin koruması altına girmesi sonucu meydana gelen üretimsel düzenin adıdır. Koruma altına alanlar *senyör*, himayeye girenlere ise *vassal* olarak adlandırılmış ve o dönemde senyörler kira geliri alarak vassallara topraklarını işleme hakkı vermişlerdir. Merkezi bir otoritenin var olmadığı feodal sistemde otorite senyörler tarafından sağlanmıştır ve toprak malikliği sistemi oluşmuştur. Toprak sahibi olanlar bu toprakta çalıştırılan köylü ve köleleri adli ve siyasi olarak yönetme ve hatta yargılama hakkına sahip olmuştur (Aydemir ve Genç, 2011: 234).

Feodalizm, toplum düzeni olarak antik çağdaki köleci toplum ile modern çağdaki kapitalist toplum arasında yer almaktadır. Gücünü topraktan alan ve tarım toplumu yapısı olan feodal sistem, coğrafi keşifler ile yeni ticaret yollarının keşfi sonucu ticaretin önem kazanması ile oluşmaya başlayan ticaret toplumları arasında zayıflamaya başlamış Sanayi Devrimi ile de yeni bir üretim devri olan kapitalizme geçiş yaşanmıştır (Aydemir ve Genç, 2011: 228, Gümüş, 2010: 41-43).

³⁰ Feodalizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsvearama=kelimeveguid=TDK.GTS.5a33f31db180d2.68950698

³¹ Derebeylik, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsvearama=kelimeveguid=TDK.GTS.5a33f42b6f4561.37384664

2.1.2.13. Gerontokrasi

Gerontokrasi Yunanca'dan gelen yaşlı anlamındaki “*geron(t)*” ile iktidar anlamına gelen “*cracy(kratos)*” kelimelerinden oluşur. Toplumda hiyerarşinin yaşa göre oluşmasıyla en yaşlının yönetimine tabi olunması anlamını taşır (Önder, 2013: 272).

Weber'in görüşüne göre gerontokrasi egemenliğin en ilkel halidir. İnsanlığın en eski zamanlarında mevcutken günümüzde de modern görünümüleri mevcuttur. İnsanoğlu modernleşmeden önce yaşlılık herkesten çok görmüş geçirmiş olmak ve herkesten daha fazla bilgi sahibi olmak demektir (Önder, 2013: 274). Aslında kendi içinde adaleti olan bir sistemdir çünkü ırkçılığı içinde barındırmamakta ve her genç birey bir gün yönetimin kendisine geleceğini bilerek topluma olan aidiyetinden kopmamaktadır. Günümüzde bile birçok ülkede siyasette ya da çalışma hayatında emeklilik yaşı uzatılarak yaş almış bireylerin bilgeliğinden ve tecrübelerinden daha fazla faydalanma çabaları mevcuttur.

2.1.2.14. Jüritokrasi

Yargıçların tüm kanun gücünü elinde bulundurduğu oligarşik bir yönetim şeklidir. Günümüzde yönetim şekli olmasa da bazı yargı organlarında var olabilir. Bir ülkenin yargıçlarının görevi idare gücünün doğru kullanılıp kullanılmadığını denetlemek ve yargılamaktır. Yargıçların eline idare ve emir verme gücü geçerse o zaman jüritokrasi yönetimi hasıl olur (Eskicioğlu, 2016: 136).

2.1.2.15. Kleptokrasi

Kleptokrasi kelimesi Yunanca'da hırsız anlamına gelen “*kleptes*” ve iktidar anlamına gelen “*kratos*” kelimelerinin birleşiminden oluşur. Yönetici sınıfın kamu

kaynakları ve yetkilerini kendi çıkarları ve zenginlikleri yönünde kullandıkları ve bu sebeple de yönetimin dejenerasyona uğradığı bir sistemdir (Aktan, 2001: 53).

Anlam olarak kleptomani³² hastalığı ile de bağdaştırılan kleptokrasi, yolsuzlukların önüne geçilemediği ve hatta halkın bile isteye yolsuzluk yapan yöneticilerini oy vererek seçtiği bir yönetim olarak oligarşi ve diğer otokratik yönetimlerde varlığını gösterir³³.

Kleptokraside düşünce, basın, toplantı ve gösteri özgürlüğü gibi siyasal özgürlükler zayıftır. Ekonomik kaynaklar yönetici ve yönetici yandaşları tarafından tek taraflı kullanıldığı ve kullandırıldığı için iş hayatındaki liyakat yok olup başarılı iş adamları yerine orta seviye iş adamları iş yapar, yolsuzluk artar ve halk düşük kaliteye daha çok ödeme yapmaya mahkum edilir. Yolsuzlukla beraber yatırım ortamı bozulur ve ülke kaynakları verimsiz kullanılarak halkın sahip olabileceği iş imkanı azalır, eğitim ve sağlık hizmetleri kalitesi düşer (Aktan, 2001: 53).

Yolsuzlukla mücadelede bir sivil toplum kuruluşu olan Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 1995 yılından beri yayınladığı 2016 yolsuzluk algı endeksi³⁴ sonuçlarına göre 176 ülkenin %58'i 50 puanın altında kalmaktadır. Raporda yolsuzluğun en az görüldüğü ülkeler, Yeni Zelanda(89), Danimarka (88), ve Finlandiya(85) iken en fazla görüldüğü ülkeler ise Suriye (14), Güney Sudan (12) ve Somali (9) olmuştur. Rapora göre listenin en tepesindeki ülkelerin en dipteki ülkelere göre yargı organlarının daha bağımsız, bütçe ve yolsuzluklar üzerindeki denetlemelerin daha güçlü, sosyal eşitliğin ve basın özgürlüğünün ise daha yüksek olduğu görülmektedir (Uluslararası Şeffaflık Derneği, 2017)³⁵.

³² Kleptomani: Gerçekte gerek duyulmayan maddeleri çalma dürtüsü, *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu*, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=200879

³³ Zeynep Oral Cumhuriyet Gazetesi 06.03.2014 tarihli Kleptokrasi başlıklı yazısı. Erişim adresi: <http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/47735/Kleptokrasi.html>

³⁴ Yolsuzluk Algı Endeksi: 2016 yılı için 176 ülkede gerçekleştirilmiştir. Yolsuzluk Algı Endeksi, iş dünyasının kamu sektörüne ilişkin yolsuzluk algılarını yansıtır. Endeks'teki metodoloji ile 0-100 değerleri arasında bir sıralama gerçekleştirilmekte olup, "0" en yüksek yolsuzluk algısı, "100" ise en düşük yolsuzluk algısına karşılık geliyor, *Uluslar arası Şeffaflık Örgütü*, Erişim adresi: <http://www.seffaflik.org/hakkimizda/uluslararası-seffaflik-orgutu/>

³⁵ (Uluslararası Şeffaflık Örgütü. (2018, Şubat). *Yolsuzluk Algı Endeksi*. Erişim adresi: <http://www.seffaflik.org/cpi2017/>)

2.1.2.16. Komünizm

Komünizmin kelime anlamları:

1. Bütün malların ortaklaşa kullanıldığı ve özel mülkiyetin olmadığı toplum düzeni, komünistlik
 2. Böyle bir düzenin kurulmasını amaçlayan siyasi, ekonomik ve toplumsal öğretisi, komünistlik
- şeklindedir³⁶.

Latince evrensel ya da ortak, müşterek anlamları taşıyan “*communis*” sözcüğünden türetilmiş komünizm, sınıfsız devlet düzeni anlamı taşır. 1848 yılında Karl Marx ve Friedrich Engels’in yazdığı Komünist Manifesto ile komünizm teori haline gelmiştir:

“İnsanın insan tarafından sömürülmesi ortadan kaldırıldığı ölçüde, bir ulusun başka bir ulus tarafından sömürülmesi de ortadan kaldırılmış olacaktır. Ulusun içindeki sınıflar arasındaki karşıtlık ortadan kalktığı ölçüde, bir ulusun başka bir ulusa beslediği düşmanlık da son bulacaktır” (s. 14).

ve Marx’a göre;

“Komünist devrim, geleneksel mülkiyet ilişkilerinden en kökten kopuştur” (s. 73-74).

Jean Jacques Rousseau, Pascal’dan alıntılacağı şu sözle insanlar arasındaki eşitsizliğin kaynağını aynı adlı eserinde mülkiyet ile açıklar:

“Bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip “Bu, bana aittir!” diyebilen, buna inanan kadar saf insanlar bulabilen ilk insan, uygar toplumun gerçek kurucusu oldu. Bu sınır kazıklarını söküp atacak ya da hendeği dolduracak, sonra da hemcinslerine “Bu sahtekara kulak vermekten sakının!” Meyvelerin herkese ait olduğunu, toprağın ise kimsenin olmadığını unutursanız mahvolursunuz! diye haykıracak olan kişi, insan türünü nice

³⁶ Komünizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=KOM%C3%9CN%C4%B0ZM

suçlardan, nice savařlardan, nice cinayetlerden, nice yoksulluklardan ve nice korkunç olaylardan esirgemiř olurdu” (s. 133).

Rousseau, kendi çıkarını başkasının zararında bulan aç gözlü bir toplumun tehlikeleri ve baskıya karşı boyun eğen bir toplumun diğer tüm toplumları yok etmekten hiç sakınmayacağı düşüncesi Marx’ın “Başkalarını ezen halk, özgür olamaz” sözünün bir başka deyişidir (Rousseau, 2016: 166-190).

Marx’a göre tüm üretim araçları ortaktır ve edinilen servet herkese ihtiyacı doğrultusunda dağıtılır. Marx’ın 1875’te yayınlanan “Gotha Programı’nın Eleştirisi” eserinde bireylerin işbölümü ile köleleşmesinin ortadan kalktığı, zihin ile beden emeği kıyaslamasının son bulduğu, emek verenlerin birçok alanda kendini geliştirip üretim gücünü artırarak bu üretken zenginliğin aracısız tüm bireylere eşit dağıtıldığı komünizme “Herkesten yeteneğine göre ve herkese gereksinimine göre” tanımlaması yapar (Marx, 2002: 30).

Komünizm ile sosyalizmde bütün üretim araçlarının devletin elinde bulunması ilkesi söz konusu iken komünizmde sosyalizmden farklı olarak özel mülkiyete hiçbir şekilde yer verilmez. Sosyalizm ekonomik bir sistem iken komünizm hem ekonomik bir sistem hem de sınıfı, dini ve devleti olmayan bir ideolojidir. Komünizm sosyalizmden farklı olarak kapitalizme tamamen karşıdır. Bir anlamda sosyalizm komünizmin alt evresi niteliği taşır ve komünist düzene geçiş için bir süreç olarak teşekkül eder.

2.1.2.17. Konfederasyon

Konfederasyonun kelime anlamları:

1. “Birden fazla ülkenin genellikle dış işleri ve savunma alanlarında federasyona göre biraz daha ılımlı bir bağımlılık içinde ortak politika ve yönetim izleyip diğer alanlarda ise bölgesel yönetimlerinde serbest buldukları devletler topluluğu
2. Çeşitli ortaklıkların, daha çok sendikaların kümeleşmesi”

şeklindedir³⁷.

Konfederasyon, bağımsız devletlerin kendi egemenliklerinden taviz vermeden ve siyasi, ekonomik ve genellikle savunma amaçlı olan belirli ve sınırlı menfaatler için, uluslararası anlaşma yaparak oluşturdukları topluluğun adıdır. Konfederasyonu oluşturan her bir kanton³⁸ devletin, konfedere devlet dışı devletlerle ilişkileri savaş hali dahil bağımsızdır ve kanton devletler istedikleri zaman anlaşmayı sonlandırarak konfederasyondan ayrılabilirler (Kuzu, 1991: 38).

Almanya 1870 yılına kadar ve ABD 1776-1786 yılları arasında konfederasyon şeklinde iken günümüzde federal yapıya sahip olmuşlardır. İsviçre ise konfederal yapısını günümüzde halen sürdürmektedir³⁹.

2.1.2.18. Kratokrasi

Kratokrasi, kurnazlıkla ve güç kullanarak ele geçirilmiş ve bu kişilerce yönetilen sistemin adıdır⁴⁰.

³⁷ Konfederasyon, *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu*, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=2034
37

³⁸ Kanton: Konfederasyonu'nu oluşturan devletlerden her biri, *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu*, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=KANTON

³⁹ İsviçre' nin Siyasi Görünümü, *T. C. Dışişleri Bakanlığı*, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/isvicrenin-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

⁴⁰ <http://www.governmentvs.com/en/what-is-kratocracy/model-87-0>

2.1.2.19. Kritarşi

Yunanca hakim anlamına gelen “*krito*” ile hükümet anlamına gelen “*arkhe*” kelimelerinden oluşan kritarşi, yargıçların halk üzerinde hakimiyetinin olduğu sistem anlamını taşır⁴¹.

2.1.2.20. Logokrasi

Logokrasi kuralların yönetimidir ve Yunanca iktidar anlamına gelen “*kratos*” ile idare anlamına gelen “*logo*” kelimelerinden oluşur. Bu yönetim için sözcüklerin sınırlanması ve söylenmesi istenmeyen ifadelerin çerçeve dışına atılarak iktidarı sürdürme yorumları da yapılmaktadır⁴².

2.1.2.21. Mediokrasi

Mediokrasi, kıdem sistemi ve katı hiyerarşi dolayısıyla göreve yetkin kişilerin yönetime gelmemesi ve verimsiz bile olsa yöneticileri koruyan özel kanunlardan dolayı yönetimden uzaklaştırılmadıkları sistemin adıdır⁴³.

2.1.2.22. Meritokrasi

Yunanca iktidar anlamındaki “*kratos*” tan türetilmiş “*kreatin*” kelimesi ile Latince değerli ve yeterli anlamına gelen “*meritum*” kelimelerinin birleşmelerinden

⁴¹ <http://www.governmentvs.com/en/what-is-kritarchy/model-81-0>

⁴² Logokrasi yönetimi için resmi bir kaynak bulunamadığı için resmi olmayan kaynaklardan bilgi derlenmiştir.

⁴³ Mediokrasi yönetimi için resmi bir kaynak bulunamadığı için resmi olmayan kaynaklardan bilgi derlenmiştir.

oluşur. Meritokrasi, bir toplumda yönetim gücünün bireysel üstünlüğe sahip bilgili ve değerli⁴⁴ kişilerin elinde olması anlamına gelen liyakat sistemidir. Liyakat ilke olarak ilk kez 1742’de Prusya kralı Büyük Frederick’in kamu görevi için sınavdan başarılı olmayı mecburi kılmasıyla uygulanmıştır. Liyakati sistemsel uygulamaya ise ilk kez ABD 1883’te Pendleton Yasası ile koymuş; bu tarihten sonra işe alımda, işe alınan çalışanın yönetilmesi ve eşit durumdaki çalışana eşit davranılması konularında liyakat ilkesi ile hareket edilmeye başlanmıştır (Yıldırım, 2013: 360-364). Kleptokrasinin tersine meritokrasi ırk, din, cinsiyet ve eş, dost, akraba kayırmacılığı gibi her türlü yandaşlığı reddeder. Tüm bürokratik yönetim ve işlemler en baştan en uca kadar liyakate dayalıdır ve toplumda roller bireylerin yeteneklerine göre dağıtılır.

2.1.2.23. Meşrutiyet (Parlamenter Sistem)

Meşrutiyetin kelime anlamı, “hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükümet biçimi” şeklindedir⁴⁵.

2.1.2.24. Monarşi

Monarşinin kelime anlamı, “siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik” şeklindedir⁴⁶. Fransızca “*monarchie*” kelimesinden dilimize giren monarşi kelimesi Yunanca tek şef anlamındaki “*monos archos*” dan gelir ve tek kişinin bölünmez egemenliği anlamını taşır (Gözler, 1999: 52). Monarşide devlet gücü tüm iktidarı elinde

⁴⁴ Değerli kelimesi burada mesleki hüner anlamında ve sahip olduğu konuma yetkin olmak anlamında kullanılmıştır.

⁴⁵ Meşrutiyet, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a3a8c09160015.95619199

⁴⁶ Monarşi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=MONAR%C5%9E%C4%B0

bulunduran egemenin elindedir ve bu egemenin gücü sınırsızdır. Siyasi ve dini kudret aynı aile tarafından temsil edildiğinde ise devlet teokratik olur.

Monarşinin bu mahdut tanımlamalarına rağmen, bir monarşi yönetimi uygulamada demokratik ya da anti-demokratik olabilmektedir. Hükümdarın yetkilerini anayasal kurumlarla ve meclisle paylaştığı meşruti monarşi (yetkileri kısıtlanmış anayasal monarşi) ile kral ya da hükümdarın sembolik olup yürütme yetkisinin tamamıyla hükümete bırakıldığı parlamenter monarşi örnekleri mevcuttur. İlk demokratikleşme hareketi, 1215 yılında İngiltere kralı Yurtsuz John (Jean)'in yetkilerinin kısıtlandırıldığı “Büyük Özgürlük Fermanı (Magna Carta)” ’nı yürürlüğe koymasıyla başlamıştır. 1265 yılında ise ilk seçimle parlamento oluşturulmuştur. 17 yy’da ise meşruti krallık İngiltere’de tamamıyla yerleşmiştir. 17 yy’a kadar kurulan meşruti yönetimlerde parlamenter sistem bazen işleyerek bazen de askıya alınarak varlığını gösterebilmiştir. 18. yy sonlarına doğru dünyadaki toplumsal ve siyasi olaylar ülkelerde meşruti monarşinin doğmasına hız kazandırmıştır (Tuzcuoğlu, 1996: 280-281).

Günümüzde Suudi Arabistan ve Bahreyn ülkeleri mutlak monarşi ile Vatikan ülkesi ise seçime dayalı mutlak monarşi ile yönetilmektedir⁴⁷.

Danimarka, başbakan ve bakan atamaları ile parlamento kararlarının yürürlüğe girmesinde son sözün kraliçeye ait olduğu meşruti monarşi ile yönetilen bir ülkedir. Hollanda da, kral devletin başkanıdır ve ülke meşruti monarşi ile yönetilir⁴⁸.

⁴⁷ Suudi Arabistan’ ın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/suudi-arabistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Bahreyn’ in Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/bahreyn-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Vatikan’ ın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/vatikan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

⁴⁸ Danimarka’ nın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/danimarka-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Hollanda’ nın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/hollanda-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Birleşik Krallık⁴⁹, İspanya, İsveç, Norveç ve Japonya gibi ülkeler kral, kraliçe ya da imparatorun sembolik olup tüm siyasal yetkilerin hükümette olduğu parlamenter monarşi ile yönetilen ülkelerdir⁵⁰.

2.1.2.25. Oligarşi

Oligarşinin kelime anlamı, “siyasal gücün birkaç kişilik bir grubun elinde toplandığı yönetim, aristokrasinin daralmış biçimi, takım erki” şeklindedir⁵¹. Oligarşi, Fransızca azınlık yönetimi anlamına gelen “*oligarchie*” kelimesinden gelir. Yunanca az anlamındaki “*oligos*” ve yönetim anlamındaki “*arkhein*” kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur.

Oligarşide devletin tüm yönetici gücü ayrıcalıklara haiz küçük bir gruptadır. Platon’a göre, şan şeref düşkünlerinin yönetimi timokrazi, yöneticileri zenginlik düşkünü olmaya başlayınca timokrazi oligarşiye dönüşür. Aristokrasinin bir çeşidi olarak nitelendirilen oligarşi, monarşinin aristokratik hali olarak tanımlanabilir. Ayrıca meritokrazi, plütokrazi, teknokrazi ve jüristokrazi de birer oligarşi yönetimi çeşitleridir (Platon’dan aktaran Bayoğlu, 2012: 66).

2.1.2.26. Otokrazi

⁴⁹ Birleşik Krallık (Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı) İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda olmak üzere 4 ülkeden oluşan üniter bir devlettir. Büyük Britanya İngiltere, İskoçya ve Galler’i ifade etmektedir. Birleşik Krallık’ın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/ingiltere-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

⁵⁰ İspanya’ın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/ispanya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

İsveç’ in Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/isvec-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Norveç’ in Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/norvec-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

Japonya’ın Siyasi Görünümü, T. C. Dışişleri Bakanlığı, Erişim adresi: <http://www.mfa.gov.tr/japonya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

⁵¹ Oligarşi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvekelime=OL%C4%B0GAR%C5%9E%C4%B0

Otokrasinin kelime anlamı, “hükümdarın bütün siyasal kudreti elinde bulundurduğu yönetim biçimi” şeklindedir⁵². Otokraside anayasal sınırlamaların olmadığı monarşik bir yapı mevcuttur. Monarşiden farklı olarak otokraside siyasal otorite kişiye miras yoluyla değil de kişinin kendi gücünü kullanarak bazen de seçim yoluyla iktidara gelmesiyle elde edilir. Otokraside otokrat kendinden başka kimsenin iktidara gelmesini istemediği için hiç kimseye güven duymaz. İktidarını elinde tutabilmek için de toplumun tüm kesimi üzerindeki kontrolü ve baskısı sürekli dir (Haspolat, 2003: 94). Toplumun sorunlarının iktidara iletilmesiyle bu sorunlara çözüm aranmasının aksine otokrat yönetimde iktidarın uyguladığı kanunların toplumun tüm sorunlarına çözüm olacağına inanılır. Yani yönetim her zaman halk adına karar alır.

2.1.2.27. Otoriteryanizm

Bireysel özgürlüğe karşı ve otoriteye mutlak itaat edilen bir yönetim şeklidir. Otoriteryanizmde güçlü bir merkezi otoritenin mevcudiyetiyle kişi hak ve düşünce özgürlüğü sınırlandırılmıştır. Bu tür rejimlerde siyasi parti ve gruplara kısıtlamalar getirilirken toplumsal sorunlar ve halk isyanlarını kontrol altına almak için bu otoritenin gerekliliği savunulur. Bu otorite sonucu ise daha çok siyasi grup çatışmaları ve isyanlar görülebilmekte ya da tam tersi halk pasif kabul edici konuma getirilmektedir. Bu ikisinin dışında ise toplumda çıkarı olan insanların yönetimi desteklemesi ve hatta otokratı her şeyden üstün görmesi, bu baskı politikasının zamanla toplum tarafından normal karşılanmasına sebep olur (Haspolat, 2003: 96).

⁵² Otokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=245800

Christoph Stefes⁵³'in başında bulunduğu Berlin'deki Sosyal Araştırmalar Bilim Merkezi'nde (WZB) dünyadaki ülkelerin hangilerinin otoriter rejimle yönetildiğine dair yapılan çalışmada her iki ülkeden birinin yönetiminin otoriter olduğu bulgusuna varılmıştır⁵⁴. Araştırmaya göre seçimle meşruiyetini⁵⁵ kazanmış yönetimler korku politikaları, şiddet ve baskı uygulama ile gücünü ayakta tutmaktadır. Demokratik olmayan her şeyin otoriter olduğunu söyleyen Christoph Stefes'a göre otoriter rejimleri ayakta tutan şey meşruiyete güvenerek topluma baskı uygulama sonucu toplumun bu baskı yönetimine entegre olmasıdır. Eğer toplum bu entegrasyondan çıkmayı göze alırsa o zaman da halk ayaklanması ile otoritenin sonunu getirebilmektedir.

2.1.2.28. Plütokrasi

Plütokrasinin kelime anlamı, “zenginler iktidarı, zenginlerin yönetimi, bey erki, zengin erki, vasıl erki” şeklindedir⁵⁶.

Yunanca zenginlik anlamına gelen “*ploutos*” ve iktidar anlamındaki “*kratos*” kelimelerinden oluşan plütokrasi aristokrasinin bir çeşidi olup iktidarın zengin gruplarca paylaşılması demek olan oligarşik bir sistemdir. Plütokratlar demokrasilerde nüfuz sahibi kişiler olarak her türlü kamu ile özel kuruluşlarda ve bürokraside varlıklı olmalarından fayda sağlarlar ve hatta kendi çıkarları için tehdit ve rüşvet gibi yollarla kişi ve kurumları ikna yoluna giderler. Hatta birlik oluşturarak basın kuruluşları, kamuoyu ve iktidarı çıkarları için yönlendirmektedirler. Burjuva

⁵³ Christoph Stefes: ABD' deki Colorado Üniversitesi' nde Profesör olan siyasal bilimci.

⁵⁴ <https://www.wzb.eu/en/press-release/why-dictatorships-survive-and-what-destabilizes-them>

⁵⁵ Meşruiyet: Geçerli olma durumu, meşruluk, yasallık, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a3cf2ddcb3c16.55090659

⁵⁶ Plütokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=3306

yönetimin plütokrasi egemenliğine dönüşerek günümüz demokrasisinde yer aldığı da yorumlar arasındadır⁵⁷.

2.1.2.29. Stratokrasi

Stratokrasi ordu anlamına gelen “*stratos*” ve iktidar, hakimiyet anlamına gelen “*kratos*” kelimelerinin birleşmesinden oluşur. Askerlerin hakimiyeti söz konusudur fakat stratokrasi askeri diktatörlük anlamına gelmemektedir. Stratokrasi ile yönetilen ülkelerdeki hukuka göre ordu devlet demek olduğu için askeri hükümet olarak tanımlanabilir⁵⁸.

2.1.2.30. Sosyalizm ve Sosyal Devlet

Sosyalizmin kelime anlamı, “toplum bilimi, toplumculuk şeklindedir⁵⁹. Sosyal devletin kelime anlamı ise ekonomik ve sosyal alanlarda bireylere sosyal güvenlik ve adalet sağlayıcı politikalar üreten devlet modeli” şeklindedir⁶⁰.

Sosyalizm bir ülkenin tüm üretim araçlarının kamuya ait olduğu ve ekonomik faaliyetlerin tamamının devlet otoritesinde gerçekleştirildiği, yaşayan her bireyin üretim imkanlarından eşit şekilde faydalanabilmesi için sendikalar ve siyasi partiler ile kanunsal bir hak arayışının temel alındığı bir sistemin adıdır (Yürükoğlu, 1999: 121).

⁵⁷ <http://www.governmentvs.com/en/what-is-plutocracy/model-49-0>

⁵⁸ <http://www.governmentvs.com/en/what-is-stratocracy/model-78-0>

⁵⁹ Sosyalizm, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a3d194951e257.66728531

⁶⁰ Sosyal Devlet, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=330634

Sosyalizmin doğuşu ise 18. yy'da Fransız Devrimi⁶¹ ile temelleri atılan özgürlükçü ve eşitlikçi düşünce anlayışı ve 19. yy başlarında İngiltere'de meydana gelen Sanayi Devrimi⁶² ile işçi sınıfını yaratan ve emeği metaya dönüştüren kapitalizme karşı oluşan tepkinin sonucuyla olmuştur. O dönemde İngiltere'deki meşruti monarşi sosyalist düşüncenin zeminin hazırlanmasında yardımcı olmuştur. Meydana gelen bu sosyalist düşünce yapısı ile her türlü otoriteye, papazlara, toprak ve fabrika sahiplerine karşı mücadele olarak gelişen sınıf farklılıklarını ortadan kaldırma ve herkesin toplum gelirinden eşit pay alması hedeflenmiştir.

Bir ekonomik sistemde en derin mesele mülkiyet meselesidir. Yoksulluğa ve yoksunluğa üretim araçlarındaki özel mülkiyet sebep olur ve insanlığın ilerleyişini kısıtlar (Eaton, 2013:19). Sosyalizmde tüm bireyler çalışarak emeklerinin karşılığı ücreti elde ederler ve üretim araçları devletin kontrolünde olduğu için kar amacı güdülmez. Dolayısıyla meydana gelen artı(k) değer sermaye sahiplerinin cebine değil de toplumun sosyal ihtiyaçları için devlet tarafından tekrar emek verene döner. Kapitalist bir toplumda ise toplumun küçük bir kesimi olan üretim araçlarının sahibi kapitalist sınıf, emek harcamadan çok yüksek gelir elde ederken toplumun büyük kesimini oluşturan işçi sınıfı, emeğinin karşılığı olarak aç kalmadan yaşayabileceği asgari bir ücret elde eder (Huberman, 2011: 10-11). Sosyalizm aslında kapitalizmden komünizme geçiş için bir ara dönemdir. Bir ülkede sosyalizm işlemeye başladıktan sonra komünizme geçiş şarttır.

Sosyal devlet ise bir ülke gelirinden harcamalarının çoğunluğunun o toplumun insanları yararına olacak şekilde düzenlenmesidir. Ülkeler sosyal devlet olup olmadığı konusunda kıyaslamaya tabi tutulduğunda, her ne kadar doğru bir yöntem olmasa da ülkelerin GSMH'sinin ne kadarını eğitim, sağlık vb. sosyal harcamalara ayırdığı karşılaştırılır. Harcamaları daha çok olan ülke diğerlerine göre daha sosyal bir devlet olarak addedilir (Jochen Dahm, Tobias Gombert, Christian Krell, Alexander Petring ve Thomas Rixen, 2013: 49).

Sosyal demokrasi ise bir hükümet şekli olmanın yanı sıra, sosyal devlet anlayışının hayat bulması için bireylerin vazgeçilmez pozitif ve negatif özgürlük

⁶¹ 1789 Kanlı İhtilal, mutlak monarşinin yıkılıp cumhuriyetin kurulması

⁶² 1800' lü yılların başlarında ilk buharlı makinelerin sanayi endüstrisine entegrasyonu, fabrikalaşma ve seri üretimin hız kazanması, burjuva sınıfının daha çok zenginleşmesi ve işçi sınıfının doğması

haklarının mümkün kılınması demektir. Sosyal ekonomi ülkenin ekonomi politikalarının sosyalist düzene göre planlanması demektir. Tüm bu kavramlar farklı nitelikte gibi görünse de düşünce yapısı itibariyle hepsinin asıl çıktığı nokta aynıdır (Jochen Dahm ve diğerleri, 2013: 12).

Günümüzde Çin, Küba, Vietnam, Laos, Bolivya, Venezuela, Eritra ülkeleri sosyalist ülkeler olarak nitelendirilse de devrimle sosyalistleşen bu ülkeler kapitalizmin daha insancıl hallerini yaratmaktan öteye gidememişlerdir. Küba'daki sosyalizm de daha önce en asgari düzeyde tutulan kapitalist değişimlerin ülkeye tekrar sokulmasıyla temellerinden sarsılmaya başladığı düşünülmektedir⁶³.

2.1.2.31. Talassokrasi

Yunanca deniz anlamındaki “*thalassa*” ve iktidar anlamındaki “*kratos*” kelimelerinden meydana gelen talassokrasi Antik Çağ'da hüküm sürmüş Fenikeliler gibi denizciliğin öne çıktığı imparatorluklarda görülmüştür.

2.1.2.32. Teokrasi

Teokrasinin kelime anlamı, “siyasi iktidarın, Tanrı'nın temsilcileri olduklarına inanılan din adamlarının elinde bulunduğu toplumsal, siyasi düzen, din erki” şeklindedir⁶⁴. Devlet yönetiminin dini temellere dayandırıldığı yönetim sistemidir ve bu sistemde Tanrı adına hükmeden ve ilahi düzeni kurmayı amaçlayan bir din adamı mevcuttur. Yunanca Tanrı anlamına gelen “*theos*” ve düzen, iktidar anlamına gelen “*kratos*” kelimelerinin birleşiminden türemiş teokrasi, Yunanca'da

⁶³<https://odatv.com/kubada-kapitalizm-hamlesi-mi-2812171200.html>

⁶⁴ Teokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=309531

Tanrı'nın Düzeni anlamına gelmektedir. İnsanlığın her döneminde önemli yer tutan din kavramı toplumların yönetiminde de yerini almıştır (Bayındır, 1999: 111).

Gücü Tanrı tarafından verildiğine inanılan krallar tarafından yönetildikleri bilinen, ilk siyasi birlikleri oluşturan Hititler ve Urartular teokrasi yönetiminin ilk örnekleridir.

Avrupa ortaçağında Hristiyan papazların yönetimde yer alarak mutlak bir hakimiyet kurma çalışmaları, laik yönetimlerin kapısını açan 1789 Fransız İhtilali'ne kadar sürmüştür. İslamiyette de, hukuk sistemi Kuran esaslı olan teokratik yönetimler mevcut olmuştur. Totalitarizmin bir türü olan teokrasi de tıpkı totalitarizm gibi yasakçı ve eleştirilemezdir. Totalitarizmdeki ideolojik olgu teokraside kendini din olarak gösterir (Ergil, 1989: 2-5).

2.1.2.33. Teknokrasi

Teknokrasinin kelime anlamı, “toplum veya örgütlerin yönetimindeki karar vericilerin siyasi güç sahiplerinden değil, teknik bilgi ve beceri düzeyi yüksek kişilerden oluşması gerektiğini ileri süren ve ilk kez William Henry Smyth tarafından tanımlanan yönetim sistemi” şeklindedir⁶⁵.

Teknokrasi, Yunanca sanat anlamına gelen “*tekhne*” ve iktidar anlamındaki “*kratos*” kelimelerinden meydana gelir. Halkın ihtiyaçlarının giderilerek, refahının sağlanması için ortaya çıkmış olup Büyük Bunalım ile gelişme göstermiştir. Bir toplumun ekonomik ya da sosyal idaresinde siyasilerin gerekli donanıma sahip olmaması sebebiyle denetimin mühendislere bırakılması gerekliliğini savunan sistemdir (Akgemci, 2011: 2).

İlk kez Veblen 1912 yılında mühendislerin yönetimde olmaları gerektiğini öne sürmüştür. Teknokratlar ve işlevleri üzerine çalışmalarıyla bilinen ABD'li siyaset bilimci James Burnham 1941'de yayınlanan *The Managerial Revolution*

⁶⁵ Teknokrasi, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsvearama=kelimeveguid=TDK.GTS.5a4231163afc66.79337888

(İşletmeci Devrimi) adlı kitabında kapitalizmin yerine teknokrasinin etkinliğinin daha artacağı savını öne sürmüştür (Burnham'den aktaran Kazancı, 1972: 27).

Bilim ve teknoloji hızının son sürat olduğu günümüz bilişim çağında bu sistemi uygulamanın liyakate dayalı bir sistem olabileceği düşünülebilir; fakat sistemde toplumsal sorunları tartışmak yerine bilimsel yoldan kesin çözümler bulunduğu için teknokrasi çok keskindir ve demokrasi ile çelişmektedir.

2.1.2.34. Timokrasi

Aristokrasinin soylu yönetiminin, güç ve para yönetimi hali alması olarak tanımlanan timokrasi, Yunanca “*timekratos*” kelimesinden gelip Platonca şan şöhret ve askeri başarı gibi güç gösterileri merakındaki yöneticilerin halkı ikinci plana attıkları yönetim şekli olarak yorumlanır. Timokrasinin ilk uygulaması Antik Yunan'da aristokrasiyle orta sınıfın desteğini alarak güç mücadelesi vermiş olan Solon ile görülmüştür (Bayoğlu, 2012: 76).

Aristoteles, kötü ama oligarşi ve tiranlıktan daha az kötü olarak nitelendirdiği demokrasi ile timokrasiyi birbirine çok yakın görür. Ona göre timokrasi çoğunluğun hükmetmesini ister (Demir, 2013: 8). Platon da halkın egemen olduğu demokrasinin getirdiği özgürlüğün sonunun kölelik olacağını kaçınılmaz bulur. Platon'a göre ise en iyi yönetim biçimi monarşi ve aristokrasidir ve iyi olmayan yönetim biçimleri timokrasi, oligarşi, demokrasi ve tiranlıktır. İktidarın zorba olduğu yönetim tiranlıktır ve Platon'a göre yönetim biçimleri aristokrasiden timokrasiye, timokrasiden oligarşiye, oligarşiden demokrasiye ve demokrasiden tiranlığa bozularak değişim gösterir. Platon'a göre aslında yönetim biçimleri baştaki kişinin değişmesiyle değişim geçirir (Platon'dan aktaran Aktan, 2016: 5).

2.1.2.35. Totalitarizm

Totaliterin kelime anlamı, “demokratik hak ve özgürlüklerin baskı altında tutulduğu, bütün yetkilerin bir elde veya küçük bir yönetici grubunun elinde toplandığı demokratik olmayan (devlet düzeni), bütüncül” şeklindedir⁶⁶. İlk olarak 1920’lerde kullanılan totaliter kavramı, İtalyanca “*totalitario*” kelimesinden türemiştir ve mutlak anlamı taşır. Daha sonraki yıllarda daha olumsuz anlamlar yüklenmiştir (Sakman, 2015: 117).

Totaliter yönetim biçimi faşist, komünist, sosyalist, teokratik yönetimlerde kendini gösterir. Totaliter rejimde siyasal iktidar toplumu dikta yöntemi ile baştan sona ekonomiden dini inanışa kadar her alanda şekillendiren ve yön veren yapıdadır. Bütün toplumun bağlı olması istendiği bir ideoloji yaratılır ve tüm kitle yasal ya da zorbaca yollarla bu ideolojiye bağlılıkta zorlanır. Totaliter rejimin otoriter rejimi kapsayan bir yapıda olmasına rağmen, otoriter rejimden farkı totaliter yöneticinin zorla bir toplum inşa etmesidir. Yaratılan korku toplumlarında devlet her şeydir ve yöneticinin mutlak kontrolü içerisinde haberleşme ve iletişim gibi özgürlüklerinin kısıtlanarak muhalefetinin yasaklanması ile devlete bireysel değil toplumsal itaat sağlanır (Çetin, 2002: 16-17). Bu toplumların isimleri her ne kadar modern demokrasi gibi görünse de en çarpıcı örnekler olarak, son yüzyılda çıkan Hitler (Almanya), Mussolini (İtalya), Stalin (Rusya) gibi yöneticiler radikal uygulamaları ile fazlasıyla eleştirilen totaliter yöneticilerdir. Totalitarizm ne çok eski çağlardan kalmış ne de modern zamanlarda yok olmuş bir yönetim biçimidir. İnsan toplum olmaya, yönetmeye ve yönetilmeye başladığından beri varlığını göstermiştir.

Platon başta bulunanların özelliklerine önem vermek yerine yasalara uygun yönetim konusuna vurgu yapar. Bunun nedeni, adaletsizlik yapmadan toplumu yönetecek insan bulmak olanaksız olduğundan yasaların konmasını zorunlu görür. Buna göre devletler yasalar tarafından yönetilmelidir. Devleti yönetenler yasaya uygun olarak devleti yönetmelidirler (Platon, 1998: XXV).

⁶⁶ Totaliter, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Erişim adresi:
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gtsveguid=TDK.GTS.5a42615369c853.26627517

En çok bilinen bu 35 yönetim sisteminden birçoğu günümüzde uygulanmamaktadır ya da kimi yönetim çeşidi günümüzde uygulanan yönetimlerle iç içe konumda varlığını sürdürmektedir. Günümüzde ülkelerin çoğunlukla kullandığı hükümet biçimleri ise 2.3. bölümünde verilmiştir.

2.1.3. HÜKÜMET SİSTEMLERİ

Tablo 2.1.3.1

Dünya Ülkelerinde Günümüzde Uygulanan Hükümet Sistemler (Resmi ve Resmi Olmayan)

Hükümet Sistemleri	
1	Başkanlık Sistemi
2	Yarı Başkanlık Sistemi
3	Parlamenter Cumhuriyet
4	Parlamenter Monarşi
5	Mutlak Monarşi
6	Teokrasi
7	Tek Parti Rejimi

Kaynak: Hamza Ateş ve Aydın Akça'nın "Hükümet Sistemleri ve Özgürlük: Karşılaştırmalı Bir İnceleme" adlı makalesi ve d T.C. Dışişleri Bakanlığı Dış Politika'dan birlikte derlenerek hazırlanmıştır.

Günümüzde ülkelerin nasıl yönetildiği, yönetim biçimlerinde bahsedildiği gibi iktidardaki kişi sayısı ya da uygulama çeşitliliğine göre değil yasama, yürütme ve yargı organlarının kimler tarafından idare edildiği ile belirlenmektedir. Her ülkenin coğrafi konumu, geçmişten süregelen gelenekleri ve yaşam tarzı, ihtiyaçları ve devletten beklentileri farklı olduğu için hükümet sistemleri de farklılık arz etmektedir. Fakat bu farklılık halkların çoğunluğunun tercihleri doğrultusunda gerçekleşiyor gibi görünse de aslında daha çok iktidarlar bu konuda insiyatifi ele almaktadır.

2.1.3.1. Başkanlık Sistemi

İlk kez ABD'nin 1787 anayasası ile kabul edilip uygulanan bu sistem, farklı etnik kökene sahip insanlar arasında en üst adaletin sağlanabilmesi ve aradaki farklılığın en aza indirilebilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır (Yaman, 2014: 84-85).

Günümüzde halen en demokratik uygulaması ABD'de olan başkanlık sistemi, diğer ülkeler tarafından da kopya edilerek uygulanmaya başlamıştır. Başkanlık sisteminde parlamento ve başkan birbirinden bağımsız şekilde seçilir ve başkan kabine üyelerini meclis dışından kendisi atar. Yürütme yetkisinin başkanda, yasama yetkisinin mecliste⁶⁷ ve yargı yetkisinin yüksek mahkemeler ve alt mahkemelerde olduğu katı bir kuvvetler ayrılığı uygulamasıdır (Yaman, 2014: 84-85).

2.1.3.2. Yarı Başkanlık Sistemi

Önemli yetkilere sahip olan başkanın halk tarafından seçildiği ve yürütme yetkisinin parlamento yetkisi ile başbakan ve bakanlarca idare edildiği sistem yarı başkanlık sistemi olarak adlandırılır (Demir, 2013: 831).

Yarı başkanlık sistemi esasında çok güçlü bir başkan yapısını önlemek amacıyla türemiştir. İlk yarı başkanlık sistemi adlandırması Fransa'nın 1958 anayasasında 1962 yılında yapılan değişiklik için yapılmıştır. Başkanlık sistemi ile parlamenter sistemin bazı özelliklerini bünyesinde barındıran bu sistemde, parlamenter rejimde görülen yürütmedeki istikrarsızlık ile başkanlık sisteminde görülen yasama ile yürütmenin birbiri ile çatışması problemlerine çare aranmıştır (Demir, 2013: 831).

⁶⁷ ABD' de Temsilciler Meclisi ile Senatodan oluşan Kongre yasama organıdır.

2.1.3.3. Parlamenter Cumhuriyet

Parlamenter cumhuriyet sisteminde başkanlık ve yarı başkanlık sisteminin aksine devlet başkanı olarak cumhurbaşkanı daha az yetkilerle donatılmıştır. Yetkilerin büyük çoğunluğu parlamentonun içinden çıkan hükümet başkanına yani başbakana verilmiştir. Ayrıca parlamenter sistemde parlamentonun hükümeti güvensizlik oyuyla düşürebilmesi ya da hükümetin parlamentoyu feshederek seçimlere gidebilmesi söz konusu iken başkanlık sisteminde yasama da yürütme de birbirlerinin varlığına son veremez (Ateş ve Akpınar, 2017: 9).

2.1.3.4. Parlamenter Monarşi

Hükümdarın yetkilerini anayasal kurumlarla ve meclisle paylaştığı (yetkilerinin kısıtlandığı) hükümet sistemidir (Ateş ve Akpınar, 2017: 5).

2.1.3.5. Mutlak Monarşi

Tek kişinin bölünmez egemenliğinin olduğu sistemdir (Gözler, 1999: 52).

2.1.3.6. Teokrasi

Siyasi iktidarın Tanrı'nın temsilcileri olduklarına inanılan din adamlarının elinde bulunduğu sistemdir (Bayındır, 1999: 111).

2.1.3.7. Tek Parti Rejimi

Devlet yönetiminde bir siyasi partinin tek başına parlamento ve hükümet oluşturduğu sistemdir (Ateş ve Akpınar, 2017: 15).

Ülkelerin yönetim şekillerine göre dağılımı uygulamada farklılık gösterse de resmiyetteki ülkelerin yönetim biçimlerine göre dağılımı Tablo 2.1.3.2 ile Tablo 2.1.3.8'deki gibidir.

Tablo 2.1.3.2

Başkanlık Sistemi ile Yönetilen Ülkeler

Başkanlık Sistemi					
Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon
Afganistan	35.5	Gana	28.8	Nikaragua	6.2
Amerika Birleşik Devletleri	325.4	Gine	11.5	Özbekistan	32.4
Angola	28.6	Guatemala	16.9	Palau	0.02
Arjantin	44.3	Güney Kore	51.4	Panama	4.1
Azerbaycan	9.9	Güney Sudan	12.6	Paraguay	6.8
Belarus (Beyaz Rusya)	9.5	Honduras	8.9	Porto Riko	3.4
Benin	11.2	Kazakistan	18.0	Ruanda	12.3
Bolivya	11.1	Kenya	49.7	Seyşeller	0.09
Brezilya	207.9	Kıbrıs	1.2	Sierra Leone	7.6
Burundi	10.4	Kolombiya	49.3	Sudan	40.6
Çad	14.9	Komorlar	0.8	Surinam	0.6
Dominik Cumhuriyeti	10.7	Kongo	5.0	Şili	18.4
Ekvador	16.8	Kosta Rika	4.9	Tacikistan	8.8
Ekvator Ginesi	1.3	Liberya	4.7	Türkmenistan	5.8
El Salvador	6.4	Malavi	18.6	Uganda	42.8
Endonezya	264.0	Maldivler	0.4	Uruguay	3.5
Eritre	5.9	Meksika	129.2	Venezuela	31.4
Fildişi Sahili	24.4	Mozambik	29.7	Zambiya	16.4
Filipinler	105.0	Myanmar	53.4	Zimbabve	16.6
Gambiya	2.1	Nijerya	190.9		

Kaynak: H. Emre Bağçe, *Parlamente ve Başkanlık Sistemiyle Yönetilen Ülkelerde Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk* adlı çalışmasından ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Dış Politika'dan birlikte derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 2.1.3.3

Yarı Başkanlık Sistemi ile Yönetilen Ülkeler

Yarı Başkanlık Sistemi					
Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon
Burkina Faso	19.6	İran	80.6	Rusya	146.8
Cezayir	42.2	Kamerun	25.0	Sao Tome ve Principe	0.2
Cibuti	1.0	Madagaskar	25.5	Senegal	15.8
Çin Halk Cumhuriyeti	1,386.8	Mali	18.9	Sırbistan	7.0
Kongo Demokratik Cumhuriyeti	81.5	Mısır	93.4	Sri Lanka	21.4
Doğu Timor	1.3	Moğolistan	3.2	Suriye	18.3
Ermenistan	3.0	Moritanya	4.4	Tanzanya	57.5
Filistin	4.9	Namibya	2.5	Tayvan	23.6
Fransa	65.0	Nijer	20.6	Togo	7.8
Gabon	2.0	Orta Afrika Cumhuriyeti	4.7	Tunus	11.5
Gine-Bissau	1.9	Peru	31.8	Ukrayna	42.3
Gürcistan	3.9	Polonya	38.4	Cape Verde (Yeşil Burun Adaları)	0.5
Haiti	10.6	Portekiz	10.3		
Çin, Hong Kong	7.4	Romanya	19.6		

Kaynak: H. Emre Bağce, *Parlamentar ve Başkanlık Sistemiyle Yönetilen Ülkelerde Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk* adlı çalışmasından ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Dış Politika'dan birlikte derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 2.1.3.4

Parlamenteer Sistem ile Yönetilen Ülkeler

Parlamenteer Sistem					
Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon	Ülke	Nüfus/milyon
Almanya	83.1	Hırvatistan	4.1	Malta	0.4
Andorra	0.08	Hindistan	1,352.6	Marşal Adaları	0.06
Antigua ve Barbuda	0.1	Hollanda	17.1	Mauritus	1.3
Arnavutluk	2.9	Irak	39.2	Moldova	3.6
Avustralya	24.5	İrlanda	4.8	Monako	0.04
Avusturya	8.8	İspanya	46.6	Nauru	0.01
Bahamalar	0.4	İsrail	8.3	Nepal	29.4
Bahreyn	1.5	İsveç	10.1	Norveç	5.3
Bangladeş	164.7	İsviçre	8.5	Pakistan	199.3
Barbados	0.3	İtalya	60.5	Papau Yeni Gine	8.3
Belçika	11.3	İzlanda	0.3	Saint Kitts-Nevis	0.05
Belize	0.4	Jamaika	2.9	Saint Lucia	0.2
Birleşik Arap Emirlikleri	9.4	Japonya	126.7	Saint Vincent ve Grenadinler	0.1
Birleşik Krallık	66.2	Kamboçya	15.9	Samoa	0.2
Bosna Hersek	3.5	Kanada	36.7	San Marino	0.03
Botsvana	2.3	Karadağ	0.6	Singapur	5.7
Bulgaristan	7.1	Kırgızistan	6.2	Slovakya	5.4
Butan	0.8	Kiribati	0.1	Slovenya	2.1
Çekya (Çek Cumhuriyeti)	10.6	Kosova	1.8	Solomon Adaları	0.7
Danimarka	5.8	Kuveyt	4.1	Tayland	66.1
Dominika	0.07	Lesotho	2.2	Tonga	0.1
Estonya	1.3	Letonya	1.9	Trinidad ve Tobago	1.4
Etiyopya	105.0	Lihtenştayn	0.04	Tuvalu	0.01
Fas	35.1	Litvanya	2.8	Türkiye	80.9
Fiji	0.9	Lübnan	6.2	Ürdün	9.7
Finlandiya	5.5	Lüksemburg	0.6	Vanuatu	0.3
Grenada	0.1	Macaristan	9.8	Yeni Zelanda	4.8
Guyana	0.8	Makedonya	2.1	Yunanistan	10.7
Güney Afrika Cumhuriyeti	56.5	Malezya	31.6		

Kaynak: H. Emre Bağce, *Parlamenteer ve Başkanlık Sistemiyle Yönetilen Ülkelerde Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk* adlı çalışmasından ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Dış Politika'dan birlikte derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 2.1.3.5

Mutlak Monarşi ile Yönetilen Ülkeler

Mutlak Monarşi	
Ülke	Nüfus/milyon
Brunei	0.4
Katar	2.7
Suudi Arabistan	32.6
Svaziland	1.4
Umman	4.7

Kaynak: T. C. Dışişleri Bakanlığı Ülkelerin Siyasi Görünümü Erişim Adresi:
<http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?03af1e06-bd93-40cb-ae4f-2c4ac27672e7⁶⁸>

Tablo 2.1.3.6

Teokrasi ile Yönetilen Ülkeler

Teokrasi	
Ülke	Nüfus/milyon
Libya	6.4

Kaynak: T. C. Dışişleri Bakanlığı Ülkelerin Siyasi Görünümü Erişim Adresi:
<http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?03af1e06-bd93-40cb-ae4f-2c4ac27672e7⁶⁹>

Tablo 2.1.3.7

Tek Parti Rejimi ile Yönetilen Ülkeler

Tek Parti Rejimi	
Ülke	Nüfus/milyon
Batı Sahra (Sahra Demokratik Arap Cumhuriyeti)	0.6
Kuzey Kore	25.5
Küba	11.3
Laos	7.0
Vietnam	93.7

Kaynak: T. C. Dışişleri Bakanlığı Ülkelerin Siyasi Görünümü Erişim Adresi:
<http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?03af1e06-bd93-40cb-ae4f-2c4ac27672e7⁷⁰>

⁶⁸ <http://www.mfa.gov.tr/brunei-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
<http://www.mfa.gov.tr/katar-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
<http://www.mfa.gov.tr/suudi-arabistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
<http://www.mfa.gov.tr/svaziland-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
<http://www.mfa.gov.tr/oman-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
⁶⁹ <http://www.mfa.gov.tr/libya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
⁷⁰ <http://www.tarihiolaylar.com/ulkeler/bati-sahra-74>
<http://www.mfa.gov.tr/kuzey-kore-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
<http://www.mfa.gov.tr/kuba-kunyesi.tr.mfa>

Tablo 2.1.3.8

Yönetimi Belirsiz Olan Ülkeler

Yönetimi Belirsiz Olan		
Ülke	Nüfus/milyon	Yönetim Durumu
Curaçao	0.2	Vali hükümdarı temsil eder
Çin, Makao	0.6	Çin'e bağlı özel idari bölge
Fransız Guyanası	0.3	Fransa'nın müstemlekesi(sömürge) cumhuriyet
Fransız Polinezyası	0.3	Cumhuriyet
Guadeloupe	0.4	Fransa'ya bağlı
Guam	0.2	ABD'ye bağlı
Manş Adaları	0.2	Cumhuriyet
Martinik	0.4	Fransa'ya bağlı
Mayotte	0.2	Fransa'ya bağlı
Mikronezya Federal Devletleri	0.1	Tek meclisli federal cumhuriyet
Reunion	0.9	Fransa'ya bağlı
Somali	14.7	Cumhuriyet
Yeni Kaledonya	0.3	Fransa'ya bağlı cumhuriyet
Yemen	28.3	Cumhuriyet

Kaynak: Hamza Ateş ve Aydın Akça'nın "Hükümet Sistemleri ve Özgürlük: Karşılaştırmalı Bir İnceleme" adlı makalesi ve resmi kaynaklarda bulunamayan ülkeler de resmi olmayan kaynaklardan araştırılarak bu tabloda derlenmiştir.

Yönetim sistemlerinin dünya nüfusuna göre dağılımı ise Tablo 2.1.3.9'daki gibidir.

Tablo 2.1.3.9

Yönetim Sistemleri Nüfusunun Dünya Nüfusundaki Payı

Yönetim Şekli	Nüfus	Dünya Nüfusu İçindeki Payı
Başkanlık Sistemi	4,451.71	59,082%
Parlamente Sistem	2,849.59	37,819%
Mutlak Monarşi	41.8	0,554%
Teokrazi	6.4	0,085%
Tek Parti Rejimi	138.1	1,832%
Yönetimi Belirsiz	47.1	0,625%

Kaynak: Dünya ülkeleri nüfusu⁷¹ verilerinden ve yönetim sistemleri verilerinden derlenmiştir.

<http://www.mfa.gov.tr/laos-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

<http://www.mfa.gov.tr/vietnam-siyasi-gorunumu.tr.mfa>

⁷¹ <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-2015-USD.pdf>

Tablo 2.1.3.9'a göre dünya nüfusunun yarısından fazlasının başkanlık sistemi ile yönetilmekte olduğu görülmektedir. Mutlak monarşi, teokrasi ve tek parti rejimi yaklaşık % 2,5'lik kısmı oluştururken geri kalan kısım parlamenter sistemi oluşturmaktadır. Parlamenter sisteme sahip olan Hindistan ülkesi başkanlık sistemine geçecek olsa dünyanın neredeyse % 80'i başkanlık sistemiyle yönetiliyor olacaktır. Peki bu sistemlerdeki ülkeler ne durumdadır?

Dünya ülkelerinde yönetim sistemlerine göre nasıl bir gelir dağılımı olduğunu görmek için Dünya Bankası 2015 Gini Endeksi tahminlerine bakıldığında dünya ortalama Gini endeksi 39 olarak karşımıza çıkar. Parlamenter sistemli ülkelerde bu endeks 35,73 iken yarı başkanlık sistemli ülkelerde 39,32 ve başkanlık sistemli ülkelerde 43,63'tür. Endekse göre yarı başkanlık ve başkanlık sistemi ile yönetilen ülkeler gelir dağılımı eşitliğinde dünya ortalamasının altında kalmaktadır. Yoksulluk endeksi⁷² de Gini endeksine paralel durumdadır. İnsani Gelişme Raporu 2015 Yoksulluk Açığı Endeksi'ne göre parlamenter sistemli ülkeler 0,094 ortalama iken yarı başkanlık sistemli ülkeler 0,207 ve başkanlık sistemli ülkeler 0,198 ortalamalarıdır. Dünya yoksulluk ortalaması ise 0,172'dir (Bağcı, 2017: 12-19).

İstatistiki bilgilerden de görüldüğü üzere dünyada bir yönetim sisteminden diğerine geçmek de aslında kalıcı bir çözüm değildir.

2.2 YÖNETİMLERİN İŞLEYİŞİ YA DA İŞLEYEMEYİŞİ

Dünya var olduğundan beri insanoğlunun merakı hiç sönmemiş, hiçbir zaman istekleri ve sınırlı yaşamındaki beklentileri son bulmamış ve bununla birlikte toprağa döktüğü kan da hiç kurumamıştır. Daima daha fazlasının arzusu ve arayışı var

⁷² Yoksulluk Açığı Endeksi: Yoksulluğun derecesini ölçen endekstir.0 ile 1 arasında değer alan bu endekse göre en az yoksul ülke 0' a yakın, en çok yoksul ülke ise 1' e yakın değer alır.

Yoksulluk açığı=(*Yoksulluk sınırı*-*Yoksulların eşdeğer fert başına medyan geliri*)/*Yoksulluk sınırı*) formülü ile hesaplanır.

Formülde sonuç 100 ile çarpılırsa yoksulluk sınırı altındaki nüfusun tüm nüfusa yüzdesi bulunur (Aktan ve İstiklal, 2002: 8).

(http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/yoksullukla-ilgili-taniimler/index.html)

olmuştur. Güç elde eden insan, güçsüz olanın her şeyini sömürmeye, dahası dünya üzerinde bulunan her türlü canlıdan ve hatta yerin en dibinden göğün en tepesine kadar her türlü varlıktan hep zapt etmeye epeyce alışmıştır. Aslında dünya yeteri kadarına sahip olamayanlar ile yeterinden fazlasına sahip olanlar olarak ikiye bölünmüştür. Ülkelerin büyümeleri demek; yeterinden fazlasına sahip olanların, yeteri kadarına sahip olamayanların emeğini zoraki kullanması, onların özgür ve adil yaşama hatta öğrenme ve keşfetme gibi kutsal haklarını zorla elinden alması ve zorla ürettirdiklerini yine zoraki tükettirmesi demektir (Ivan Illich, 2015: 24-27). Bugüne kadar var olmuş hiçbir devlet yönetimi ya da hükümet sistemi ise insanoğlunu bu alışkanlığından vazgeçirip daha eşit ve mutlu bir toplum yaratma çabası için güdüleyememiştir. Bu çaba içine giren birkaç topluluğun, felsefecinin ya da aktivistin dünya düzenini değiştirme uğraşları ise dünyayı ve insanlığı bir adım öteden daha ileriye götürememiştir. Antik Yunan tarihçisi Tukididis' in adalet tanımı, bütün meselenin özünü anlatır niteliktedir:

“Adalet, dünya devam ettikçe, sadece eşit güçtekiler arasındaki bir mesele olacaktır; bu arada güçlüler ellerinden geleni yaparken, güçsüzlerse katlanmak zorunda oldukları acılara katlanacaklardır” (Tukididis'ten aktaran Stiglitz, 2016: 80).

Peki bahsedildiği gibi eşit bir toplum ve adil bir dünya yaratmak hiç mi mümkün değildir? Elbette ki bir sistem ne olursa olsun kusursuz ya da sorunsuz olamaz; fakat bu çalışma halen böyle bir dünyanın var edilebileceği inancını taşımakta ve bu inancı iktisat ve matematik teorisi olan oyun teorisi ışığında göstermeyi hedeflemektedir. Öyle ki toplumlar arası oluşan gelir ve adalet farklılıklarının, ülkelerin birbirleri ile olan düşmanlıklarının ya da ekonomik rekabetlerinin ortadan kaldırılması ve tüm dünyanın tek bir toplum olarak kalkınmasının sağlanmaya çalışılması, insanlık adına çok daha büyük faydalar sağlayacak ve tüm insanlığın ilerlemesini artıracaktır. Yönetim sistemi ya da şeklinin ne olduğu fark etmeksizin dünyada oluşturulacak tek bir devletin, tüm insanlığın bu devletin çıkarları için çabalayacağı tek bir yönetimin insanlığı muazzam bir sonuca ulaştıracağı savı, eksik bilgili dinamik oyun teorisi yöntemiyle gösterilmeye çalışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. OYUN TEORİSİ

3.1 OYUN TEORİSİ TARİHİ

Oyun teorisinin tarihsel gelişimi incelendiğinde ilk içerik Musevilikteki evlilik sözleşmesini ele alan Babil Talmud metinleridir (Uçan ve Aytekin, 2013: 749). Talmud metinlerinde geçen miras paylaşımı kuralına göre kocası ölen üç kadına mirasları, evlilik sözleşmeleri gereği 100, 200 ve 300'ün katları olarak pay edilmelidir. Matematiksel ifade edilmek istenirse Talmud metinleri evlilik hukukuna göre miras paylaşımı şöyle olmaktadır:

-Kocanın bıraktığı miras 100k ise paylaşım üç kadın arasında eşit olmalıdır.

-Kocanın bıraktığı miras 200k ise eşler arasında paylaşım sırasıyla (50k, 75k, 75k) olmalıdır.

-Kocanın bıraktığı miras 300k ise eşler arasında paylaşım sırasıyla (50k, 100k, 150k) olmalıdır (Uçan ve Aytekin, 2013: 749).

Talmud metinleri evlilik hukuku miras paylaşımı bir oyun için verilebilecek tarihteki ilk örnek olarak gösterilmektedir. Teorik anlamda oyun teorisini ilk başlatan kişi ise Fransız ekonomist Antoine Augustin Cournot olmuştur. A. A. Cournot, 1838 yılında üreticilerin rekabeti konusunda düopol piyasasının özel bir durumunu incelemiş ve Nash dengesinin sınırlı bir uygulaması olan çözüm fikrini kullanmıştır (Aktan ve Bahçe, 2007: 6; Uçan ve Aytekin, 2013: 750).

Daha sonraki yıllarda Alman matematikçi Ernest Friedrich Ferdinand Zermelo, 1913 yılında oyun teorisinin ilk teoremi olan “*Zermelo Teoremi*” ni öne sürmüştür. Zermelo Teoremi’ne göre satranç oyununda oyuna ilk başlayan beyaz renk oyuncusu olduğundan, bu oyuncu her zaman daha avantajlı olmaktadır (Çünkü ilk oyuncu sonraki eylemleri için kendinin ilk eylemine göre düzenleme yapabilir fakat 2. oyuncu tüm eylemlerini 1. oyuncunun eylemlerine göre düzenlemek zorundadır). (Aktan ve Bahçe, 2007: 5-6).

1921 ve 1927 yılları arasında ise Fransız matematikçi Emile Borel, stratejik oyunlar üzerine çalışmalar yapmıştır. Borel strateji oyunlar için minimaks çözümü bularak karışık stratejinin ilk modern formülasyonunu sunmuştur. Macar asıllı Amerikalı ünlü matematikçi John Von Neumann da, 1928’de yayınladığı makale ile minimaks teoremini ispatlamıştır. Teorem her oyuncu için sonlu sayıda saf stratejili, iki kişilik, sıfır toplamı oyunların belirlendiğini ifade etmektedir. Ayrıca Neumann bu teoremlerle bir oyunu kapsamlı biçimde tanımlamaktadır. Neumann’ın hesaplamaları atom ve hidrojen bombalarının ve bilgisayarların geliştirilmesinde kullanılmıştır (Aktan ve Bahçe, 2007: 4-6).

1950 yılında Polonya asıllı matematikçi Melvin Dresher ve Amerikalı matematikçi Merrill Meeks Flood, “*Mahkumlar Açmazı*” olarak bilinen oyunu tanıtmışlardır. Daha sonra ünlü ikilem öyküsü, Kanada asıllı matematikçi Albert William Tucker’ın iki kişilik oyunuyla son halini almıştır (Aktan ve Bahçe, 2007: 6).

Princeton Üniversitesi matematik bölümünden mezun olup, lisans ve doktorasını da burada alan, oyun teorisi ve diferansiyel geometri üzerine çalışmış Nobel ödüllü matematikçi John Forbes Nash’in yayınladığı dört temel çalışma oyun teorisinde dönüm noktası olmuştur. “*N Kişili Oyunlarda Denge Noktaları*” ve “*İşbirliksiz Oyunlar*”, “*Nash Dengesi*” olarak adlandırılan stratejik bir dengenin varlığını kanıtlamıştır. “*Pazarlık Problemi*” ve “*İki Kişilik İşbirlikçi Oyunlar*” çalışmalarıyla da aksiyomatik pazarlık teorisini bulmuş ve “*Nash Pazarlık Çözümü*” nün varlığını ortaya koymuştur (Özari vd., 2018: 171-172; Aktan ve Bahçe, 2007: 6). J. F. Nash ile dönüm noktasına giren oyun teorisi, 1950 lerden sonra savaş ve politikaya uygulanmış, devrim açılan ekonomi uygulamalarının yanında sosyoloji ve psikolojiye de uyarlanmıştır (Uçan ve AYTEKİN, 2013: 750).

Alman ekonomist Reinhard Selten, 1965 yılında dinamik oyunlarda kullanılan ve Nash Dengesi'nin statik modellerine dinamizm kazandırarak türettiği “*Mükemmel Alt Oyun Dengesi*” ni yayınlamıştır (Özarı vd., 2018: 172).

1982 yılında Amerikalı ekonomistler David Mare Kreps ve Robert Butler Wilson, eksik bilgili oyunlarında “*Ardışık Denge*” kavramını, İsraili ekonomist Ariel Rubinstein ise pazarlık modeline işbirliksiz yaklaşım olan “*Tam Denge*” kavramını ortaya atmıştır (Aktan ve Bahçe, 2007: 6).

1994 yılı Nobel ekonomi Ödülünü J. F. Nash ile birlikte almış Macaristanlı ekonomist John Charles Harsanyi ve Polonyalı matematikçi Reinhard Selten, 1988 yılında oyunlarda denge seçiminde genel bir teori ortaya koymuş ve işbirlikçi ya da işbirliksiz oyunlarda herhangi bir denge noktası seçilebilmesi kriterini göstermişlerdir (Aktan ve Bahçe, 2007: 6-7). Faydacılık etiği⁷³ çalışmacısı da olan J. C. Harsanyi, eksik bilgili oyunlar için Bayesian game yöntemini geliştirmiştir (Özarı vd., 2018: 173).

3.2 OYUN TEORİSİ NEDİR?

Oyun teorisini tanımlamak için öncelikle küçükken birçok insanın dahil olduğu bir oyun örneği ile başlamak faydalı olacaktır. Muhtemelen küçükken anne, baba ya da büyük bir kardeşle birçok insan tarafından oynanan bu oyun şöyle oynanmaktadır. Yaşça büyük olan kişi iki elinden birine bir madeni para koyar ve ellerini arkasında gizleyerek küçüğün madeni paranın hangi elinde olduğunu tahmin etmesini ister. Küçük madeni paranın büyük olanın hangi elinde olduğunu bilirse para küçüğün olacaktır. Bilemez ise büyük, parayı tekrar saklayacak ve küçükten

⁷³ Faydacılık: Eylemler arasında seçim yapma zorunluluğu olan insanın, iyi ile kötü arasındaki karar vermedeki zorlu sürecinde, doğru ile yanlış ayırt edip vicdanen rahat edeceği seçimler yapmasını salık veren eski etik teoriler yerine bireye en fazla faydayı sağlayan seçimin en ahlaki seçim olduğu fikrini salık verir. Fayda ilkesi mümkün olan en çok insanın, elde edebileceği en yüksek hazzı (mutluluğa) ulaşması demektir (Aydın, 2013: 143-144). Faydacılık, Jeremy Bentham ve John Stuart Mill tarafından geliştirilip ilerletilen ahlak ve siyaset felsefesidir. Mill' e göre “Mutlulukla kastedilen hazzın varlığı ve acının yokluğudur; mutsuzluk ile kastedilense acının varlığı ve hazzın yoksun olmaktır” (Diş, 2017: 82.)

tekrar tahmin yapmasını isteyecektir. Elbette ki bu oyunda, büyüğün madeni parayı hangi eline sakladığını küçük göremediği için sadece tahmin yürütmektedir.

Varsayalım ki madeni paranın hangi elde olduğunu tahmin etme oyunu, belli bir müddet oynansın. Oyunun her seferinde de kazanana 1 puan ve kaybedene 0 puan verilsin. Oyun belli bir süre oynandıktan sonra da elde edilen puanlar toplansın ve oyun sonunda en çok puanı alan oyunun kazananı ilan edilsin. Bu oyunda parayı saklayan kişi, parayı 1/2 olasılıkla sağ ya da sol eline gizler fakat oyun bir süre devam ettiği için eğer bunu bir kurala göre yaparsa stratejisi tahmin yürüten kişi tarafından açığa çıkacak ve tahmin edici her seferinde paranın hangi elinde olduğunu bilecektir. Örneğin parayı saklayan kişi, sırayla bir sefer sağ bir sefer sol eline parayı gizlerse gelecek hamleler hemen açığa çıkacak demektir. Bu kadar basit olmasa bile her türlü strateji, oyun yeteri kadar uzun olduğu müddetçe ifşa olacaktır. Bunun yerine para saklayan kişi, işleri biraz karmaşıklaştırıp oyuna başlamadan önce gelişigüzel sayılar atadığı bir sayı dizisi oluşturabilir. Daha sonra da bu rastgele diziden birinci sayıya bakıp tek ise madeni parayı sol eline saklar, ikinci sayı çift ise parayı sağ eline saklar. Böylece tahmini yapacak kişi, para saklayan kişinin gelişigüzel sayı listesinden haberdar olmadığı sürece para saklayanın stratejisi ifşa olmayacaktır. Bunun gibi gelişigüzel davranışın oyunlardaki yararlılığı ünlü matematikçiler E. Borel ve J. V. Neumann tarafından ispatlanmıştır (Ruelle, 2017: 52-55).

Bir başka örnek verilecek olursa, birden çok sığınağın olduğu ve bu sığınaklardan birini bombalamayı hedefleyen uçaklı bir düşman askerinin olduğu bir sınır savaşı ele alınabilir. Bu savaşta düşman asker uçakla sığınakların tepesinde gezinip, içinde asker olduğunu düşündüğü sığınaklardan birine bomba atmayı hedeflemektedir. İlk düşünülen şey, bomba atılacağını bilen yalnız bir askerin en sağlam görünen sığınağa gizlenmesinin en mantıklı seçim olacağıdır. Fakat düşman askeri de bomba atılacağını bilen yalnız askerin en güvenli sığınağa gitmeyi tercih edeceğini bilir ve en güvenli sığınağı bombalar. Bu durumda yalnız askerin yapması gereken en sağlam görünen ikinci sığınağa gitmektir. Fakat düşman askeri mantıklı seçim yapma kabiliyetine sahip ise şöyle düşünecektir: “Yalnız asker benim en güvenli sığınağı bombalayacağımı bildiği için güvenli olan ikinci sığınağa saklanacaktır. O halde ben güvenli olan ikinci sığınağı bombalamalıyım.” Düşman

askerinin böyle düşüneceğini tahmin eden yalnız asker ise güvenli olan üçüncü sığınağa saklanmayı seçecektir ve tüm sığınaklar içinde oyuncuların bu düşünceleri en güvensiz sığınağa kadar devam edecektir ve yalnız asker en güvensiz sığınağa saklanacak ve düşman askeri de en güvensiz sığınağı bombalayacaktır. Bu durumda yapılması en mantıklı olan şey, yalnız asker için güvenli sığınaklar arasında -yazı tura atmak gibi bir olasılıkla- seçtiği birine gizlenmek, düşman asker için de benzer şekilde olasılıkla en güvenli sığınaklardan birini seçip bombalamak olacaktır (Ruelle, 2017: 52-55).

Örneklerle verilen oyunlardan oyun teorisi tanımına gelinirse; dünyanın sonlu (kıt) kaynağının, nüfusu giderek daha hızlı artan dünya canlıları tarafından paylaşımı sorunsalı ile uğraşan iktisat bilimine de uyarlanmış matematiksel bir alt daldır. Bu bilimde sonlu kaynağın nasıl paylaşılacağına karar verme ve canlıların⁷⁴, başka canlıların tercihlerine bağlı olarak kendine en çok fayda sağlayacak seçimi yapma durumları incelenir ve matematiksel olarak modellenir. Oyuncu olarak adlandırılan tüm canlıların herhangi bir oyunda maksimum fayda sağlayacak şekilde stratejik davranarak tercih yapacağı varsayılır (Özari vd., 2017: 2-3).

Oyunlar, tüm kararların aynı anda verildiği *statik oyunlar* ve kararların oyuncular arasında sırayla verildiği *dinamik oyunlar* olarak ikiye ayrılır. Oyuncular tercih yapmadan önce tüm stratejiler hakkında bilgi sahibi ise *tam bilgili oyun*; oyuncuların bazıları bu stratejiler hakkında bilgi sahibi değilse de *eksik bilgi oyun* içerisindedir demektir (Özari vd., 2017: 2-3).

Diğer tüm oyuncu tercihlerinden bağımsız olarak bir karar her halükarda en iyi kararsa buna baskın strateji denir. Adam Smith'in kendi çıkarını maksimize etmeye çalışan bireyi rasyonel olarak tanımlamasına karşın, John Nash'e göre rasyonel birey hem kendi çıkarını hem de içinde bulunduğu topluluğun çıkarını maksimize etmeye çalışır. Her baskın strateji dengesi bir Nash dengesidir fakat tersi doğru değildir. Nash'e göre oyuncuların hepsi aynı hedefte ısrar ederse, her oyuncunun o hedefi elde etme olasılığı düşer (Özari vd., 2017: 2-3).

⁷⁴ Oyun teorisi ile davranışları analiz edilen tek canlının insan olmayıp birçok canlı yaşadığı yerin çevresel koşullarına uyum sağlarken fayda elde etmede bazı stratejiler geliştirir (Aktan ve Bahçe, 2007: 3).

3.3 EKSİK BİLGİLİ DİNAMİK OYUNLAR

Oyun teorisinde bulunan dört denge kavramından tam bilgili statik oyunlarda “Nash dengesi”, tam bilgili dinamik oyunlarda “altoyun mükemmel Nash dengesi” ve eksik bilgili statik oyunlarda “Bayesyen Nash dengesi” geliştirilmiştir. Eksik bilgili dinamik oyunlarda ise oyunun yapısı daha komplike hale geldikçe makul olmayan kararları elemek için geliştirilmiş olan “mükemmel Bayesyen Nash dengesi” işlenecektir (Yılmaz, 2012: 222).

Eksik bilgili dinamik oyunlarda karar vericiler, diğer oyuncuların tamamının ya da bir kısmının oyunculara has özellikleri ya da geçmiş hamleleri hakkında eksik bilgiye sahiptirler. Bu yüzden diğer oyuncuların gelecekteki bilinmeyen hamleleri için parametreler oluşturulurken geçmişteki bilinmeyen hamleleri de beklentiler ile ilişkilendirilir.

Mükemmel Bayesyen Nash Dengesi tanıtılarak sinyal oyunu ile örnek verilecektir.

3.3.1. Mükemmel Bayesyen Nash Dengesi

Mükemmel Bayesyen Nash dengesi, dengenin gerekli koşullarının daha güçlü hale getirilmesi için Bayesyen Nash dengesinden geliştirilmiştir (Yılmaz, 2012: 222).

I. Koşul: Her bilgi kümesinde hamle yapacak oyuncu, hamlesi sonucu varacağı bilgi kümesinin hangi kavşağında olacağına dair bir inanişaya sahip olmalıdır. Birden çok karar kavşağı olan bilgi kümesindeki inaniş, bilgi kümesindeki kavşaklara ilişkin olasılık dağılımıdır.

II. Koşul: Oyuncuların inançları verildiğinde, oyuncuların stratejileri art arda gelmelidir (ardışık olmalıdır). Yani oyuncunun inanışları ve diğer

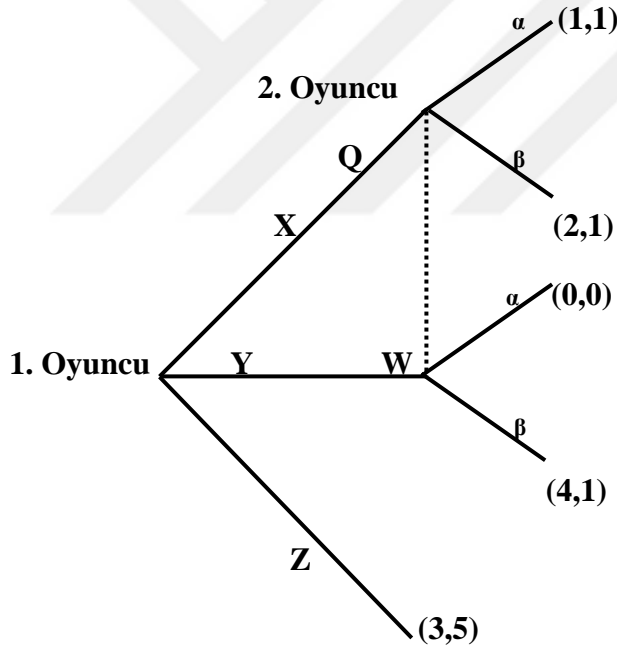
oyuncuların ardısal⁷⁵ stratejileri verildiğinde hareket sırası gelen oyuncu en uygun stratejiyi izlemelidir.

III. Koşul: Denge patikasındaki bilgi kümelerinde inanışlar Bayes kuralı ve oyuncuların denge stratejileri tarafından belirlenmelidir.

IV. Koşul: Denge dışı patikalardaki bilgi kümelerindeki inanışlar, mümkün olduğunda Bayes kuralı ve oyuncuların denge stratejileri ile belirlenmelidir.

Bu koşulların tamamını sağlayan stratejiler ve inançlar Mükemmel Bayesyen dengeyi oluşturur. Her oyuncu stratejisi diğer oyuncuların stratejisine en iyi tepki olmak zorundadır (Yılmaz, 2012: 223-227; Karabacak, 2016: 119-122).

Örnek 1:

Şekil 3.3.1.1

Bu oyundaki (Y,β) ve (Z,α) Nash dengeleri oyunun alt oyunu olmadığı için mükemmel Nash dengesidir. Nash dengelerinin makul olup olmadıkları incelenirse;

⁷⁵ Dinamik oyunlar, oyuncuların birinin diğer oyuncunun hareketini gözlemleyip, bu hareketten elde ettiği bilgiye göre hamle yaptığı oyunlar olduğu için ardısal hareketlerin olduğu oyunlar olarak adlandırılır (Yılmaz, 2012: 126-130).

Tablo 3.3.1.1

1. ve 2. Oyuncu İçin Kazanç Tablosu

		2. Oyuncu	
		α	β
1. Oyuncu	X	3,5	3,5
	Y	0,0	4,1
	Z	1,1	2,1

1. oyuncunun Z ve 2. oyuncunun α hamlesini tercih ettiği (Z, α) dengesine bakılırsa, 2. oyuncunun α eyleminden kaynaklı her iki oyuncunun da daha yüksek kazanç elde etmesi mümkün olmadığından iki oyuncu da bu dengeden sapmak istemez. Mesela 1. oyuncu X ya da Y hamlelerini seçmez çünkü 2. oyuncunun α hamlesini seçeceğini bilmektedir. 2. oyuncunun 1 oyuncuyu α hamlesini seçmekle tehdit etmesi sonucu 1. oyuncu Z hamlesini tercih etmek durumunda kalır. Peki gerçekten de 2. oyuncu α hamlesini mi seçecektir? Bilgi kümesindeki 2. oyuncu inanışlarının olasılıkları ile 2. oyuncunun beklenen kazancı incelenerek bu sorunun yanıtı bulunur.

2. oyuncunun bilgi kümesindeki Q ve W kavşağına $0 < p < 1$ olmak üzere p ve $1 - p$ olasılıkları yüklensin. 2. oyuncu bilgi kümesinde Q kavşağında bulunduğuna ilişkin inanışı p ise;

$$\alpha \text{ hamle seçiminden beklenen kazancı: } p \cdot 1 + (1 - p) \cdot 0 = p$$

$$\beta \text{ hamle seçiminden beklenen kazancı: } p \cdot 1 + (1 - p) \cdot 1 = 1$$

Bu durumda $p < 1$ olduğundan 2. oyuncunun β hamle seçiminden beklenen kazancı α hamle seçiminden daha yüksektir. 2. oyuncunun β hamle seçimi rasyonel olur. 2. oyuncunun β hamlesini seçeceği inanışı, 1. oyuncuyu Y hamlesi yapmaya iter ve W kavşağına gelen 1. oyuncu 4 birim kazanç elde eder.

Böylece oyunda 2. oyuncu bilgi kümesi kavşaklarına ilişkin inanışları analiz edilerek, alt oyun mükemmel olsa da güvenilecek makul bir denge olmayan (Z, α) dengesi elenmiştir (Karabacak, 2016: 129-131).

3.3.2. Sinyal Oyunları:

Oyuncuların kiminin oyun parametreleri hakkında bilgiye sahip olduğu, diğer oyuncularınsa bilgisiz olduğu ve sadece bu parametreler hakkında belli bir olasılıkla tahmin yapabildiği eksik bilgili oyunlarda mantığın en iyi anlaşıldığı ve Mükemmel Bayesyen Nash Denge kavramının en fazla uygulandığı oyunlar sinyal oyunlarıdır. Bu oyunlarda oyuncuların bilgileri sinyal olarak nitelendirilen eylemleri ile iletilirler.

Tek taraflı bilgi asimetrisi olan oyunlarda bilgisi olmayan oyuncu oyuna katılmayabilir. Ya da katılabilir ve bilgisi olan tarafın karar vermesi için sinyal gönderir (Mülakatta İngilizce bildiğini göstermek için İngilizce konuşmaya başlayan aday gibi). Oyunda özel bilgi sahibi olup tipi hakkında sinyal veren oyuncuya *Gönderici*, daha az bilgisi olup sinyali alan oyuncuya *Alıcı* denir (Yılmaz, 2012: 231-232).

İki oyunculu sinyal oyununda gösterimler şöyledir:

1. Oyuncu: Gönderici (G)

2. Oyuncu: Alıcı (A)

- Doğa $T = \{t_1, t_2, \dots, t_n\}$ tiplerinin kümesinden $p(t_i)$ olasılık dağılımına göre Gönderici için bir tip çeker ve her i için $p(t_i) > 0$ ve $p(t_1) + p(t_2) + \dots + p(t_n) = 1$ dir.

-Gönderici t_i tipini gözlemler ve muhtemel $M = \{m_1, m_2, \dots, m_n\}$ olası mesajlar kümesinden bir m_j mesajı seçer. Yani gönderici stratejisi, tip kümesinden mesaj kümesine tanımlı bir fonksiyondur.

$$m : T \rightarrow M$$

$$t_i \rightarrow m(t_i)$$

-Alıcı t_i tipini bilemez ve sadece m_j mesajını gözlemler ve $A = \{a_1, a_2, \dots, a_n\}$ olası hareketlerin kümesinden a_k hareketini seçer. Yani alıcının stratejisi, mesaj kümesinden hareket kümesine tanımlanan bir fonksiyondur.

$$a : M \rightarrow A$$

$$m_j \rightarrow a(m_j)$$

-Oyuncuların fayda düzeyleri $U_G(t_i, m_j, a_k)$ ve $U_A(t_i, m_j, a_k)$ şeklinde ifade edilir. Olasılık dağılımı, bilgi kümesi ve tercih kümesinin sonlu olduğu varsayılır.

Pür stratejili oyunlarda Gönderici ve Alıcı dört stratejiye sahiptir.

Gönderici için:

1.Strateji: Doğa t_1 çekerse m_1 oyna ve t_2 çekerse m_1 oyna: (m_1, m_1)

2.Strateji: Doğa t_1 çekerse m_1 oyna ve t_2 çekerse m_2 oyna: (m_1, m_2)

3.Strateji: Doğa t_1 çekerse m_2 oyna ve t_2 çekerse m_1 oyna: (m_2, m_1)

4.Strateji: Doğa t_1 çekerse m_2 oyna ve t_2 çekerse m_2 oyna: (m_2, m_2)

Alıcı için:

Gönderici m_1 seçerse a_1 oyna ve m_2 çekerse a_1 oyna: (a_1, a_1)

Gönderici m_1 seçerse a_1 oyna ve m_2 çekerse a_2 oyna: (a_1, a_2)

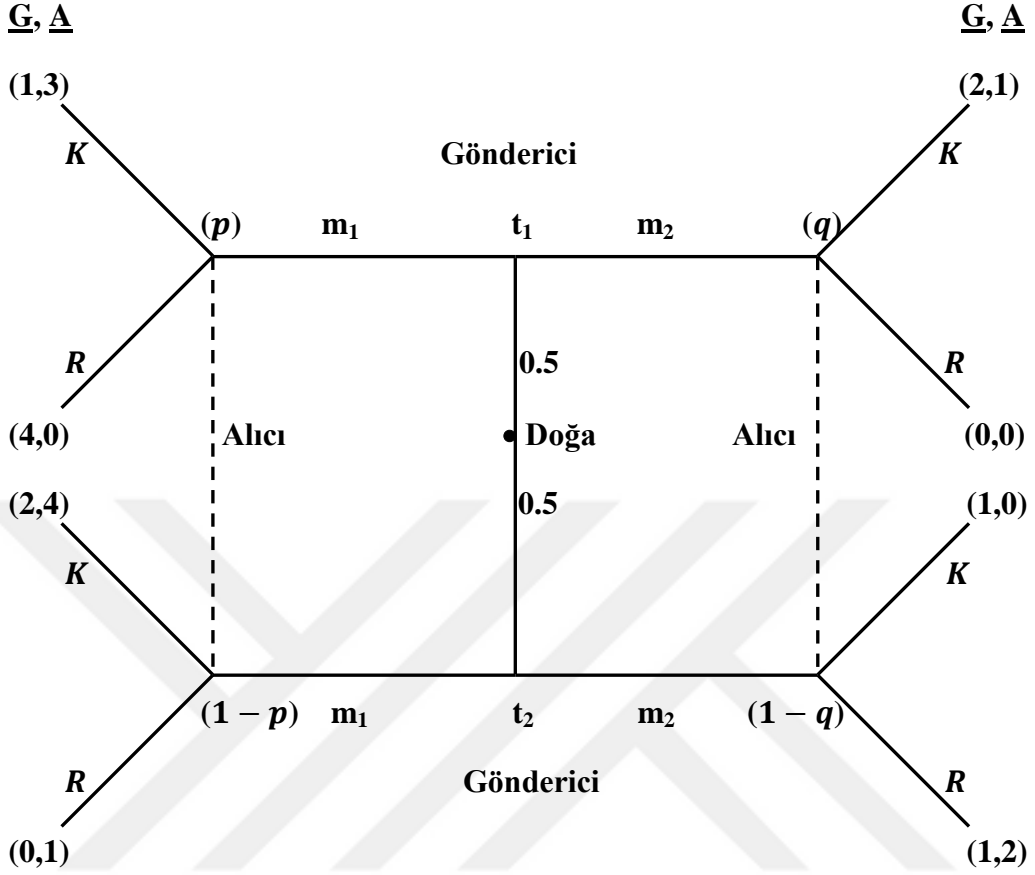
Gönderici m_1 seçerse a_2 oyna ve m_2 çekerse a_1 oyna: (a_2, a_1)

Gönderici m_1 seçerse a_2 oyna ve m_2 çekerse a_2 oyna: (a_2, a_2)

Göndericinin her bir tercih için farklı eylem seçtiği oyunlarda gönderici tercihi açığa çıkacağından (m_1, m_2) ve (m_2, m_1) stratejileri *ayırıcı denge*, göndericinin her bir tercih için aynı eylemi seçtiği oyunlarda gönderici tercihi açığa çıkmayacağından (m_1, m_1) ve (m_2, m_2) stratejileri *toplayıcı denge* olarak adlandırılır. (Yılmaz, 2012: 231-232; Karabacak, 2016: 146-150).

Bu teorik bilgilerin ardından bir örnekle anlatım güçlendirilecektir.

Örnek 2:

Şekil 3.3.2.1

Şekil 3.3.2.1'deki t_1 ve t_2 tercihlerinin $0,5$ olarak eşit olasılıkla doğa tarafından seçildiği ve Alıcı bilgi kümeleri inanışları $(p, 1 - p)$ ve $(q, 1 - q)$ iki tercihli ve iki mesajlı oyunda

1. (m_1, m_1)
2. (m_1, m_2)
3. (m_2, m_1)
4. (m_2, m_2)

olacak şekilde dört muhtemel Bayesyen dengesi vardır.

1. (m_1, m_1) : Bu durum t_1 ve t_2 tercihlerinin ikisinin de m_1 mesajını seçmiş olduğu anlamına gelir. Alıcının bu mesajı gözlemledikten sonraki en iyi hamlesi K

eylemidir. Çünkü K alıcının baskın stratejisidir ve K hamlesini yapacağı kesindir. Bu durumda:

Gönderici için;

$-t_1$ iken 1 kazanç,

$-t_2$ iken 2 kazanç mevcuttur.

Göndericinin m_1 mesajı sonucu kazançları böyle iken, göndericiyi m_1 mesajı yerine m_2 mesajını seçmeye itecek daha yüksek kazanç var mıdır?

Gönderici, m_1 mesajı yerine m_2 mesajını seçerse;

Bu durumda alıcının kesinleşen K hamlesi sonucu gönderici t_1 iken 2, t_2 iken 1 kazanç elde eder. Gönderici t_1 iken m_1 mesajında 1 kazanç elde ediyor idi. O halde t_1 için m_2 mesajını seçmeye itecek sebep var. Bu sebebi ortadan kaldıracak olasılık bulunmalı ki gönderici m_2 mesajını değil m_1 mesajını tercihte kalsın. Eğer gönderici m_2 mesajını tercih ettiğinde alıcı R hamlesini oynamayı seçerse bu durumda göndericinin kazancı 0'a düşeceğinden göndericinin m_1 mesajını tercihte kalması garantilenir. Alıcının m_2 mesajındaki beklenen getirileri hesaplanırsa,

$$EU_K(\text{Alıcı}) = 1 \cdot q + 0 \cdot (1 - q) = q$$

$$EU_R(\text{Alıcı}) = 0 \cdot q + 2 \cdot (1 - q) = 2 - 2q$$

Alıcının R hamlesini seçmesi için $EU_K(\text{Alıcı}) < EU_R(\text{Alıcı})$ olmalıdır. Yani,

$$q < 2 - 2q \ggg 3q < 2$$

$$\ggg q < 2/3$$

Demek ki $q < 2/3$ olduğunda alıcı R hamlesini seçeceği için gönderici m_2 mesajını değil m_1 mesajını seçer.

Analizler sonucu oyunun mükemmel Bayesyen dengesi şöyledir:

$$[(m_1, m_1), (K, R), p = 0,5, q \leq 2/3]$$

Sonuçta göndericinin tercihleri olan t_1 in kazancı 1 ve t_2 nin kazancı 2 olarak gerçekleşir.

2. (m_2, m_2): Göndericinin stratejisi m_2 ise $q = 0,5$ inanişta alıcının m_2 mesajı için en alıcının en optimal davranışının $q \leq 2/3$ iken R eylemini seçmek olduğu daha önce bulunmuştu. Yani

$q = 0,5$ inanişta alıcının m_2 mesajı için en iyi hamlesi R olacaktır. Bu durumda:

Gönderici için;

- t_1 iken 0 kazanç,

- t_2 iken 1 kazanç mevcut olacaktır.

Göndericinin m_2 mesajı sonucu kazançları böyle iken, göndericiyi m_2 mesajı yerine m_1 mesajını seçmeye itecek daha yüksek kazanç var mıdır?

Gönderici, m_2 mesajı yerine m_1 mesajını seçerse;

Daha önceki denge analizinden de hatırlanacağı gibi p 'nin herhangi bir değeri için göndericinin m_1 mesajına alıcının en iyi hamlesi K olduğundan gönderici m_1 mesajını seçerse t_1 iken 1, t_2 iken 2 kazanç elde edecektir. Bu kazançlar m_2 mesajına göre daha yüksek olduğundan gönderici için (m_2, m_2) stratejisinde denge bulunmamaktadır.

3. (m_1, m_2): Göndericinin (m_1, m_2) stratejisini tercih etmesi, gönderici t_1 iken m_1 , t_2 iken m_2 hamlesini seçeceği anlamına gelmektedir. Böylece alıcı m_1 eylemini gözlemlediğinde göndericinin t_1 , m_2 eylemini gözlemlediğinde ise göndericinin t_2 olduğunu anlar. Alıcının inanişları:

$$p = 1 \text{ ve } 1 - q = 0$$

$$p = 1 \text{ ve } q = 0$$

olacaktır. Bu inanişlara karşı alıcının ey iyi seçimleri, gönderici t_1 iken K , t_2 iken R şeklinde olur. Bu durumda:

Gönderici için;

- t_1 iken 1kazanç,

- t_2 iken 1 kazanç elde eder.

Gönderici t_1 iken m_1 yerine m_2 mesajını seçseydi:

Bu durumda alıcı göndericinin t_2 olduğunu zannedecek ve R hamlesi ile karşılık verecektir. Oysa ki gönderici aslında t_1 'dir ve böylece gönderici kazancı 0'a düşecektir. Dolayısıyla gönderici t_1 iken m_1 mesajından sapmasını gerektirecek bir neden yoktur.

Gönderici t_2 iken m_2 yerine m_1 mesajını seçseydi:

Bu durumda alıcı göndericinin t_1 olduğunu zannedecek ve K hamlesi ile karşılık verecektir. Oysa ki gönderici aslında t_2 'dir ve böylece gönderici kazancı 2'ye yükselecektir. Dolayısıyla göndericinin stratejisi optimal olmaz.

4. (m_2, m_1) : Göndericinin (m_2, m_1) stratejisini tercih etmesi durumunda alıcının inanışları:

$$p = 0 \text{ ve } q = 1$$

olacaktır. Alıcının bu inanışlara göre en iyi hamle stratejisi (K, K) olacaktır. Bu durumda:

Gönderici için;

t_1 iken 2 kazanç, t_2 iken 2 kazanç elde edilecektir.

Gönderici t_1 iken m_2 yerine m_1 mesajını seçseydi:

Bu durumda alıcı göndericinin t_2 olduğunu zannedecek ve K hamlesi ile karşılık verecektir. Oysa ki gönderici aslında t_1 'dir ve böylece gönderici kazancı 1 birime düşecektir. Dolayısıyla gönderici t_1 iken m_2 mesajından sapmasını gerektirecek bir neden yoktur.

Gönderici t_2 iken m_1 yerine m_2 mesajını seçseydi:

Bu durumda alıcı göndericinin t_1 olduğunu zannedecek ve R hamlesi ile karşılık verecektir. Oysa ki gönderici aslında t_2 'dir ve böylece gönderici kazancı 1 birime düşecektir. Dolayısıyla gönderici t_2 iken m_1 mesajından sapmasını gerektirecek bir neden yoktur.

Analizler sonucu oyunun mükemmel Bayesyen dengesi şöyledir:

$[(m_2, m_1), (K, K), p = 0, q = 1]$ (Karabacak, 2016: 150-153).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. OYUN

4.1 OYUNA GİRİŞ

4.1.1. Yönetici Tiplerinin Belirlenmesi

Günümüzde Birleşmiş Milletlere üye olan 193⁷⁶, uluslar arası ortamlarda tanınmayanlarla birlikte toplam 206 ülke bulunmaktadır. Fiilen bağımsızlığını ilan etmemiş fakat kendini devlet olarak tanıyanlarla birlikte bu sayı 236'ya ulaşmaktadır⁷⁷. Dünya Bankasının Dünya Kalkınma Göstergelerine göre ise dünyada 217 ekonomi mevcuttur⁷⁸.

Dünyadaki ülke sayısı 236 olarak ele alınsın. Bu demek oluyor ki dünya üzerinde 236 farklı yönetici ve yönetim hüküm sürmektedir. 236 farklı yönetim ise 236 farklı ekonomiyi, 236 farklı refahı, hukuk sistemini, yaşam şartlarını, özgürlüğü, medeniyeti vb. birçok şeyi beraberinde getirir. Günümüzde dünyanın genel görünümü şöyledir: Seçkin bir azınlık refah seviyesi yüksek ya da iyi mertebede yaşarken büyük bir çoğunluk ise yaşam koşulları yetersiz bir durumda hayat sürmektedir. Bu adaletsiz yaşam koşulları göç sorunlarını da beraberinde getirmekte ve gün geçtikçe daha da derinleşen bir mülteci sorunu yaratmaktadır. Bu adaletsizlikten en karlı çıkanlar ise kapitalizmin kar edenleridir. Ayrıca dünya düzeninde fazlaca etki sahibi olan devletler ya da kuruluşlar, başka devletlerin ve

76 <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa>

77 (Güner ve Ertürk, 2015, Önsöz)

78 <http://databank.worldbank.org/data/download/POP.pdf>

insanların yönetiminde kendini hak sahibi görmekte ve bu devletlerin ve insanların yaşamsal haklarına, özgürlüklerine ve geleceğine hükmetmektedir.

Farklı ülkeler, farklı uluslar ve farklı yönetimler sonucu tüm insanlar bir olmanın gücünden yoksun kalmakta, bununla birlikte ekonomik ve askeri gücü elinde bulunduran devletler zayıf ülkelerin kaynaklarını, emeklerini ve insanca yaşama haklarını ellerinden alabilmektedir. Her ülkede adil bir yaşam, eşit insan hakları ve özgürlüklerinin bulunması ve refahın her ülke insanının tabii hakkı olduğu konusuna daha önce de değinilmişti. Ülkeler tek çatı altında birleşerek kapitalist sistemin insan emeğinden kar eden araçlarını sistemin dışına itmeyi başarabilirlerse, kurumlar ve üretim araçları bu tek devletin yani tüm dünyanın olacak ve oluşturulacak olan dünya milli gelirinden tüm insanlar eşit pay alabilecek, dolayısıyla insanın insanca yaşaması için gerekli refah koşulları sağlanabilecektir. Ayrıca milliyetçilik duygusu ile meydana gelen milletlerin birbirleri arasındaki çatışmalar sonlandırılacak ve tüm dünyanın tek millet olması düşüncesiyle hareket edecek bir toplum bu dünyanın ilerlemesine, güçlenmesine ve daha iyi yaşanabilir hale gelmesine imkan sağlayacaktır diye düşünülmektedir. Büyük ve tek bir devlet olarak yönetilmenin demokratik yönetim anlayışını engelleyeceği ya da halkların sesinin daha az çıkacağı düşünülebilir. Eğer tek bir çatı altında birleşen devletler güçlü yerel yönetimlerle de desteklenirse böyle bir sorunun da ortadan kalkacağı ümit edilebilir.

Sınırların kaldırılıp, insanların dünyanın istediği yerine kuş gibi göçüp gittiği bir dünyada -kar etme güdüsü ortadan kalkarsa- ürün ve emek fiyatlarının da kendiliğinden dengeye geleceği düşünülebilir⁷⁹.

Bir yönetimi ya da yöneticiyi iyi ya da kötü olarak nitelendirecek birçok kriter mevcuttur ve bu kriterlerden öncelik sahibi olanlar insanların gereklilikleri ya da düşünce tarzlarına göre değişmektedir. Birkaç analizle bir yönetime kötüdür ya da iyidir demek doğru sonuç vermez elbette ki ama bu çalışmadaki amaç dünyadaki yöneticilerin yaklaşık ne kadarı iyi ve ne kadarı kötü olarak nitelendirilebilir gibi oransal bir sonuç elde ederek oyuna başlamaktır. Oyundaki yöneticiler iyi niyet ve kötü niyet barındıran yöneticiler olarak iki tipe ayrılacaktır.

⁷⁹Nüfus fazlalığı sonucu emek fiyatının çok düşük olduğu Çin' de yaşayan insanların emek fiyatı daha yüksek olan ülkelere göç etmeye başlamasıyla, yüksek emek fiyatlı ülkelerde emek fiyatı düşecek ve emek arzının düştüğü Çin' de ise emek fiyatları yükselebilecektir.

Çalışmanın 2. bölümünde de (Otoriteryanizm) bahsedildiği gibi Berlin’de yapılmış bir araştırmada (2013) *dünyanın neredeyse yarısının* demokratik olmayan ülkelerde yaşadığı sonucuna varılmıştır. Yine araştırmaya göre seçimle gelmiş yöneticiler baskı ve şiddet ile ayakta kalmaktadırlar. Toplum da bu baskı yönetimine entegre olmakta ve kendine hükmedilen sisteme ve yönetimlere razı olmaktadır. Bu entegrasyondan çıkmayı göze alanlar da oluşturacakları ayaklanmanın çapına, yerine ve zamanına göre bu otoritenin sonunu getirebilmektedir⁸⁰.

Yine çalışmanın 2. bölümünde de (Kleptokrasi) bahsedildiği gibi Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün yolsuzluk algı endeksine 100 puan üzerinden değerlendirilen 180 ülkeden Tablo 4.1.1’den de anlaşılacağı üzere değerlendirmeye katılan ülkelerin yarısından fazlası 50 puan altında kalmıştır⁸¹.

Tablo 4.1.1

Yolsuzluk Algı Endeksi, Uluslararası Şeffaflık Örgütü, 2017

KRİTER	ÜLKE SAYISI	YÜZDE
50 Puan Altı (2017)	124	0,69
50 Puan Üstü (2017)	56	0,31

Kaynak: Uluslararası Şeffaflık Örgütü’nün 2017 Yolsuzluk Algı Endeksi Araştırması sonuçlarından oluşturulmuştur⁸².

Yolsuzluk algı endeksinde en çok puan kaybeden ülkeler içinse raporda şöyle bir açıklamaya yer verilmiştir: “2017 yılı sonuçları, yolsuzluğa dair algının; hukuk devleti ilkeleri, basın özgürlüğü, sivil toplumun gücü, örgütlenme ve ifade özgürlüğü gibi konularla doğrudan ilgili olduğunu göstermektedir”. Raporda bahsi geçen, yolsuzluğun yüksek olduğu ülkelerde liyakat ilkesinden uzaklaşarak gerçekleştirilmiş hukuksuz bir gelir dağılımı mevcuttur. Bunun yanı sıra özgürlükler kısıtlanmakta, çıkarılacak en ufak ses kesilip sindirilmektedir. Basın ve sivil toplum

⁸⁰ <https://www.wzb.eu/en/press-release/why-dictatorships-survive-and-what-destabilizes-them>

⁸¹ (Transparency International. (2018, Şubat). *Yolsuzluk Algı Endeksi*. Erişim adresi: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017)

⁸² https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

kuruluşları için koruma oranı düşük olan ülkelerde, en kötü yolsuzluk oranlarına sahip olma eğilimi olduğundan, bu yönetimler iyi olarak nitelendirilememektedir.

Dünya işsizlik oranları değişimine göre ülkeler incelenirse, Tablo 4.1.2'den de anlaşılacağı gibi, dünya **ülkelerinin yarısından fazlasının** son iki yıldaki işsizlik oranı artış göstermiştir. İşsizlik oranı artışı bir ülke yönetiminin yeteri kadar iyi olmamasının ispatı olarak kabul edilebilir.

Tablo 4.1.2

İşsizlik Oranları 2016-2017 Değişimine Göre Ülke Sayısı

KRİTER	İŞSİZLİK ORANI DEĞİŞİMİ (2016-2017 YILLARI ARASI)	YÜZDESİ
İŞSİZLİK ORANI ARTAN ÜLKE SAYISI	131	0,56
İŞSİZLİK ORANI AZALAN ÜLKE SAYISI	101	0,44

Kaynak: Uluslararası Çalışma Örgütü, ILOSTAT Veritabanı, Toplam İşgücünün Yüzdesi Olarak İşsizlik Verileri derlenerek oluşturulmuştur⁸³.

Eğitim harcamaları da bir ülke için gelişmişlik göstergesidir ve eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payının giderek artması iyi bir yönetim göstergesi kabul edilirse Tablo 4.1.3 incelendiğinde, dünya **ülkelerinin yarısından biraz fazlasının** 2013-2014 eğitim harcamasında artış olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.1.3

Eğitim Harcamaları GSYİH İçindeki Payı, 2013-2014 Değişimine Göre Ülke Sayısı

KRİTER	DEVLET EĞİTİM HARCAMALARI, TOPLAM (GSYİH' NİN% 'Sİ) (2013- 2014)	YÜZDESİ
EĞİTİM HARCAMASI ARTAN ÜLKE SAYISI	43	0,46
EĞİTİM HARCAMASI AZALAN ÜLKE SAYISI	50	0,54

Kaynak: Dünya Bankası Eğitim İstatistikleri, Devletin Eğitim Harcamalarının Toplam GSYİH'nin% 'si, Verileri derlenerek oluşturulmuştur⁸⁴.

⁸³ <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?page=5>

İnsani Gelişme Endeksi⁸⁵ 2016 yılı raporuna göre 2015 yılında ülkelerin çoğu insani gelişmişlik göstergelerinde ilerlemeler kaydetmiştir.

Tablo 4.1.4

İnsani Gelişme Endeksi, Gelişmişliklere Göre Ülke Sayısı, 2015

KRİTER	ÜLKE SAYISI	YÜZDESİ
İGE' YE GÖRE ORTA VE DÜŞÜK SEVİYE ÜLKELER	82	0,44
İGE' YE GÖRE YÜKSEK VE ÇOK YÜKSEK SEVİYE ÜLKELER	106	0,56

Kaynak: İnsani Gelişme Endeksi Verileri'nden derlenerek oluşturulmuştur⁸⁶.

İnsani Gelişme Endeksi'ne göre, yüksek ve üstü gelişmişlik seviyesindeki ülkeler ile orta ve düşük gelişmişlik seviyesindeki ülkelerin sayısı Tablo 4.1.4'te verilmiştir. Tablo 4.1.4'e göre dünya **ülkelerinin yarısından biraz fazlası** gelişmişlik seviyesi yüksek kabul edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı (SDSN) tarafından yayınlanan 2018 Dünya Mutluluk Raporu'na göre 2017 yılı için en mutlu ülke Finlandiya olmuştur. Kişi başı gelirden üst sıralarda yer alan ABD'nin de mutluluk raporunda daha gerilerde yer alması mutluluk algısının sadece ekonomik refah ile elde edilemediğinin göstergesi olmuştur. Rapor oluşturulurken dikkate alınan kriterler şöyledir: Kişi başı GSYİH, sosyal destek, sağlıklı yaşam beklentisi, yaşam seçimleri yapma özgürlüğü, cömertlik ve yolsuzluk algılarıdır. Raporda aynı zamanda Çin için sürekli düşen yaşam değerlendirmeleri sonucu son 25 yıldan daha

⁸⁴ <https://data.worldbank.org/topic/education>

⁸⁵ İnsani Gelişme Endeksi, insani gelişmeyi ekonomik zenginlikten öte insanların sahip oldukları fırsatlara göre insan hayatı zenginliğini ölçer. Araştırma kriterleri; sağlıklı yaşam ve yaşam süresi, eğitim süresi ve okur yazarlık oranı ile makul yaşam düzeyi için kişi başı gelir miktarıdır. Araştırma raporuna göre değerlendirme ise şöyledir:

Çok yüksek insani gelişme	0.800 ve üstü
Yüksek insani gelişme	0.700–0.799
Orta insan gelişme	0.550–0.699
Düşük insani gelişme	0.550 altı

(Human Development Index Technical Notes: 3, http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2016_technical_notes_0.pdf).

⁸⁶ <http://hdr.undp.org/en/data#>

mutlu olamadığı tespiti söz konusudur. Bu yıl ilk defa göçmen mutluluğunun da incelemesi yapılan rapora göre, en mutlu göçmenlere sahip olan ülkeler en zengin ülkeler değil, daha dengeli yaşamak için daha dengeli bir dizi sosyal ve kurumsal desteğe sahip ülkelerdir. Tablo 4.1.5'e göre dünya *ülkelerinin yarısından fazlasının* 2008-2010 ile 2015-2017 mutluluk oranlarındaki değişim düşüş olarak gerçekleşmiştir. Demek ki yönetimlerin sadece gelir seviyesini yükseltmeleri de ülkelerin iyi yönetilmesi anlamına gelmemektedir.

Tablo 4.1.5

Dünya Mutluluk Raporuna Göre 2008-2010 ile 2015-2017 Mutluluk Oranlarındaki Değişim İçin Artış ve Azalış Yaşanan Ülke Sayısı

KRİTER	2008-2010 DÖNEMİ İLE 2015-2017 DÖNEMİ ARASINDAKİ MUTLULUKTA Kİ DEĞİŞİMLER	YÜZDESİ
İKİ DÖNEM ARASINDA MUTLULUĞU ARTAN ÜLKE SAYISI	69	0,49
İKİ DÖNEM ARASINDA MUTLULUĞU DÜŞEN ÜLKE SAYISI	72	0,51

Kaynak: 2018 Dünya Mutluluk Raporu verilerinden derlenerek oluşturulmuştur⁸⁷.

Buraya kadar verilen analizlerle ülke yönetimlerine ekonomik ve sosyal açıdan bakış açısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Ekonomik göstergeler tek başına kullanılarak iyi ya da kötü değişimlerin olduğuna işaret etmezler. Bir göstergenin en azından birkaç göstergelye de desteklenmesi gerekmektedir; fakat bu çalışmada amaç yöneticilerin iyi ya da kötü niyet besleyip beslemediğini ve ülkesi için iyi yönetim sergileyip sergileyemediğini oransal olarak tahmin ederek olasılık atayabilmektir. Bu yüzden bu değerlendirmeler farazi olup kesinlik ispatı çabası bulunmamaktadır. Bahsi geçen eğitim, işsizlik ve yolsuzluk araştırmaları analizlerinden dünya yönetiminin neredeyse yarısının toplumunun gelişmesi için çaba göstermiş iyi niyet içerisinde olduğu, diğer yarısının ise toplum için çaba gösterememiş kötü niyet sahibi olduğu sonucuna-farazi olarak-varılır. Yöneticilerin tiplerinin ataması yapıldığına göre artık oyundan bahsetmeye geçilebilir.

⁸⁷ <http://worldhappiness.report/ed/2018/>

Öyle bir dünya hayal edilsin ki gerçek dünyada oluşturulan birçok ulus ve birçok devlet, birbirinden farklı yaşam koşullarında yaşamaktan ve birbirleriyle mücadele etmekten yorulmuş, bu yüzden de tüm ülkelerin sınırlarının kaldırılmasını ve dünya vatandaşlığının getirilerek dünyanın tek bir devlet olarak yönetilmesini talep etmekte olsunlar. Bütün ülke yöneticileri bir araya gelerek olağanüstü toplansın ve halkların bu isteklerine karşılık tek bir dünya devleti sistemine geçmek ile var olan çok uluslu düzene devam etmek arasında tercih yapma mecburiyetinde kalsınlar. Bu oyunda, oyunun oyuncuları olan yöneticiler ve halkların stratejileri ile bu stratejilere verecekleri en iyi tepkiler tartışılacaktır.

Şekil 4.2’de diyagramı verilmiş oyunda oyuncular devletlerin yöneticileri ile dünyanın bütün halklarıdır. Yöneticilerin kendi çıkarı için çalışıp kötü niyet besleyen ve toplum çıkarı için çalışıp iyi niyet besleyenler olmak üzere iki tipi vardır. Önceki eğitim, işsizlik ve yolsuzluk analizlerinden dünyadaki yöneticilerin yarısının toplum çıkarı için, diğer yarısının ise kendi çıkarı için çabaladığı çıkarımında bulunarak iyi niyet ve kötü niyet için 0,5 olasılığın ulaşılmıştır. Yani bir ülke yöneticisi 0,5 olasılıkla iyi niyetli, 0,5 olasılıkla da kötü niyetli olabilir. Tipi ne olursa olsun bu yöneticiler bir karara varacaktır. Bu karar anlaşmaya vararak tek bir yönetim düzenine geçmek ya da mevcut çok devletli ve yönetimli sistemde devam etmek stratejilerinden birini seçmek olacaktır. Halklar ise yöneticilerin seçtikleri stratejiye göre, dünya geleceğinin daha iyi olacağına inanıp tüm dünya toplumu çıkarı için çalışmayı ya da dünya geleceğinin daha kötü olacağına inanıp kendi çıkarı için çalışmayı seçeceklerdir.

4.1.2. Dünyadaki İyi Niyetli ve Kötü Niyetli Yöneticilerin %50-%50 Olduğu Durum

Bu durum için oyunun çözümüne başlanmadan önce Şekil 4.2.1’deki diyagramda sayılar atanırken dikkate alınan hususlar hakkında bilgi verilecektir.

D₁: Tüm yöneticilerin anlaşması ile dünyanın tek bir yönetim ile yönetilmesi düzenine geçme

D₂: Yöneticilerin anlaşamaması sonucu çok uluslu devlet varlığına devam etme

Ç_D: Halkların dünya geleceğinin daha iyi olacağına inanıp tüm dünya toplumu çıkarı için çalışması

Ç_K: Halkların dünya geleceğinin daha kötü olacağına inanıp kendi çıkarı için çalışması

Dünya halkları için kazanç sıralamaları;

Dünya halklarının elde edeceği kazançlar için en önemli etkinin iyi niyetli yöneticiler olması sebebiyle ilk dört sırada yöneticilerin iyi niyetli olduğu durumlar, son dört sırada ise yöneticilerin kötü niyetli olduğu durumlar yer alacaktır.

a. İyi niyetli yöneticilerin tek yönetimli dünyayı tercih ettiği ve halkların da tüm toplum için çalıştıkları durumda en yüksek kazancın gerçekleşeceği düşünülmüştür. Çünkü halklar için en önemli şey, yöneticilerin halkların çıkarını düşünen iyi niyetli kişiler olmasıdır. Ayrıca tek bir yönetim sonucu, ülkeler arasındaki savaşların ve rekabetin son bulması ile tüm halklar tek bir toplumun çıkarı için çabalama konusunda daha istekli olacaktır. Ülkeler arasındaki toprak, doğal kaynak vb. her türlü çıkar çatışmasından nemalanan kişi ya da kuruluşlar veyahut da devletler devre dışında kalacakları için de halkların kazancı en yükseğe ulaşabilecektir.

b. Yöneticiler iyi niyetli iken, çok uluslu yönetimde halkların dünya çıkarı için çalıştığı durum ikinci en iyi durum olarak varsayılmıştır. Bir önceki durumda bahsi geçen sebeplerden ötürü, tek yönetimli dünyadan sonra çok yönetimli dünya ikinci sırada yer almaktadır.

d. Çok uluslu yönetim düzeninde yöneticiler iyi niyetli iken halkların kendi çıkarı için çalıştıkları durumdur. İyi niyetli yöneticilerin olduğu bir dünyada halkların kendi çıkarı için çalışması, halkların toplum çıkarı için çalışmasından elde edeceği kazancı düşürecektir.

c. Tek yönetimli sistemde yöneticiler iyi niyetli iken halkların kendi çıkarı için çalıştıkları durumdur. Halkların kendi çıkarı için çalışması, tek yönetimli

sistemde çok uluslu yönetim sistemine göre daha az getiri sağlar diye düşünülmüştür. Çünkü yalnızca kendi çıkarı için çalışan insanlar, çok uluslu ve çok yönetimli bir dünyada kazanç elde edecek daha fazla şeye sahiptir.

g. Yöneticiler kötü niyetli iken, tek yönetimli dünyada halkların kendi çıkarı için çalıştığı durum kazancıdır. Kötü niyetli yöneticilerin olduğu bir dünyada halklar kendi çıkarı için çalışmak zorundadır. Çünkü kötü niyetli yöneticiler varken toplum çıkarı için çabalamak halkların kendi kazançlarını düşürür.

h. Yöneticiler kötü niyetli iken, çok uluslu yönetimin var olduğu dünyada halkların kendi çıkarı için çalıştığı durumdur. Çok uluslu sistemde kendi çıkarı için çalışmak, tek yönetimde kendi çıkarı için çalışmaktan daha düşük kazanç getirecektir.

f. Yöneticiler kötü niyetli iken çok uluslu yönetimin var olduğu dünyada halkların toplum çıkarı için çalıştığı durumdur. Halkların yöneticiler kötü niyetli iken toplum çıkarı yerine kendi çıkarı için çalışması kazancıyı yükseltir. Ayrıca bu koşullar altında çok uluslu yönetimde olmak, tek yönetimli bir dünyaya göre halklar için daha avantajlı bir durumdur.

e. Kötü niyetli yöneticilerle tek yönetimli bir dünyada halkların kendi çıkarı için çalışması durumdur. Kazancı en düşük durum bu durumdur.

Sonuç olarak;

$a > b > d > c > g > h > f > e$ olacak şekilde kazanç ataması yapılmıştır.

Dünya yöneticileri için kazanç sıralamaları:

Yöneticiler için kazanç sıralamaları iyi niyetli yöneticiler için ve kötü niyetli yöneticiler için olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

1. Kısım: Kötü niyetli yöneticiler

r. Çok uluslu yönetim düzenini seçtiğinde ve halkların toplum çıkarı için çalıştığı durumda kötü niyetli yöneticiler en yüksek kazancı elde edecektir. Yöneticilerin niyeti kötü olduğu için halkların kendi çıkarı yerine toplum çıkarı için çalışması ve tek yönetim yerine çok uluslu yönetimlerde kaoslardan faydalanması yöneticilerin en kazançlı olacağı durumdur.

p. Tek yönetimli dünya düzeninde halkların tüm toplum çıkarı için çalıştığı durumda kötü niyetli yöneticilerin kazanç elde ettiği durumdur. Halklar toplum çıkarı için çalışırken kötü niyetli yöneticilerin kazançları, tek yönetimli dünya düzeninde çok uluslu yönetim düzenine göre daha düşük olacaktır.

t. Çok uluslu yönetim düzenini seçtiğinde ve halkların kendi çıkarı için çalıştığı durumda kötü niyetli yöneticilerin kazanç elde edeceği durumdur. Kötü niyetli yöneticiler için çok uluslu yönetim düzeninin tek yönetimli bir dünyadan daha kazançlı olduğu düşünülmektedir.

s. Tek yönetimli dünya düzeninde halkların kendi çıkarı için çalıştığı durumda kötü niyetli yöneticilerin kazanç elde ettiği durumdur. Halkların toplum çıkarı yerine kendi çıkarı için çalışması kötü niyetli yöneticilerin kazancını düşürecektir.

Sonuç olarak kötü niyetli yöneticiler için sıralama;

$r > p > t > s$ şeklinde olacaktır.

2. Kısım: İyi niyetli yöneticiler

k > m durumu: İyi niyetli yöneticiler için tek dünya yönetimindeki halkların tüm toplum çıkarı için çalıştığındaki kazanç, tek dünya yönetimindeki halkların kendi çıkarı için çalıştığındaki kazancından yüksektir. Çünkü iyi niyet sahibi yöneticiler tüm toplum çıkarını gözetmeye halihazırda razıdır ve halkların tüm toplum çıkarı için çalışması kendileri için de kazançlı olacaktır.

l > n durumu: İyi niyetli yöneticiler için çok uluslu yönetimde halkların toplum çıkarı için çalışması aynı yönetimdeki halkların kendi çıkarı için çalışmasından daha kazançlıdır. Çünkü iyi niyet sahibi yönetici daima toplum çıkarını gözetecektir.

k > l durumu: Halkların toplum çıkarı için çalıştığı durumlar için: İyi niyetli yöneticiler tek yönetimli bir dünyada, çok uluslu yönetimdeki dünyadan daha kazançlı olacaklardır.

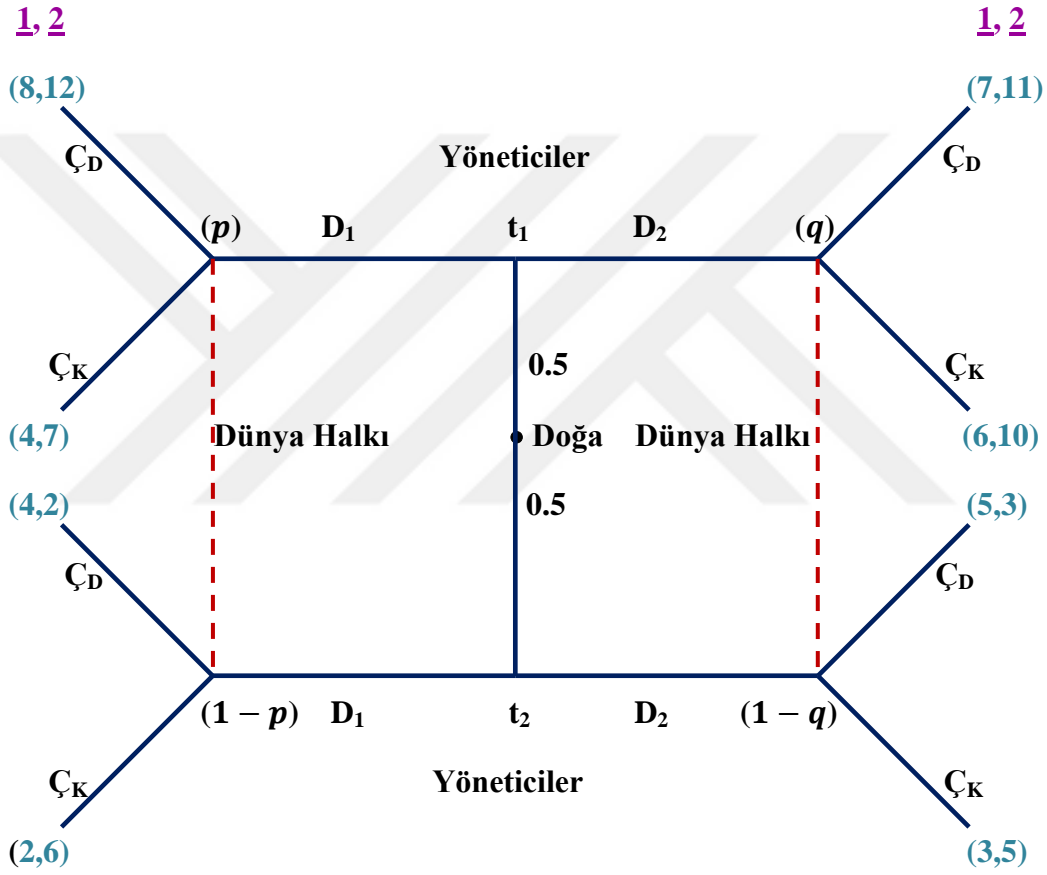
n > m durumu: Halkların kendi çıkarları için çalıştığı durumlar için: İyi niyetli yöneticilerin ve çok uluslu yönetimin olduğu bir dünyadaki yöneticilerin

kazancı, iyi niyetli yönetici ve tek yönetimin olduğu bir dünyadaki yöneticilerin kazancından yüksek olacaktır.

Sonuç olarak iyi niyetli yöneticiler için sıralama;

$k > l > n > m$ şeklinde olacaktır⁸⁸.

Bu koşullar altında atanan sayılarla oluşturulmuş oyunun diyagramı Şekil 4.2.2'deki gibidir.

Şekil 4.1.2.2

2. oyuncu olan *dünya halkları*, 1. oyuncu olan *devlet yöneticilerinin*, t_1 (*Toplum çıkarını düşünen iyi niyetli yönetici*) ya da t_2 (*Kendi çıkarını düşünen kötü niyetli yönetici*) olup olmadığını bilmediği için bu oyunda *dünya halkları* için bilgi eksikliği mevcuttur. *Devlet yöneticilerinin*, *toplum çıkarını düşünen iyi niyetli yönetici* ya da *kendi çıkarını düşünen kötü niyetli yönetici* olması durumuna göre de

⁸⁸ Dünya halkları ve yöneticileri için oluşturulan kazanç sıralamaları, bu çalışmada varsayım üzerine kurulmuştur. İlerleyen çalışmalarda anket vb. destek çalışmaları ile kazanç sıralamalarına daha sağlam dayanak oluşturulması hedeflenmektedir.

dünya halklarının, dünya geleceğinin daha iyi olacağına inanıp tüm dünya toplumu çıkarı için çalışmak ya da dünya geleceğinin daha kötü olacağına inanıp kendi çıkarı için çalışmak tercihlerini seçme ihtimali değişeceği için aslında *dünya yöneticileri* için de bilgi eksikliği vardır.

İhtimaller şöyle değerlendirilecektir. Oyun ya t_1 ya da t_2 tarafından oynanmaktadır. Yani yöneticiler ya iyi niyetlidir ya da kötü niyetlidir.

- 1. oyuncu t_1 ise D_1 ve t_2 ise D_1
- 1. oyuncu t_1 ise D_2 ve t_2 ise D_2
- 1. oyuncu t_1 ise D_1 ve t_2 ise D_2
- 1. oyuncu t_1 ise D_2 ve t_2 ise D_1

İhtimallerinin oynanıp oynanmama durumlarının mevcut olup olmadığı incelenecektir.

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

İlk hamleyi yapacak oyuncu *devlet yöneticileridir*. *Dünya halkları, devlet yöneticilerinin tipi iyi niyetli de olsa kötü niyetli de olsa her iki tipte de tek dünya yönetim düzenini* seçeceğini bilmektedir fakat *dünya halkları yöneticilerin iyi niyetli mi yoksa kötü niyetli mi olduğunu* bilmemektedir. Bu durumda dünya halkları yöneticilerin tipi için bilinen olasılık dağılımını dikkate alacaktır. Dünya yöneticilerin yarısının iyi diğer yarısının da kötü niyet sahibi olduğu sonucuna varılarak yöneticilerin tipleri için % 50-50 olasılık dağılımı yapılmıştı. Bu durumda tüm dünya yöneticilerin anlaşması ile tek yönetim düzenine geçmesi hamlesi sonucu, dünya halklarının beklenen getirisi şöyle hesaplanmaktadır:

$$p = 0.5, (1 - p) = 0.5$$

$(0.5) \times 12 + (0.5) \times 2 \rightarrow$ *Halkların dünya geleceğinin daha iyi olacağına inanıp tüm dünya toplumu çıkarı için çalışması* hamlesini yapmasının getirisidir.

$(0.5) \times 7 + (0.5) \times 6 \rightarrow$ *Halkların dünya geleceğinin daha kötü olacağına inanıp kendi çıkarı için çalışması* hamlesinin getirisi = 7

- Tek dünya yönetim düzeni-Tek dünya yönetim düzeni durumunda halkların *tüm dünya toplumu çıkarı için çalışma* hamlesinin getirisi = 7
- Tek dünya yönetim düzeni-Tek dünya yönetim düzeni durumunda halkların *kendi çıkarı için çalışma* hamlesinin getirisi = 6,5

Demek ki tek dünya yönetim düzeni-tek dünya yönetim düzeni durumunda *tüm dünya toplumu çıkarı için çalışma* hamlesini yapmak daha kazançlıdır. Yöneticiler, tek dünya yönetim düzeni hamlesini gerçekleştirdiğinde, halkların kesin olarak *tüm dünya toplumu çıkarı için çalışma* hamlesini yapacağını bilmektedir. Bu seçimlerin sonucunda yöneticiler iyi niyetli ise dünya halkları 12, yöneticiler de 8 kazanacak; yöneticiler kötü niyetli ise dünya halkları 2, yöneticiler de 4 kazanacaktır. Peki yöneticilerin iyi niyetli ya da kötü niyetli iken *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini tercih etmesiyle kazancı daha fazla olabilir miydi?

İyi niyetli yönetici için;

Yöneticiler iyi niyetli ise ve *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini tercih ederse bu durumda *tüm dünya toplumu çıkarı için çalışma* hamlesini seçmiş olan dünya halkları 11, yöneticiler ise 7 kazanç elde edecektir. Yöneticiler, tek dünya yönetim düzenini oynadığında ise kazancı 8 idi. Üstelik dünya halkları hangi hamleyi yaparsa yapsın yöneticiler ya 7 ya da 6 kazanç elde edecektir. Bu durumda, yöneticilerin ilk durumdaki kazancı her halükarda daha yüksek olduğu için yöneticileri *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini oynamaya iten bir sebep yoktur. İyi niyetli yöneticiler için denge vardır. İyi niyetli yöneticiler hiçbir zaman *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini tercih etmezler.

Kötü niyetli yönetici için;

Yöneticiler kötü niyetli ise ve *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini tercih ederse bu durumda dünya halkları için

yönetici tipi ifşa olur. Şöyle ki: İyi niyetli yöneticilerin hiçbir zaman *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini tercih etmeyeceği sonucuna ulaşılmıştı. Öyleyse dünya halkları, *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesi yapıldığında, bu hamlenin ancak kötü niyetli yöneticiler tarafından yapıldığı sonucuna ulaşır. Böylece bilgi sahibi olan dünya halkları kötü niyetli yöneticilerin *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesine *kendi çıkarı için çalışma hamlesini* tercih ederek karşılık verirler. Böylece kötü niyetli yöneticiler 3 kazanırlar. Kötü niyetli yöneticilerin ilk durumdaki kazancı (4) daha yüksek olduğundan, kötü niyetli yöneticileri *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme* hamlesini yapmaya iten bir sebep yoktur. Kötü niyetli yöneticiler için denge vardır. $[(D_1, D_1), (Ç_K, Ç_D); p = 0,5, q = 0,5]$.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi) durumu için denge vardır. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge sağlanmaktadır.

 $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

Yöneticilerin D_2 hamlesini yaptığı durumda halklar, yöneticilerin t_1 'demi yoksa t_2 'demi olduğunu bilmeyeceğinden halklar için hakim dengenin hesaplanması gerekmektedir.

$$q = 0.5, (1 - q) = 0.5$$

$$(0.5) \times 11 + (0.5) \times 3 = Ç_D \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

$$(0.5) \times 10 + (0.5) \times 5 = Ç_K \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

- $D_2 - D_2$ durumunda halkların $Ç_D$ hamlesinin getirisi = 7
- $D_2 - D_2$ durumunda halkların $Ç_K$ hamlesinin getirisi = 7,5

Demek ki $D_2 - D_2$ durumunda halklar için Ç_K hamlesini yapmak kazançlıdır. Yöneticiler D_2 hamlesini yaptığında halkların Ç_K hamlesini yapacağını bilmektedir. Böyle bir seçim sonucunda yöneticiler t_1 iken, yöneticilerin kazancı 6 ve halkların kazancı 10 olacak; yöneticiler t_2 iken, yöneticilerin kazancı 3 ve halkların kazancı 5 olacaktır. Peki yöneticiler t_1 ve t_2 'de D_1 hamlesini yapsa kazancı daha fazla olabilir miydi?

t_1 için;

Bu durumda yöneticiler t_1 'de D_1 hamlesini yaptığında halklar Ç_K hamlesini yaparsa yöneticiler 4 kazanç elde edecektir. Eğer ki halklar Ç_K hamlesi yerine Ç_D hamlesini yapmayı tercih edecek olursa, yöneticilerin kazancı 8 olacak ve ilk durumdaki kazancından (6) fazla olacaktır. Bu durumda yöneticiler t_1 iken D_2 hamlesinin denge olabilmesi için, yöneticilerin halkların kesinlikle Ç_K hamlesini oynayacağından emin olması gerekmektedir. Halklar için hangi durumda Ç_K hamlesi getirisinin Ç_D hamlesinin getirisinden büyük olduğunu bulmak gerekmektedir. Yani:

$EU(\text{Ç}_K) = p \times 7 + (1 - p) \times 6 = 6 + p \longrightarrow$ kendi çıkarı için oynamanın getirisi

$EU(\text{Ç}_D) = p \times 12 + (1 - p) \times 2 = 2 + 10p \longrightarrow$ toplum çıkarı için oynamanın getirisi

$$6 + p > 2 + 10p \Rightarrow 4 > 9p$$

$$\Rightarrow 4/9 > p$$

p 'nin $4/9$ 'dan küçük olduğu durumda t_1 için denge vardır.

t_2 için;

Bu durumda yöneticiler t_2 'de D_1 hamlesini yaptığında halklar Ç_K hamlesini yaparsa yöneticilerin kazancı 2 olacaktır. Fakat halklar Ç_K hamlesi yerine Ç_D hamlesini yaparsa bu durumda yöneticilerin kazancı 4 olacaktır. Bu durum yöneticilerin ilk durumdaki kazancından (İlk durumdaki kazancı 3 idi) yüksek olduğu için, yöneticiler halkların D_1 hamlesine Ç_K hamlesi ile cevap vereceğinden emin olmalı ki yöneticiler t_2 iken D_2 hamlesinde kalsın ve denge korunsun. Bunun için halkların kazançlarına bakılacak olursa t_1 için yapılan hesaplamaların aynısının

t_2 için de geçerli olduğu görülecektir. Öyleyse p 'nin $4/9$ 'dan küçük olduğu durumda t_2 için denge vardır. $[(D_2, D_2), (Ç_K, Ç_D); q = 0, 5, p < 4/9]$.

Sonuçta $p < 4/9$ iken $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge vardır. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin $p < 4/9$ iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge sağlanmaktadır.

 $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

Bu durumda halklar, D_1 hamlesini yaptığında yöneticilerin t_1 'de, D_2 hamle yaptığında ise yöneticilerin t_2 'de olduğunu bilmektedir. Bu durumda yöneticilerin p ya da q olma olasılıklarına göre düşünce geliştirilmesi gerekmektedir.

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ iken $p = 1$ ve $q = 0$ 'dır.

t_1 için;

Yöneticiler D_1 hamlesini yaptığında halklar yöneticilerin t_1 'de olduğunu bilir ve 12 kazanacağı için $Ç_D$ hamlesini yapar ve böylece yöneticiler de 8 kazanır. Halklar $Ç_K$ hamlesini yaptığında 7 kazanacağı için kesinlikle $Ç_D$ hamlesini yapacaktır. Böylece halkların kazancı 12, yöneticilerin ise kazancı 8 olur.

t_2 için;

Yöneticiler D_2 hamlesini yaptığında halklar yöneticilerin t_2 olduğunu bilir ve 5 kazanacağı için $Ç_K$ hamlesini yapar. Halklar $Ç_D$ hamlesini yaptığında 3 kazanacağı için kesinlikle $Ç_K$ hamlesini yapacaktır. Böylece halkların kazancı 5, yöneticilerin ise kazancı 3 olur.

Peki yöneticileri t_1 iken D_1 hamlesinin yerine D_2 hamlesini yapmaya itecek daha yüksek kazanç olasılığı mevcut olabilir mi? Eğer yöneticiler t_1 'de D_2 hamlesini yaparsa bu durumda halklar yöneticileri t_2 zannedeceği için $Ç_K$ hamlesini yapacaktır. Oysaki yöneticiler t_1 'de D_2 hamlesini yapmıştır. Böylece yöneticilerin kazancı 6 olacaktır. İlk durumdaki kazancı (8), ikinci durumdaki kazancından (6) daha yüksek olduğu için yöneticiler t_1 için D_2 hamlesini gerçekleştirmeyecektir. t_1 için denge vardır.

Peki yöneticileri t_2 iken D_2 hamlesi yerine D_1 hamlesini yapmaya itecek daha yüksek kazanç olasılığı mevcut olabilir mi? Eğer yöneticiler t_2 'de D_1 hamlesini yaparsa, halklar yöneticileri t_1 zannedeceği için Ç_D hamlesini yapacaktır. Oysaki yöneticiler t_2 'de D_1 hamlesini yapmıştır. Böylece yöneticilerin kazancı 4 olacaktır. Bu durum, yöneticilerin ilk durumdaki kazancından daha fazla olduğu için, yöneticiler t_2 için D_2 hamlesini değil, D_1 hamlesini gerçekleştirmek isteyecektir. t_2 için denge yoktur.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

 $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

Bu durumda halklar, yöneticilerin D_2 hamlesini yaptığında t_1 'de, D_1 hamlesini yaptığında ise t_2 'de olduğunu bilmektedir. Bu durumda yöneticilerin p ya da q olma olasılıklarına göre düşünce geliştirilmesi gerekmektedir.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ iken $p = 0$ ve $q = 1$ 'dir.

t_1 için;

Yöneticiler D_2 hamlesini yaptığında, halklar yöneticilerin t_1 olduğunu bilir ve halkların en yüksek kazanç elde edeceği hamle olan Ç_D hamlesini yapar. Böylece yöneticiler 7 ve halklar 11 kazanç elde eder.

t_2 için;

Yöneticiler D_1 hamlesini yaptığında, halklar yöneticilerin t_2 olduğunu bilir ve halkların en yüksek kazanç elde edeceği hamle olan Ç_K hamlesini yapar. Böylece yöneticiler 2 ve halklar 6 kazanç elde eder.

Peki yöneticileri t_1 iken D_2 hamlesi yerine D_1 hamlesini yapmaya itecek daha yüksek kazanç olasılığı mevcut olabilir mi? Eğer yöneticiler t_1 'de D_1 hamlesini yaparsa, halklar yöneticileri t_2 zannedeceği için Ç_K hamlesini yapacaktır. Oysaki

yöneticiler t_1 'de D_1 hamlesini yapmıştır. Böylece yöneticilerin kazancı 4 olacaktır. İlk durumdaki kazancı (7) şimdiki kazancından (4) daha yüksek olduğu için yöneticileri D_1 hamlesini gerçekleştirmeye itecek sebep yoktur. t_1 için denge vardır.

Peki yöneticileri t_2 iken D_1 hamlesi yerine D_2 hamlesini yapmaya itecek daha yüksek kazanç olasılığı mevcut olabilir mi? Eğer yöneticiler t_2 'de D_2 hamlesini yaparsa, halklar yöneticileri t_1 zannedeceği için C_D hamlesini yapacaktır. Oysaki yöneticiler t_2 'de D_2 hamlesini yapmıştır. Böylece yöneticilerin kazancı 5 olacaktır. Bu durum, yöneticilerin ilk durumdaki kazancından daha fazla olduğu için, yöneticiler t_2 için D_1 hamlesini değil, D_2 hamlesini gerçekleştirmek isteyecektir. t_2 için denge yoktur.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

Denge durumları özetlenirse;

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge vardır.

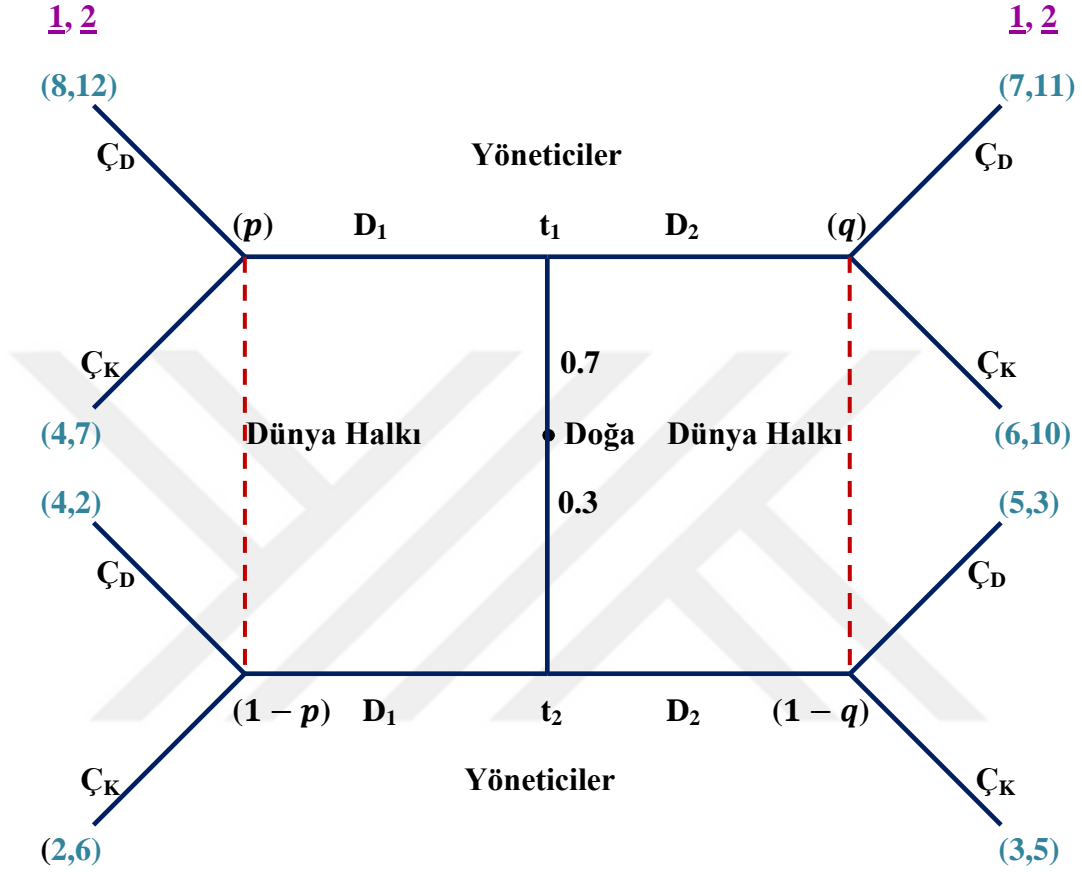
$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge vardır.

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge yoktur.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge yoktur.

Sonuç olarak, iyi niyetli yöneticilerin %50 ve kötü niyetli yöneticilerin %50 olduğu durumda, yöneticilerin tipi ne olursa olsun ***anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim ile yönetilmesi düzenine geçme (D_1)*** seçeneği tercih edildiğinde denge vardır. Yöneticilerin tipi ne olursa olsun ***anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme (D_2)*** seçeneği tercih edildiğinde de denge vardır.

4.1.3. Dünyadaki İyi Niyetli Yöneticilerin %70 ve Kötü Niyetli Yöneticilerin %30 Olduğu Durum

Şekil 4.1.3.1

✚ $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

Yöneticilerin D_1 hamlesini yaptığı durumda halklar, yöneticilerin t_1 'demi yoksa t_2 'demi olduğunu bilmeyeceğinden halklar için hakim dengenin hesaplanması gerekmektedir.

$$p = 0.7, (1 - p) = 0.3$$

$$(0.7) \times 12 + (0.3) \times 2 \rightarrow \check{C}_D \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

$$(0.7) \times 7 + (0.3) \times 6 \rightarrow \check{C}_K \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

- $D_1 - D_1$ durumunda halkların \mathcal{C}_D hamlesinin getirisi =9
- $D_1 - D_1$ durumunda halkların \mathcal{C}_K hamlesinin getirisi = 6,7

Demek ki tek $D_1 - D_1$ durumunda \mathcal{C}_D hamlesini yapmak daha kazançlıdır. Yöneticiler, D_1 hamlesini gerçekleştirdiğinde, halkların \mathcal{C}_D hamlesini yapacağını bilmektedir. Bu seçimlerin sonucunda yöneticiler t_1 iken, halkların kazancı 12 ve yöneticilerin kazancı 8 olacak; yöneticiler t_2 iken, halkların kazancı 2 ve yöneticilerin kazancı da 4 olacaktır. Peki yöneticilerin t_1 ya da t_2 iken D_2 hamlesini tercih etmesiyle kazancı daha fazla olabilir miydi?

t_1 için;

Yöneticiler t_1 iken D_2 hamlesini tercih ettiğinde halklar \mathcal{C}_D hamlesini seçerse dünya halkları 11, yöneticiler ise 7 kazanç elde edeceklerdir. Halklar \mathcal{C}_K hamlesini seçerse yöneticilerin kazancı 6 olacaktır. Yöneticiler, D_1 oynadığında ise kazancı 8 idi. Bu durumda D_2 hamlesini oynamaya iten bir sebep yoktur. Yöneticiler t_1 iken D_2 hamlesini tercih etmezler. t_1 için denge vardır.

t_2 için;

Yöneticiler t_2 ise ve D_2 hamlesini tercih ettiğinde halklar \mathcal{C}_D hamlesini seçerse dünya halkları 3, yöneticiler ise 5 kazanç elde edecektir. Yöneticiler için bu durumdaki kazanç ilk duruma göre daha yüksektir (İlk durumdaki kazancı 4 idi). Yani bu durumda yöneticiler için D_2 hamlesini yapma arzusu olacaktır. Eğer yöneticiler D_2 hamlesini yaptığında halklar \mathcal{C}_K hamlesini tercih ederse yöneticilerin kazancı ilk durumdan daha düşük olan 3' e inecektir. Öyleyse yöneticiler halkların kesin \mathcal{C}_K hamlesini tercih edeceğinden emin olmalı ki yöneticiler D_2 hamlesini seçmesin ve D_1 bir denge olsun. Halkların kazançları incelenirse:

$EU(\mathcal{C}_K) = q \times 10 + (1 - q) \times 5 = 5 + 5q \longrightarrow$ kendi çıkarı için oynamanın getirisi

$EU(\mathcal{C}_D) = q \times 11 + (1 - q) \times 3 = 3 + 8q \longrightarrow$ toplum çıkarı için oynamanın getirisi

$$5 + 5q > 3 + 8q \Rightarrow 2 > 3q$$

$$\Rightarrow 2/3 > q$$

q'nun 2/3' ten küçük olduğu durumda t_2 için denge vardır. $[(D_1, D_1), (C_K, C_D)]$; $p = 0,7, q < 2/3$.

Sonuçta $q < 2/3$ iken $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi) durumu için denge vardır. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin $q < 2/3$ iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge sağlanmaktadır.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

Yöneticilerin D_2 hamlesini yaptığı durumda halklar, yöneticilerin t_1 'de mi yoksa t_2 'de mi olduğunu bilmeyeceğinden halklar için hakim dengenin hesaplanması gerekmektedir.

$$q = 0.7, (1 - q) = 0.3$$

$$(0.7) \times 11 + (0.3) \times 3 = C_D \text{ hamlesini yapmanın getirisi.}$$

$$(0.7) \times 10 + (0.3) \times 5 = C_K \text{ hamlesini yapmanın getirisi.}$$

- $D_2 - D_2$ durumunda halkların C_D hamlesinin getirisi = 8,6
- $D_2 - D_2$ durumunda halkların C_K hamlesinin getirisi = 8,5

Demek ki $D_2 - D_2$ durumunda halklar için C_D hamlesini yapmak kazançlıdır. Yöneticiler D_2 hamlesini yaptığında halkların kesin C_D hamlesini yapacağını bilmektedir. Böyle bir seçim sonucunda yöneticiler t_1 iken, yöneticilerin kazancı 7 ve halkların kazancı 11 olacak; yöneticiler t_2 iken, yöneticilerin kazancı 5 ve halkların kazancı 3 olacaktır. Peki yöneticiler t_1 ve t_2 'de D_1 hamlesini yapsa kazancı daha fazla olabilir miydi?

t_1 için;

Bu durumda yöneticiler t_1 'de D_1 hamlesini yaptığında halklar C_D hamlesini yaparsa yöneticiler 8 kazanç elde edecektir. Yöneticilerin ilk durumdaki kazancı 7 olduğundan, yöneticileri D_1 hamlesini yapmaya itecek sebep vardır. Eğer halklar C_K

hamlesini yaparsa yöneticilerin kazancı ilk durumdaki kazancından daha düşük olan 4'e düşecektir . Öyleyse yöneticiler halkların kesin Ç_K hamlesini tercih edeceğinden emin olmalı ki yöneticiler D_1 hamlesini tercih etmesin ve D_2 bir denge olsun. Halkların kazançları incelenirse:

$EU(\text{Ç}_K) = p \times 7 + (1 - p) \times 6 = 6 + p \longrightarrow$ kendi çıkarı için oynamanın getirisi

$EU(\text{Ç}_D) = q \times 12 + (1 - q) \times 2 = 2 + 10q \longrightarrow$ toplum çıkarı için oynamanın getirisi

$$6 + p > 2 + 10q \Rightarrow 4 > 9q$$

$$\Rightarrow 4/9 > q$$

Yani q 'nin $4/9$ 'dan küçük olduğu durumda t_1 için denge vardır.

t_2 için;

Bu durumda yöneticiler t_2 'de D_1 hamlesini yaptığında halklar Ç_D hamlesini yaparsa yöneticilerin kazancı 4 olacaktır. Halklar Ç_K hamlesini yaparsa da yöneticilerin kazancı 2 olacaktır Yöneticilerin ilk durumdaki kazancı (5), halkların D_1 hamlesine verdiği tüm karşılıklardan (4 ya da 2) daha yüksek olduğu için yöneticileri t_2 'de D_1 hamlesini oynamaya itecek bir sebep yoktur. t_2 için denge vardır.

Yöneticilerin t_2 'de D_1 hamlesini tercih etmeyeceği anlaşıldığı için, aslında Yöneticilerin t_1 'de iken yöneticilerin tipi dünya halkları için ifşa olmaktadır. Yani dünya halkları, yöneticilerin t_2 'de D_1 hamlesini tercih etmeyeceğini bildiği için karşılaştıkları D_1 hamlesinin ancak yöneticiler t_1 'de iken gerçekleştirildiği sonucuna varırlar. Yöneticiler t_1 'de iken D_2 yerine D_1 hamlesini seçerlerse bu durumda bilgi sahibi olan dünya halkları Ç_D hamlesini seçerler. Bu seçim sonucunda ise yöneticilerin kazancı (8), ilk durumdaki kazancından (7) daha yüksek olacağından yöneticiler t_1 iken D_2 yerine D_1 hamlesini seçerler. t_1 için denge yoktur.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge yoktur. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

✚ $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

%50-50 durumu ile aynı sonuç elde edilecektir.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

✚ $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

%50-50 durumu ile aynı sonuç elde edilecektir.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

Denge durumları özetlenirse;

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge vardır.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge yoktur.

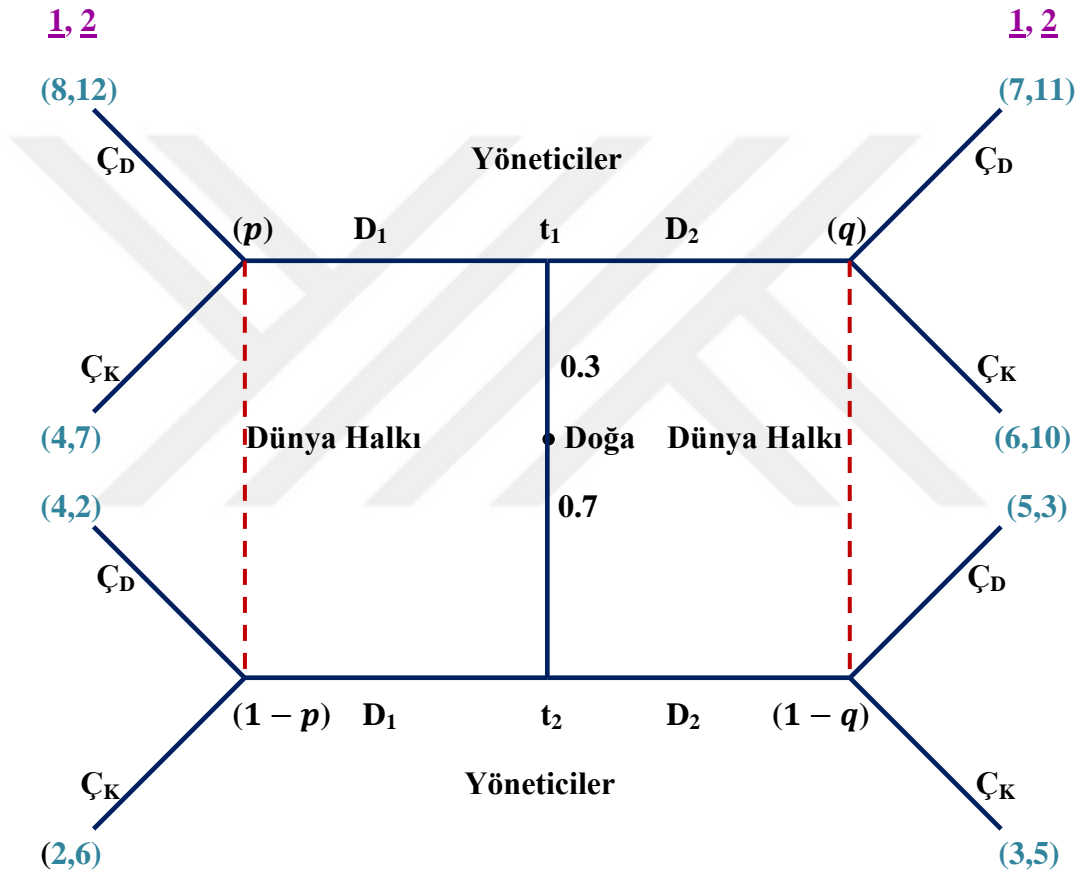
$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge yoktur.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge yoktur.

Sonuç olarak, iyi niyetli yöneticilerin %70 ve kötü niyetli yöneticilerin %30 olduğu durumda, yöneticilerin tipi ne olursa olsun *anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim ile yönetilmesi düzenine geçme (D_1)* seçeneği tercih edildiğinde denge

vardır. Yöneticilerin tipi ne olursa olsun *anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme (D₂) seçeneği* tercih edildiğinde de denge vardır.

4.1.4. Dünyadaki İyi Yöneticilerin %30 ve Kötü Yöneticilerin %70 Olduğu Durum

Şekil 4.1.4.1

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapılması ile dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

Yöneticilerin D_1 hamlesini yaptığı durumda halklar, yöneticilerin t_1 'demi yoksa t_2 'demi olduğunu bilmeyeceğinden halklar için hakim dengenin hesaplanması gerekmektedir.

$$p = 0.3, (1 - p) = 0.7$$

$$(0.3) \times 12 + (0.7) \times 2 \rightarrow \text{Ç}_D \text{ hamlesini yapmanın getirisidir..}$$

$$(0.3) \times 7 + (0.7) \times 6 \rightarrow \text{Ç}_K \text{ hamlesini yapmanın getirisidir..}$$

- $D_1 - D_1$ durumunda halkların Ç_D hamlesinin getirisi = 5
- $D_1 - D_1$ durumunda halkların Ç_K hamlesinin getirisi = 6,3

Demek ki $D_1 - D_1$ durumunda Ç_K hamlesini yapmak daha kazançlıdır. Yöneticiler, D_1 hamlesini gerçekleştirdiğinde, halkların Ç_K hamlesini yapacağını bilmektedir. Bu seçimlerin sonucunda yöneticiler t_1 ise dünya halkları 7, yöneticiler de 4 kazanacak; yöneticiler t_2 ise dünya halkları 6, yöneticiler de 2 kazanacaktır. Peki yöneticilerin t_1 ya da t_2 iken D_2 hamlesini tercih etmesiyle kazancı daha fazla olabilir miydi?

t_1 için;

Yöneticiler t_1 iken D_2 hamlesini tercih ettiğinde halklar Ç_K hamlesini seçerse dünya halkları 10, yöneticiler ise 6 kazanç elde edecektir. Dünya halkları Ç_D hamlesini seçerse bu durumda yöneticilerin kazancı 7 olacaktır. Yöneticiler, D_1 oynadığında ise kazancı 4 idi. Bu durumda yöneticileri D_2 hamlesini oynamaya iten bir sebep vardır. Dünya halkları ne hamle yaparsa yapsın yöneticiler D_2 hamlesini oynadığında D_1 hamlesine göre daima daha kazançlı olacaktır (6 ya da 8 kazanacaktır). Bu yüzden t_1 için denge yoktur.

t_2 için;

Yöneticiler t_2 iken D_2 hamlesini tercih ettiğinde dünya halkları Ç_K hamlesini seçerse dünya halkları 5, yöneticiler ise 3 kazanç elde edecektir. Dünya halkları Ç_D hamlesini seçerse bu durumda yöneticilerin kazancı 5 olacaktır. Yöneticiler, D_1 oynadığında ise kazancı 2 idi. Yani bu durumda yöneticiler için D_2 hamlesini yapma arzusu olacaktır. Dünya halkları hangi hamleyi seçecek olursa olsun D_2 hamlesi yöneticiler için daima daha kazançlıdır (5 ya da 3 kazanacaktır). Bu yüzden t_2 için denge yoktur.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma

yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi) durumu için denge yoktur. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

✚ $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

Yöneticilerin D_2 hamlesini yaptığı durumda halklar, yöneticilerin t_1 'de mi yoksa t_2 'de mi olduğunu bilmeyeceğinden halklar için hakim dengenin hesaplanması gerekmektedir.

$$q = 0.3, (1 - q) = 0.7$$

$$(0.3) \times 11 + (0.7) \times 3 = \mathcal{C}_D \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

$$(0.3) \times 10 + (0.7) \times 5 = \mathcal{C}_K \text{ hamlesini yapmanın getirisidir.}$$

- $D_2 - D_2$ durumunda halkların \mathcal{C}_D hamlesinin getirisi = 5,4
- $D_2 - D_2$ durumunda halkların \mathcal{C}_K hamlesinin getirisi = 6,5

Demek ki $D_2 - D_2$ durumunda halklar için \mathcal{C}_K hamlesini yapmak kazançlıdır. Yöneticiler D_2 hamlesini yaptığıında halkların \mathcal{C}_K hamlesini yapacağını bilmektedir. Böyle bir seçim sonucunda yöneticiler t_1 iken, yöneticilerin kazancı 6 ve halkların kazancı 10 olacak; yöneticiler t_2 iken, yöneticilerin kazancı 3 ve halkların kazancı 5 olacaktır. Peki yöneticiler t_1 ve t_2 'de D_1 hamlesini yapsa kazancı daha fazla olabilir miydi?

t_1 için;

Bu durumda yöneticiler t_1 'de D_1 hamlesini yaptığıında halklar \mathcal{C}_K hamlesini yaparsa yöneticiler 4 kazanç elde edecektir. Eğer ki halklar \mathcal{C}_K hamlesi yerine \mathcal{C}_D hamlesini yapmayı tercih edecek olursa, yöneticilerin kazancı 8 olacak ve ilk durumdaki kazancından (6) fazla olacaktır. Bu durumda yöneticiler t_1 iken D_2 hamlesinin denge olabilmesi için, yöneticilerin halkların kesinlikle \mathcal{C}_K hamlesini oynayacağından emin olması gerekmektedir. Halklar için hangi durumda \mathcal{C}_K hamlesi getirisinin \mathcal{C}_D hamlesinin getirisinden büyük olduğunu bulmak gerekmektedir. Yani:

$EU(\text{Ç}_K) = p \times 7 + (1 - p) \times 6 = 6 + p \longrightarrow$ kendi çıkarı için oynamanın getirisi

$EU(\text{Ç}_D) = p \times 12 + (1 - p) \times 2 = 2 + 10p \longrightarrow$ toplum çıkarı için oynamanın getirisi

$$6 + p > 2 + 10p \Rightarrow 4 > 9p$$

$$\Rightarrow 4/9 > p$$

p 'nin $4/9$ 'dan küçük olduğu durumda t_1 için denge vardır.

t_2 için;

Bu durumda yöneticiler t_2 'de D_1 hamlesini yaptığında halklar Ç_K hamlesini yaparsa yöneticilerin kazancı 2 olacaktır. Fakat halklar Ç_K hamlesi yerine Ç_D hamlesini yaparsa bu durumda yöneticilerin kazancı 4 olacaktır. Bu durum yöneticilerin ilk durumdaki kazancından (İlk durumdaki kazancı 3 idi) yüksek olduğu için, yöneticiler halkların D_1 hamlesine Ç_K hamlesi ile cevap vereceğinden emin olmalı ki yöneticiler t_2 iken D_2 hamlesinde kalsın ve denge korunsun. Bunun için halkların kazançlarına bakılacak olursa t_1 için yapılan hesaplamaların aynısının t_2 için de geçerli olduğu görülecektir. Öyleyse p 'nin $4/9$ 'dan küçük olduğu durumda t_2 için denge vardır. $[(D_2, D_2), (\text{Ç}_K, \text{Ç}_D); q = 0, 3, p < 4/9]$.

Sonuçta $p < 4/9$ iken $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge vardır. İyi niyetli ve kötü niyetli yöneticilerin $p < 4/9$ iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge sağlanmaktadır.

 $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme);

%50-50 durumu ile aynı sonuç elde edilecektir.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

✚ $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ (Yönetici iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme ve Yönetici kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi);

%50-50 durumu ile aynı sonuç elde edilecektir.

Sonuçta $t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ durumu için denge yoktur. Yönetici tipi iyi niyetli iken anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etmesi durumu ve yöneticilerin tipi kötü niyetli iken anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim düzenine geçmesi durumu için denge bulunmamaktadır.

Denge durumları özetlenirse;

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge yoktur.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge vardır.

$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_2$ için denge yoktur.

$t_1 \rightarrow D_2$ ve $t_2 \rightarrow D_1$ için denge yoktur.

Sonuç olarak, iyi niyetli yöneticilerin %30 ve kötü niyetli yöneticilerin %70 olduğu durumda yöneticilerin tipi ne olursa olsun ***anlaşma yaparak dünyanın tek bir yönetim ile yönetilmesi düzenine geçme (D_1)*** seçeneği tercih edildiğinde denge yoktur. Yöneticilerin tipi ne olursa olsun ***anlaşma yapmayarak çok uluslu devlet varlığına devam etme (D_2)*** seçeneği tercih edildiğinde ise denge vardır.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı dünya üzerinde yer alan onlarca ülkenin vatandaşı olan milyarlarca insanın, evrensel bir düzenleyici sistem içerisinde eşit yaşam standartlarına sahip olabilmesi için tek yönetimli bir dünya hükümetinin gerekliliğini anlatmak idi. Aslında dünyadaki her insanın aynı şartlara sahip olabildiği tek bir devlet fikri yeni değil, binlerce yıl önce oluşmaya başlamıştır. Tarım, sanayi ve teknoloji devrimleri ile aslını yitiren insanoğlunun yine özüne dönmesi gerekliliğini anlatan birçok filozofa ise tarihte deli damgası vurulmuş ve bu düşünürler yeteri kadar anlaşılammışlardır. Anlaşılamayan ve hor görülen bu düşünürlerden biri de M.Ö. 412-323 yıllarında yaşamış ve tarihteki ilk dünya vatandaşı olarak kabul edilen İyonlu filozof Diyojen (Diogenes)' dir. Diyojen yaşadığı dönemde devletlere, yasalara ve düzen için var olmuş tüm kurumlara karşı çıkmıştır. Servet ve varlığın erdeme ters düştüğüne inanan Sinoplu Diyojen, büyük bir cesaret ve kararlılık göstererek bir fiçı içinde yaşam sürmeyi başarmıştır.

Yakın tarihe bakıldığında ise ünlü fizikçi Einstein da dünya hükümeti fikri savunucularından biri olmuştu. Onun dünya vatandaşlığı ile ilgili ünlü bir sözü de şöyledir:

“Yahudi bir aileden geliyorum, İsviçre vatandaşım ancak herhangi bir devlete veya millete bağlı olmayan bir insan evladım⁸⁹.”

Milliyetçilik duygularıyla ve ırkçılıkla devletler arasında çıkan çatışmalar, katliamlar, hakların gasp edilmesi, köleleştirmeler vb. gibi birçok modern işkence, binlerce yıldır insanın insana yaşattığı sıkıntı ve acıların en açık örnekleridir. Çalışmanın başından sonuna kadar tüm insanların eşit şartlarda yaşamaları gerektiğinden ve bunun için farklı devletlerde farklı muamelelere maruz kalındığı için evrensel tek bir yönetimin dünyayı daha refaha götüreceğinden bahsedilmiştir. Çünkü kar sahibi olmaya çalışan araçların ve sermayedarların ortadan kaldırıldığı dünyadaki herkes sahip olduğu bu tek toplum için çalışacak ve böylece aynı yaşam koşullarına sahip olacak olan insanlığın çatışması için gereken bir durum söz konusu olmayacaktır. Fakat böyle bir yönetiminin oluşumunun diktatöryal değil, demokratik

⁸⁹ Düşünbil Portal' da Paul Ratner' ın yazdığı ve Deniz Saldıran'ın çevirdiği “Einstein dünya hükümeti fikrini neden savunmuştu?” adlı yazısından alıntılanmıştır.

olması gerekmektedir. Tek devletli bir yönetimde kıvılcımı ateşlenen en ufak bir diktatörlük esintisi bile dünyanın felaketine sebebiyet verebilir.

Bu düşünceler, oyun teorisinin eksik bilgili dinamik oyun teorisi ile modellenmiş ve üç modelde incelenen oyunda bazı sonuçlara ulaşılmıştır:

-Birinci model oyun iyi niyetli yöneticilerin ve kötü niyetli yöneticilerin oranlarının %50-50 olduğu durumdur.

Tablo Sonuç-1

%50-50 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları

Yönetici Seçimi	Halk Seçimi	Yönetici Kazancı	Halk Kazancı
$t_1 \rightarrow D_1$	ζ_D	8	12
$t_2 \rightarrow D_1$	ζ_D	4	2
$t_1 \rightarrow D_2$	ζ_K	6	10
$t_2 \rightarrow D_2$	ζ_K	3	5

- İyi niyetli ve kötü niyetli yönetici oranlarının eşit olduğu bu oyunda halkların ve yöneticilerin en kazançlı çıktıkları durum tek dünya devleti seçimi yapıldığında ve yöneticiler iyi niyetli iken gerçekleşmektedir.
- Tek dünya devleti seçimi ve yönetici tipi kötü niyetli olduğu durum, halkların kazançlarının en düşük olduğu durumdur.
- Yöneticilerin en düşük kazanç elde ettiği durum ise çok uluslu yönetimlerin seçildiği ve yönetici tipinin kötü niyetli olduğu durumdur.

Bu modelde yöneticilerin kötü niyet sahibi olması ne yöneticilere ne de halklara en yüksek kazancı sağlamamaktadır. Halklar için yöneticinin iyi niyetli olması muhakkakken, yöneticilerin kendileri için de iyi niyet sahibi olmaları kazançlarını yükseltmektedir. Diğer taraftan dünya yönetimi tercihi de tek bir yönetim tercihi her iki oyuncuyu da en kazançlı sonuca götürmektedir. Fakat dikkat edilmesi gereken bir husus da şudur ki; eğer yöneticiler kötü niyetli olursa tek dünya yönetim düzeni halkların kazancını en aşağı çeken durum olmaktadır. Yani halklar kötü niyetli yöneticilerle tek yönetimli bir dünyada, çok uluslu bir sisteme göre daha büyük zarara uğramaktadırlar. Bu da daha önce de bahsedildiği gibi gelecekte var olabilecek bir tek dünya yönetimi düzeni için otokratik yönetimlerle ve diktatöryal

yöneticilerle, halkların çok daha mağdur ve dünyanın çok daha yaşanılmaz bir duruma gelmesi tehlikesini gözler önüne sermektedir. Bu yüzden dünyanın tek yönetim düzenine geçmek için öncelikle sistemselsel olarak değil erdemselsel olarak hazır olması gerekmektedir.

-İkinci model oyun iyi niyetli yöneticilerin ve kötü niyetli yöneticilerin oranlarının %70-30 olduğu durumdur. Bu durumda farazi olarak iyi niyetli yöneticilerin kötü niyetli yöneticilerden fazla olması durumunda oyunun nasıl değişebileceği irdelenmiştir.

Tablo Sonuç-2

%70-30 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları

Yönetici Seçimi	Halk Seçimi	Yönetici Kazancı	Halk Kazancı
$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$	\checkmark_D	8	12
$t_1 \rightarrow D_1$ ve $t_2 \rightarrow D_1$	\checkmark_D	4	2

- İyi niyetli yöneticilerin kötü niyetli yöneticilerden fazla olduğu bu modelde, halkların ve yöneticilerin en yüksek kazancı ilk modelde olduğu gibi tek dünya devleti seçimi yapıldığında yöneticiler iyi niyetli iken gerçekleşmektedir.

- Yine ilk modelle aynı şekilde, tek dünya devleti seçimi ve yönetici tipi kötü niyetli olduğu durumda halkların kazançları en düşüktür.

- Yöneticilerin en düşük kazanç elde ettiği durum ise ilk modelden farklı olarak halkların en düşük kazanç elde ettiği durum olan, tek dünya devleti seçimi ve yönetici tipi kötü niyetli olduğu durumda gerçekleşir.

Bu modelde halkların ve yöneticilerin en yüksek kazanç elde etmeleri için olması gereken özellikler ve durumlar ilk modelde bahsedilenlerle aynıdır. Halkların en zarar gördükleri durum ise yine ilk modelde anlatıldığı gibi tek dünya yönetimindeki kötü niyetli yöneticilerin olduğu durumdur ve hem halklar hem de dünya geleceği için en tehlikeli durumdur. Dünya iyi niyetli ve kötü niyetli yönetici oranları %70-30 iken yöneticilerin en düşük kazanç elde ettikleri durum ise yine tek dünya yönetimindeki kötü niyetli yöneticilerin olduğu durumdur. Demek ki dünyada

iyi niyetli yöneticiler çoğunlukta ise gelecekte var olabilecek tek yönetimli otokratik bir düzende bu günün yöneticileri de zarar göreceklerdir.

-Üçüncü model oyun iyi niyetli yöneticilerin ve kötü niyetli yöneticilerin oranlarının %30-70 olduğu durumdur. Bu durumda farazi olarak kötü niyetli yöneticilerin, iyi niyetli yöneticilerden fazla olması durumunda oyunun nasıl değişebileceği irdelenmiştir.

Tablo Sonuç-3

%30-70 İyi ve Kötü Niyetli Yönetici Tipli Modeldeki Oyuncuların Kazançları

Yönetici Seçimi	Halk Seçimi	Yönetici Kazancı	Halk Kazancı
$t_1 \rightarrow D_2$	ζ_K	6	10
$t_2 \rightarrow D_2$	ζ_K	3	5

- Kötü niyetli yöneticilerin iyi niyetli yöneticilerden fazla olduğu bu modelde tek dünya yönetim düzeni için bir denge bulunamamıştı. Bu sonuç dünyadaki kötü niyetli yöneticilerin tek yönetim düzeni ile dünyanın sonunun gelmesine sebebiyet verebileceğini akıllara getirmektedir.
- Dengenin sadece yöneticilerin tipi ne olursa olsun çok uluslu yönetimlerin var olduğu dünya düzeninde gerçekleştiği bu modelde, halkların ve yöneticilerin en yüksek kazancı çok uluslu yönetim sistemi seçildiğinde ve yönetici tipi iyi niyetli olduğu durumda gerçekleşir. Halkların ve yöneticilerin en düşük kazanç elde ettiği durum ise çok uluslu yönetim tipi seçildiğinde ve yöneticiler kötü niyetli iken gerçekleşmektedir. Bu modele göre dünya yöneticilerin çoğunluğu kötü niyetli olduğunda çok uluslu yönetim sistemi tek çıkar yol olarak görünmektedir.

Bu çalışma ile tek dünya devleti ile halkların ve yöneticilerin daha kazançlı olabileceği ve çalışmanın başında yakınılan eşitlik, adalet, özgürlük ve insani yaşama değerlerine çok daha yakınlaşabileceği sonucuna varılmıştır. Eğer oluşacak tek devlette, diktatöryal yönetimler var olur ise de böyle bir durumda dünya halklarının daha çok mağdur olup, günümüzdeki durumundan bile daha kötü durumlara düşebileceği tehlikesi de gözler önüne serilmiştir. Bu yüzden dünya insanlığın böyle bir sistem için tüm önyargılarından arınıp önce ahlaki olarak hazır olmaları ve sadece

kendi çıkarı için çalışma erdemsizliğini terk edip, tüm dünya insanlığı için beraber çalışıp toplumca kalkınmayı öğrenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

ARISTOTELES. (2002). Politika. ARISTOTELES içinde, *Politika* (M. TUNÇAY, Çev., 6 b., s. 80). Remzi Kitabevi.

EATON, J. (2013). *Keynes'e Karşı Marx* (3 b.). Evrensel Basım Yayın.

ESKİCİOĞLU, O. (2016). *Başkanlık Sistemi ve İslam* (1. Baskı b.). Ankara: Sistem Ofset.

GÖZE, A. (2000). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Basım.

GÖZLER, K. (2004). *Anayasa Hukukuna Giriş*. Bursa Ekin Kitabevi Yayınları.

HARARI, Y. N. (2015). *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi* (9 b.). (E. Genç, Çev.) Kolektif Kitap.

HUBERMAN, L. (2011). *Sosyalizmin Alfabetesi* (20 b.). (A. BİLGİ, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.

ILLICH, I. (2015). *Şenlikli Toplum* (4 b.). (A. KOT, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İNAN, A. A. (1969). *Medeni Bilgiler ve M.Kemal Atatürk'ün El Yazuları*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Jochen DAHM, T. G. (2013). *Sosyal devlet ve Sosyal Demokrasi* (Güncelleştirilmiş 2. baskı b.). (R. Hallaç, Çev.) İstanbul: Friedrich Ebert Vakfı Siyaset Akademisi Birimi.

KARABACAK, H. (2016). *Herkes İçin Oyun Teorisi* (1 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

LAFARGUE, P. (2016). *Tembellik Hakkı* (8 b.). (I. ERGUDEN, Çev.) Kırmızı Kedi Yayınevi.

MARX, K. (1976). *Ücretli Emek ve Sermaye* (1 b., Cilt 1). (S. BELLİ, Çev.) Sol Yayınları.

MARX, K., & ENGELS, F. (2002). *Gotha ve Erfurt Programı'nın Eleştirisi*. (B. Erdost, Çev.) Sol Yayınları.

MARX, K., & ENGELS, F. (2017). *Komünist Manifesto* (24 b.). (C. ÜSTER, & N. DERİŞ, Çev.) Can Sanat Yayınları.

ÖZARI, Ç., TURAN, K. K., & ULUSOY, V. (2018). *Oyun Teorisi* (3 b.). (E. D. EROL, Dü.) İstanbul: Pegem Akademi.

PLATON. (1998). *Yasalar* (2 b.). (C. ŞENTUNA, & S. BABÜR, Çev.) Kabalcı Yayınevi.

ROUSSEAU, J.-J. (2016). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı* (14 b.). (R. N. İleri, Çev.) Say Yayınları.

ROUSSEAU, J.-J. (2016). *Toplum Sözleşmesi*. (H. A. Yücel, Çev.) İş Bankası Yayınları.

RUELLE, D. (2017). *Rastlantı ve Kaos* (2 b.). (D. YURTÖREN, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

STIGLITZ, J. E. (2016). *Eşitsizliğin Bedeli* (5 b.). (O. İŞLER, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

TOURAINÉ, A. (2015). Demokrasi Nedir? A. TOURAINÉ içinde, *Demokrasi Nedir?* (O. KUNAL, Çev., s. 117-179). Yapı Kredi Yayınları.

YILMAZ, E. (2012). *Oyun Teorisi* (2 b.). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

YÜRÜKOĞLU, R. (1999). *Sosyalizm-Birinci Kitap Sosyalizm Nedir?* (1. Baskı b.). İstanbul: Alev Yayınları.

2. Makaleler

AKGEMCİ, E. (2011). Nedir bu Teknokrasi? *Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi E-BÜlteni* , 4 (38), 2.

AKINCI, M. (2014). Hayek' in Sosyal ve Siyasal Teorisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (39), 84-86.

AKTAN, C. C. (2015). Demokrasi Alternatif Bir Siyasal Sistem Önerisi: Demarşi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* , 7 (1), 89-93.

AKTAN, C. C. (2016). İdeal Bir Siyasal Yönetim Arayışı ve Anayasal Demokrasi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi* , 8 (2), 5.

AKTAN, C. C. (2001). Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri. C. C. AKTAN içinde, *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri* (s. 53). Ankara: Hak İş Sendikaları Konfederasyonu.

AKTAN, C. C., & BAHÇE, A. B. (2007). *Kamu Tercih Perspektifinden Oyun Teorisi* (1 b.). Ankara: Seçkin Yayınevi.

AKTAN, C. C., & İSTİKLAL, Y. (2002). Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Öneriler. (C. C. AKTAN, Dü.) *Hak-İş Konfederasyonu Yayınları-Yoksullukla Mücadele Stratejileri* , 8.

ATEŞ, H., & AKPINAR, A. (2017). Hükümet Sistemleri ve Özgürlük: Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Strategic Public Management Journal* , 3 (6), 5-19.

AYDEMİR, C., & GENÇ, S. Y. (2011). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 10 (36), 228, 234.

AYDIN, M. (2013). John Stuart Mill' in Faydacılık Ahlakı. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 15 (28), 143-144.

BACH, R. (2017). *Martı Jonathan Livingston* (4 b.). (K. AY, & A. TÜMERKAN, Çev.) Epsilon Yayınları.

BAĞÇE, H. E. (2017). Parlamenter ve Başkanlık Sistemiyle Yönetilen Ülkelerde Gelir Dağılımı Eşitsizliği ve Yoksulluk. *İnsan&İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi* , 4 (11), 12-19.

Bayındır, A. (1999). *Din ve Devlet İlişkileri/Teokrasi ve Laiklik* (1. Baskı b.). İstanbul, İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.

- BAYOĞLU, E. (2012, Temmuz 4). Platon ve Aristoteles' in Devlet Anlayışlarının Karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi SBE Felsefe Anabilim Dalı* , 66. Erzurum, Türkiye.
- BAYOĞLU, E. (2012, Temmuz 4). Platon ve Aristotelesi' in Devlet Anlayışlarının Karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi SBE Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi* , 18-20;58-61; 66; 76. Erzurum.
- CON, E. (2008). Alman ve İtalyan Modelleri Bağlamında Faşist Devlet Sistemi (1922-1945). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 6-7.
- ÇAKIRTAŞ, Ö., & GÜLÜŞTÜR, E. (2013). Arthur Miller' in Death of a Salesman Adlı Yapıtında Amerikan Rüyası ve Çöküşü. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 1 (1), 2-4.
- ÇAKMAK, D. (2014, Temmuz). Asad Ghanem' in Etnik Azınlık Taleplerini Anlama Modeli Üzerine. *Tesam Akademi Dergisi* , 107-108.
- ÇETİN, H. (2002). Totalitarizm: İdeolojik Kökenleri ve Toplumsal İnşa Araçları. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* , 26 (1), 16-17.
- ÇUHADAR, C. (2007). Tarihi Süreç İçerisinde Felsefi Bir Kavram Olarak Anarşizm. *Dini Araştırmalar* , 10 (30), 83, 88.
- DEMİR, F. (2013). Yarı Başkanlık Hükümet Sistemi ve Türkiye. *Journal of Yaşar University* , 8 (Özel), 831.
- DEMİR, H. (2013). *Demokrasi Düşüncesinin Gelişimi Bağlamında Demokrasi ve Demokrasi Karşıtı Görüşler: Giovanni Sartori ve Cal Schmitt*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- DİŞ, S. B. (2017, Aralık). Bentham ve Mill' in Klasik Faydacılığı Bağlamında Mutluluk problemi. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi* , 82.
- ERDEM, D. F. (2015). Antonio Gramsci'nin Kuramında Faşizm Çözümlemeleri. *Akademik BAKIŞ* , 9 (17), 302.
- ERGİL, D. (1989). Laiklik Üzerine Düşünceler "Türkiye Örneği". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 44 (3), 2-5.
- EROL, M. K. (2011). Pyotr Alekseyeviç Kropotkin ve Karşılıklı Yardımlaşma Kavramı. 38. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE Felsefe ABD.
- ERTÜRK, M., & GÜNER, İ. (2015). *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası* (7 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- GÖZLER, K. (1999). Hukuk Açısından Monarşi ve Cumhuriyet Kavramlarının Tanımı Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 54 (1), 52.
- Gülüm, E. (2015). ODTÜ THBT Toplumsal Cinsiyet ve Halk Kültürü Sempozyumu. (s. 101). Ankara: Ürün.
- GÜMÜŞ, T. T. (2010). Feodalizm: Avrupa Tarihinde Yeni Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi* , 29 (47), 41.
- GÜNER, Z. (2006). Atatürk, Cumhuriyet ve Demokrasi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi* , 2 (3), 43.

- HASPOLAT, M. E. (2003). Diktatörlük ve Atatürk. *Amme İdaresi Dergisi* , 36 (1), 84-87, 94.
- HEYWOOD, A. (1997). Demokrasi. *Liberal Düşünce Dergisi* , 2 (8), 108-113.
- KAZANCI, M. (1972). Teknotrat Tanımı Üzerine Bir Deneme. *Amme İdaresi Dergisi* , 5 (4), 27.
- KIŞLALI, A. T. (1984). Eski Yunanda Demokrasi ve Demokratik Düşünce. *Amme İdaresi Dergisi* , 17 (1), 64, 75.
- KUZU, B. (1991). Federasyon ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. *Milletler Arası Hukuk ve Milletler Arası Özel Hukuk Bülteni* , 11 (1-2), 38, 40.
- METİN, Y., & ERECE, B. (2016). Bölge Devlet ve Federal Devlet Mukayesesi: İspanya ve Federal Almanya Örneği. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* (7), 691-699.
- MURATOĞLU, T. (2014). Almanya Federal Cumhuriyeti' nde Devlet Yapılanması. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 18 (2), 294-295.
- ÖNDER, Ö. (2013). Gerontokrasi: Yaşlılar Yönetimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (36), 274.
- POLAT, Ş. (2007). Cumhuriyet Olgusunun Tarihsel Gelişimi. *Askeri Araştırmalar Dergisi* , 5 (9), 97.
- SAKA, G. H. (2016). Bir Ütopya Olarak Teknolojik Ölümsüzlük Sorunsalı: Teknolojik Ölümsüzlük. *Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi*, (s. 241,242).
- SAKMAN, M. (2015). İdeolojik Hegemonya İçerisinde Örgütlenen Siyasal Bir Sistem Olarak Totalitarizm. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (55), 117.
- ŞEKER, S. E. (2014). Pareto Prensibi (Pareto Principle). *YBS Ansiklopedi* , 1 (3), 1-2.
- TUZCUOĞLU, F. (1996). Demokratik Parlamenter Sistemin Beşiği İngiltere' nin Tarihinden İlginç Anekdotlar. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 1 (1), 280-281.
- UÇAN, O., & AYTEKİN, İ. (2013). Oyun Teorisi Çerçevesinde Ekonominin Dinamik Oyun Modellerine Uygulanması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* , 6 (3), 749-750.
- UĞUR, G. (2010). Dünden Bugüne Anarşizm ve Anarşizmin Çözmesi Gereken Sorunlar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 12 (1), 137.
- YAMAN, A. (2014). Başkanlık Sistemi, Uygulamaları ve Türkiye' de Uygulanabilirliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 24 (1), 84,85.
- YILDIRIM, M. (2013). Kamu Yönetiminin Kadim Paradoksu: Nepotizm ve Meritokrasi. *Sosyal Bilimler Dergisi* , 11 (2), 360-364.
- YILMAZ, M. (2005). 80/20 Kuralı. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* , 19 (3), 1-3.

3. Elektronik Kaynaklar

ERDENİR, E. H. (tarih yok). *T. C. BAŞBAKANLIK ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ*. Mayıs 1, 2018 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk ve J. J. Rousseau'nun Düşüncelerinin Karşılaştırılması: <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-40/mustafa-kemal-ataturk-ve-j-j-rousseauunun-dusuncelerinin-karsilastirilmasi> adresinden alındı

FAO (FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS). (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde Zero Hunger' a Ne Kadar Yakınız?: <http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/> adresinden alındı

FORTUNE. (2015, 09 30). Mayıs 1, 2018 tarihinde Amerika, En Zengin ve En Ünsüz, Ülkedir: <http://fortune.com/2015/09/30/america-wealth-inequality/> adresinden alındı

FORTUNE. (2016, 07 21). Mayıs 1, 2018 tarihinde Fortune Dergisi' nin dünyanın en çok gelir elde eden 500 şirketi listesi: <http://www.fortuneturkey.com/dunyanin-en-buyuk-500-sirketi-aciklandi-36515> adresinden alındı

GAİA DERGİ. (2015, Eylül 18). Mayıs 1, 2018 tarihinde Kopenhag'ın ortasında yeşeren bir ütopya: Özgür Kasaba Christiania: <https://gaiadergi.com/kopenhagin-ortasinda-yeseren-bir-utopya-ozgur-kasaba-christiania/> adresinden alındı

Governmentvs. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde What is Kritarchy?: <http://www.governmentvs.com/en/what-is-kritarchy/model-81-0> adresinden alındı

Governmentvs. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde What is Kratoctacy?: <http://www.governmentvs.com/en/what-is-kratoctacy/model-87-0> adresinden alındı

HDR (HUMAN DEVELOPMENT REPORT). (2016). Mayıs 1, 2018 tarihinde Technical notes: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2016_technical_notes_0.pdf adresinden alındı

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION. (2017, Eylül 19). Mayıs 1, 2018 tarihinde Modern Slavery and Child Labour: http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_574717/lang--en/index.htm#1 adresinden alındı

NATIONAL ALIANNCE TO END HOMELESSNESS. (2017, Ocak). Mayıs 1, 2018 tarihinde The State of Homelessness in America: <https://endhomelessness.org/homelessness-in-america/homelessness-statistics/state-of-homelessness-report/> adresinden alındı

OECD. (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde OECD Income Distribution Database (IDD): Gini, poverty, income, Methods and Concepts: <http://www.oecd.org/social/income-distribution-database.htm> adresinden alındı

PRB (POPULATION REFERENCE BUREAU). (2017, Ağustos 14). Mayıs 1, 2018 tarihinde 2017 World Population Data Sheet With Focus on Youth: <https://www.prb.org/2017-world-population-data-sheet/> adresinden alındı

PRB (POPULATION REFERENCE BUREAU). (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde 2017 World Population Data Sheet: https://assets.prb.org/pdf17/2017_World_Population.pdf adresinden alındı

SIPRI (STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE). (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde SIPRI Military Expenditure Database: <https://www.sipri.org/databases/milex> adresinden alındı

SIPRI (STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE). (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde Military expenditure by country, in constant (2015) US\$: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Milex-constant-2015-USD.pdf> adresinden alındı

T. C. BAŞBAKANLIK ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde TÜRK DİL KURUMU, Güncel Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts adresinden alındı

T. C. BAŞBAKANLIK ATATÜRK KÜLTÜR, DİL ve TARİH YÜKSEK KURUMU. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde TÜRK DİL KURUMU, Büyük Türkçe Sözlük: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts adresinden alındı

TRANSPARENCY INTERNATIONAL (THE GLOBAL COALITION AGAINST CURRAPTION). (2018, Şubat 21). Mayıs 1, 2018 tarihinde Corruption Perceptions Index 2017: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 adresinden alındı

TÜİK (TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU). (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde Satınalma Gücü Paritesi, Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi - 4: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1065 adresinden alındı

TÜİK (TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU). (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (Kesit) 2011 Mikro Veri Seti- Yoksullukla İlgili Tanımlar: http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/GYKA_2011/turkce/metaveri/tanim/yoksullukla-ilgili-tanimlar/index.html adresinden alındı

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2016, Ekim 13). Mayıs 1, 2018 tarihinde TÜİK Basın Odası Haberleri Sayı 107/2016: http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2016_107_20161013.pdf adresinden alındı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde Dış Politika-Bölgeler (Ülkelerin Siyasi Görünümü): <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?03af1e06-bd93-40cb-ae4f-2c4ac27672e7> adresinden alındı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI. (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve Türkiye: <http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-teskilati-ve-turkiye.tr.mfa> adresinden alındı

ULUSLARARASI ŞEFFAFLIK DERNEĞİ. (2018, Şubat 21). Mayıs 1, 2018 tarihinde 2017 YOLSUZLUK ALGI ENDEKSİ: <http://www.seffaflik.org/cpi2017/> adresinden alındı

ULUSLARARASI ŞEFFAFLIK DERNEĞİ. (2015). Mayıs 1, 2018 tarihinde Uluslararası Şeffaflık Örgütü: <http://www.seffaflik.org/hakkimizda/uluslararasi-seffaflik-orgutu/> adresinden alındı

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde Human Development Reports: <http://hdr.undp.org/en> adresinden alındı

WHO (WORLD HEALTH ORGANIZATION). (tarih yok). Mayıs 1, 2018 tarihinde Obesity and overweight: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/> adresinden alındı

WHR (WORLD HAPPINESS REPORT). (2018). Mayıs 1, 2018 tarihinde World Happiness Report 2018: <http://worldhappiness.report/ed/2018/> adresinden alındı

WORLD BANK GROUP. (2015). Mayıs 1, 2018 tarihinde Education Statistics: <https://data.worldbank.org/topic/education> adresinden alındı

WORLD BANK GROUP. (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde Gross domestic product, 2016: <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf> adresinden alındı

WORLD BANK GROUP. (2017). Mayıs 1, 2018 tarihinde Gross national income per capita 2016, Atlas method and PPP: <http://databank.worldbank.org/data/download/GNIPC.pdf> adresinden alındı

WORLD BANK GROUP. (2017, Aralık 15). Mayıs 1, 2018 tarihinde Population 2016: <http://databank.worldbank.org/data/download/POP.pdf> adresinden alındı

WORLD BANK GROUP. (2017, Mart). Mayıs 1, 2018 tarihinde Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate): <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?page=5> adresinden alındı

WORLD INEQUALITY REPORT, 2018. (2018). Mayıs 1, 2018 tarihinde WORLD INEQUALITY LAB: <http://wir2018.wid.world/> adresinden alındı

WZB Berlin Social Science Center. (2013, Ağustos 28). Mayıs 1, 2018 tarihinde Why dictatorships survive - and what destabilizes them: <https://www.wzb.eu/en/press-release/why-dictatorships-survive-and-what-destabilizes-them> adresinden alındı